

אזמן בירושלים

חובת ההוצאספות אל קיבוץ תלמידי רבינו הקדוש
מזהר"ן בירושלים עיר הקודש בהשקפת גדולי
תלמידי רבינו הקודש מדור לדור

חלק ראשון

השקפת מורנו הרה"צ

ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל

עם הקדמה כללית ותולדות הקיבוץ בירושלים

יוצא לאור ע"י אומן בירושלים

©

3809132@gmail.com

[נט-פרי מייל בלבד]

0723809132

בחיל ורעדה בשמחה ובגילה אנו מגישים בפני המקושרים אל הצדיק האמת אדמו"ר מוהר"ן זיע"א, - שהם - כל היהודים באשר הם שם, כל מי ששם ישראל נקרא עליו, חלק ראשון מתוך הספר 'אומן בירושלים'.

בתכריך הכתבים שלפניך, תמצא ליקוט מורחב על חובת ומעלת הנסיעה לירושלים עיר הקודש דווקא בימי ראש השנה, אל קיבוץ תלמידי רבינו הקדוש הנמ"ח זיע"א.

אנו מדגישים כבר בשורות ראשונות אלו, כי השתדלנו למעט במידת האפשר, בדין ודברים השייכים אל נושא הנסיעה לאומן ליושבי ארה"ק.

כפי שנפרט טעמנו בשורות הבאות, עיקר דברינו מכוונים אל אותם אלו הנשארים בימי ר"ה בארה"ק מכל סיבה שהיא, או לאותם ששוקלים לעשות כן.

[חלקו הראשון של הספר 'עטרה לענוים' עוסק כולו בהשקפתו של מעתיק השמועה הרה"צ ר' לוי יצחק זצ"ל על הקיבוץ בירושלים. החלק הבא יעסוק בהרחבה בדבריו של הרה"ק רבי שלמה ועקסלער זיע"א. בפרקים האחרים יובאו פרקים היסטוריים על תולדות הקיבוץ וכדומה, וכן ליקוט מספרי רבה"ק ומוהרנ"ת על פנימיות ענין הקיבוץ בירושלים].

תוכן העניינים.

ז.....בשעריך 'אומן בירושלים'.....

ח.....מבוא השער.....

ח.....ניצוץ מאור החדש המאיר לארץ ולדרים עליה.
ח.....סודם הכמוס של ותיקי חסידי ברסלב מתחיל להתגלות.....

יב.....בשערי ב"ת ציון.....

יב.....נר התמיד במקום הקודש - תקנ"ח - תקע"א - תרס"ה מנסיעת רבינו הקדוש והסתלקותו אל יסוד
יב.....הקיבוץ בירושלים.....
יג.....'מאָרצות קבָצם ממזרח וממערב מצפון ומיָם' הקיבוץ בירושלים כחובה קדושה.....

טו.....עת נעילת שער - כיצד החלה תופעת הנסיעה לאומן מארה"ק?

טו.....'איכא דנייס שבעים שנים' מעמד הקיבוץ בירושלים בימי נעילת שערי רוסיא.....
טו.....'אַשֶׁר גָּאֵלְם מִיַד צָר' הגעגועים לאומן ממרחק השנים.....
טו.....אפילו בהסתרה שבתוך הסתרה הצדיק דר בכותל מערבי השכחה מאחרי מסך הברזל וסודו הנעלם של
טז.....מקום גניזת הצדיק.....
טז.....'תַּעוּ בַּמִּדְבָּר בְּיַשְׁמוֹן דָּרָךְ - עִיר מוֹשֵׁב לֹא מְצָאוּ' כך החלה תופעת הנסיעות ההמוניות לר"ה באומן... יט

כב.....על מפתן הבית.....

כב.....'וַיְדַרְכֶם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְלֶכֶת אֶל עִיר מוֹשֵׁב' חקיקת דברי חסידי קמאי בלב תמימי דרך ההולכים בדרכי
כב.....הנחל נובע.....
כג.....'אִם אֶשְׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי' לא לשכוח את החוב הקדוש.....
כה.....'תִּדְבַק לְשׁוֹנֵי לַחֲכֵי אִם לֹא אֶזְכְּרֶכִי' אזהרת רביז"ל לעשות כרוז מקבלת משנה תוק"ף.....
כה.....'וְהִנֵּה מַיִם יֵצְאִים מִתַּת מִפְתַּן הַבַּיִת' לפרסם את חובת הקיבוץ בירושלים.....

כח.....שיר יסודתו בהרי קודש.....

כט.....בנין א' - עטרה לענוים.....

כט.....על משאת נפשו של מורנו הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל.....

ל.....א. עטרה לענוים.....

ל.....על דמותו של מורנו הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל.....

ל.....מבוא.....
לב.....האברך מאומן בירושלים פתיחה לסיפור חייו של מורנו רל"י בנדר זצ"ל.....
לג.....הבחור החסידי מגראדסיזק רל"י מגיע לאומן.....
לד.....רוח הבא מן הקודש - מורנו רל"י משמש את גדולי התלמידים.....
לו.....רבי אברהם נתפס.....
לז.....שוור מהאי להאי לטובת העולם - ספקותיו ונסיעותיו של הראב"ן.....
לט.....הצאן המרעה והרועה - משאלתו של רבי אברהם.....
מא.....'רק מפני תורה דרבים' הוראת הראב"ן לתלמידיו.....
מג.....'כבר הגיע ונכנס הצדיק הנשגב' ייסוד הקיבוץ בירושלים.....
מו.....הרב והתלמיד מורנו מתקרר לרבי אברהם.....

מט 'אם תִּרְאֶה אֶתִּי לֶקַח מֵאֶתְךָ' הַסְתַּלְקוֹת הַרֹאֵב"ן
 נ הַאֲבֵרֶךְ מִטַּעֲפִלִּיק נִיגַשׁ לַעֲמֻד מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ לַעֲנִיבֵי רַבִּיז"ל
 נא 'יֹוֹתֵר פּוֹחַד שְׁלֵא לִנְסוּעַ' ר"ה הָאֲחֵרוֹן שֶׁל מוֹרְנוֹ רַל"י בְּאוֹמֵן
 נג אוֹמֵן בִּירוּשָׁלַיִם מוֹרְנוֹ רַל"י בְּדַרְכֵי רַבּוֹ הַרֹאֵב"ן בְּאַרְץ הַקֹּדֶשׁ
 נד 'וּבִסוּף הוֹצִיָּאָה... ' לְהוֹצִיא אֶל הַפּוֹעַל אֶת כִּסּוּפֵי שֶׁל הַרֹאֵב"ן

ב. לַשְׁמוּעַ לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת.....

נז קִנְקַן חֹדֶשׁ מֵלֵא יֵשֵׁן מוֹרְנוֹ כְּמַעֲתִיק הַשְּׁמוּעָה וּמַעֲבִיר הַמְסוּרֵת לְדוֹרוֹת.....
 נח עֵינֵי ה' אֶל צְדִיקִים מַעֲקְבוֹ הַדֶּרֶךְ שֶׁל מוֹרְנוֹ עַל יִיסוּדוֹ מַחֲדָשׁ שֶׁל הַקִּיבוּץ בְּאוֹמֵן
 נט לֹא יָנוּם וְלֹא יֵישֵׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל מוֹרְנוֹ מַחֲזֵק אֶת חַיִּיב הַהֲתַקְבָּצוֹת לִירוּשָׁלַיִם יַחַד אֶת תַּלְמִידֵי הַרֹאֵב"ן .
 ס סִמֵּךְ עַל תַּלְמִידוֹ הַגְּדוֹל וְהַנְּאֻמָּן רַבִּינוֹ הַקֹּדֶשׁ הַנֶּנְמַח תְּלֵה אֶת תִּיקוּנֵי ר"ה בַּהֲבַנְתּוֹ תַּלְמִידוֹ הָאֲמִיתִיִּים
 סא לְהִתְקַרֵּב לָהֶם וּלְתַלְמִידֵיהֶם וּלְכָל הַנְּלוּוִיִּים אֲלֵיהֶם.....
 סב מְקוֹם הַקִּיבוּץ אֶחָד הוּא
 סה הַמְכַרְזִים תַּלְמִידֵי הַרֹאֵב"ן בְּאַרְה"ק
 סה מוֹרְנוֹ מְכַרְז מַחֲדָשׁ עַל נְצַחִיּוֹת הַקִּיבוּץ בִּירוּשָׁלַיִם
 סו יֹוֹתֵר מִפְּחָד שְׁלֵא לִנְסוּעַ.....

ג. פֶּסֶק הַלְכָה.....

סח **הַמְכַתֵּב מִן מַחֲנוֹת הַפְּלִיטִים בְּגֵרְמִינְא.**

- 'מוֹכַרְח לְהִתְקִיִּים וְלְהִתְאַסֵּף כָּל הַנְּפִשׁוֹת כּוֹלֵם יַחַד וּבֶל יַעֲדֵר נֶפֶשׁ אֶחָד'..... ע
 - 'לְהַמְקוֹם הַמְּסוּגֵל יֹוֹתֵר אֶךְ וּרְק בַּעִיר הַקֹּדֶשׁ יִרוּשָׁלַיִם ת"ו'..... עא
 - 'כְּתַנְתָּ זְקֵנֵי אֲנִי שֶׁשֶׁהֲתַסְפּוֹ תִּמִּיד עַל כָּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַעִיָּה"ק יִרוּשָׁלַיִם- וְאֵין רְשׁוֹת לְשִׁנּוֹת מִזֶּה'... עא
 - 'וְנַעֲשֶׂה כָּל הַתִּיקוּנִים עַל יְדֵי הַהֲתַקְבָּצוֹת בַּעִיר הַקֹּדֶשׁ יִרוּשָׁלַיִם ת"ו'..... עב
 - 'כְּאַזְהַרְתּוֹ וּכְצוּאָתוֹ הַקֹּדֶשׁ'..... עב
- עג הַיּוֹצֵא לָנוּ הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה.....

ד. אֵי אֲפִשֵׁר לְשַׁעַר גְּדוֹל הָעֵינִיִן הַנּוֹרָא הַזֶּה.....

עד **מְכַתֵּב לְאַחַד מִתַּלְמִידָיו.**

ה. רְצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה- צוּאָתוֹ שֶׁל מוֹרְנוֹ מִפִּי תַלְמִידָיו.....

פ צוּאָתוֹ הַקֹּדֶשׁ הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה.....

נספח: מֵהַקְּלָטוֹת מוֹרְנוֹ הַרַה"צ רַל"י בְּנֵדֶר צ"ל.....

- פא הקלטה מספר 1
- פב הקלטה מספר 2
- פג הקלטה מספר 3
- פד הקלטה מספר 4
- פה הקלטה מספר 5
- פז הקלטה מספר 6
- פח מתוך הקלטה מספר 7
- פז מתוך הקלטה מספר 9
- פח מתוך הקלטה מספר 11

צוּמָן בִּירוּשָׁלַיִם כַּךְ נִפְרָצָה הַדֶּרֶךְ.....

מבוא לתולדות הקיבוץ בירושלים.....צח

יסודו של קיבוץ תלמידי רבינו הקדוש בימי ראש השנה תולדותיו במשך הדורות קביעתו במקומו הנצחי

בירושלים עיר הקודש הנסיעות לאומן והחזרה לירושלים.....צט

99..... חדר א' - חיפה - מדוועדקע - אומן

99..... חדר ב' -מאומן לירושלים

105..... חדר ג' סגירת שערי רוסיא והתקבצות אנ"ש אל ארה"ק

106..... חדר ד' פתיחת שערי אומן

קח..... חדר ה' התערורת מחודשת אל דברי מעתיק השמועה בדבר הקיבוץ בירושלים

בשעריך 'אמן בירושלים'.

"אף אני אפתח פרי עטי במעשי אצבעותי כחודה של מחט, בהמעט מן האור המותנצץ ברוחי מן קדושת ירושלים עיר הקודש וזבנה ותכוון במהרה בימינו, לקשר ולגלות את גודל עוצם זריחת קדושת החיות והחכמה הקדושה של אדונינו מורינו ורבינו נחל זכע מקור חכמה זי"ע, הן בתורותינו הקדושים והן משיחותינו הקדושות שסביבות התורות הקדושות, כולם כאחד המה משולבים ומיוסדים באנצ' פז, שעל ידם יכולים לדעת באנצ' הקדושה דרך הקדושה ואמת בכל מדה ומדה הק' לילך בהם ולאחוז בחבל הקדושה משנ' הקצוות משנ' הקדושות הנ"ל..."^א

^א מתוך הקדמת הספר 'רינת ציון' להרה"ק ר"א שטרנהארץ זצ"ל

מבוא השער.

ניצוץ מאור החדש המאיר לארץ ולדרים עליה.

ואמנם, כפי העולה מדברי תלמידיו מדור לדור, יחד עם התגלות אורו של הנחל נובע שהולך וגובר בעולם, הולכים ומתגלים אורה הנעלם, וקדושתה האבודה של הארץ הקדושה ושל ירושלים עיר האמת הר' ה'. יחד עם קדושת הצדיק השורה בה, עם אורו הנעלם שנקשר עמה, הולכים ומאירים שני המאורות הגדולים, המאירים לארץ ולדרים על אדמת הקודש ברחמים*.

משנה לשנה הולך ומתגלה הזיו הבוהק, המתנוצץ לכל צד, אור האורות, האור החדש שעתיד להאיר על ציון ולהעיר מתרדמתן את כל נבראי עולם, היונקים ושואבים אמונתם וחיות נפשם, מן המים העמוקים מימי הנחל נובע מקור חכמה. ביודעים ובלא יודעים, באתגלייא או באתכסייא, דרי מעלה ודרי מטה, אורו הנפלא של אור האורות, צדיק יסוד עולם, ר'אש בני ישראל, אדונינו מורנו ורבינו הרבי ר' נחמן מברסלב זיע"א הנחל נובע מקור ח'כמה.

סודם הכמוס של ותיקי חסידי ברסלב מתחיל להתגלות

להתגלות לעיני כל סודם הגנוז של תיקוני ראש השנה רבינו הקדוש מוהר"ן זיע"א בארץ הקודש.

לא פלא הוא אם כן, שדווקא בתקופה של התגלות מחודשת ופורצת גבולות של אור הצדיק, החל

הני"ל. ובהמשך דבריו הנעימים – "וזהו הכוונה של הבקשה 'אור חדש על ציון תאירי וכו', כי זה האור של חידושי אדמו"ר הקי יאיר לנו השי"ת בציון וירושלים, שנזכה כולנו להרגיש ולקיים, ומסיימים יוצר המאורות, מיעוט רבים שנים, של ארצינו הקי ושל אדמו"ר זי"ע."

^א ראה בפתיחת ההקדמה הני"ל "כפי ראיתי בהשקפתי מקדושת ארצינו הקי ובפרט מקדושת ירושלים תי"ו ב"ב שנתקשרה בקשר אמיץ וחזק עם קדושת אדמו"ר ננמ"ח זי"ע. הן בהיעלמותם והסתרתם והן כחודה של מחט באתגליותם זה כזה באופן אחד, וכפי שמוכן שמעט מן האור שזה כחודה של מחט הני"ל דוחה הרבה מן החושך מהסתרתם

מסורת רבת השנים שעברה אצל הדמויות החשובות ביותר בתולדותיה של חסידות ברסלב מדור לדור, הולכת ומחלחלת בקרב המקושרים לצדיק האמת, לאחר שנים ארוכות בהם נשמרה כסוד, מכוסה ונעלם מעיני ההמון.

מהפכה שקטה מתפשטת בלחישה בין החפצים לקיים את עצותיו הקדושות של הנמ"ח ובקרב המעוניינים לקבל את תיקוני ראש השנה של מי שהפליג בגודל מעלת ראש השנה שלו ובגודל מעלת כל אחד המצטרף לקיבוץ הקדוש.

סודם של תיקוני ר"ה בארה"ק, התקבל מפי חסידי קמאי, קדושי עליון שרפי מעלה. כל ימיהם ושנותיהם מסרו את נפשם על כל תג וקוץ מדברי רבינו הקדוש זיע"א

ותלמידו הנצחי ג"ע מוהרנ"ת זיע"א. אותם מעתיקי השמועה אף זכו לשמש בנאמנות גמורה ובהתמסרות מוחלטת את רבותיהם הק', הלא הם גדולי תלמידי רבה"ק מדור לדור שהעבירו הלאה באוזני תלמידיהם את שקיבלו הם מרבותיהם. הנהגותיהם בכלל ובענייני ראש השנה בפרט, היו כולם מבוררים ומיוסדים על דברי קודשם של רבה"ק ומוהרנ"ת בכתב ובע"פ, כפי שעברו במשך הדורות מרב לתלמיד.

אמנם, עיקר ההתעוררות ותשומת הלב בעקבות הדברים שהתפרסמו מחדש בשנים האחרונות¹, נסובו בעיקר על ענין הנסיעה לאומן בימי ראש השנה. הנסיעה לאומן, תפסה מקום של 'חיוב' ושל אחד מעיקרי היהדות², אצל חסידי ברסלב במשך

מוהרנ"ת בעצמו לממשיך דרכו. וכן – הקלטות מפורשות וחזרות בקולו של מעתיק השמועה הרה"ח רל"י בנדר זצ"ל, שחוזר שוב ושוב בעקשנות ובדיקו, על דברי רבו הראב"ן, – יפון ארץ ישראל דארף מען נישט פארן, ועונה לכל השאלות בהם הוא מותקף משומעי לקחו שלא וויתרו לו, והתעקשו לשים את כל השאלות הנוקבות יעל השולחן.

² ראה מכתבו של הרה"ק הר"ש בארסקי זיע"א, ינעמות נצח' מכתב י'.

¹ בין השאר התפרסמו בשנים האחרונות – כמה מגזי כתב יד קודשו של מורינו הרה"ק מורינו הרב ר' שלמה וועקסלער זיע"א, בהם בנוסף לשלל ראיותיו והסבריו לשיטתו הנחרצת, הוא מעלה על הכתב עדות על דבריו המפורשים של רבו הגדול רבי אברהם ב"ר נחמן בענין הנסיעה לאומן מארה"ק. עוד נחשפה בכתביו, העדות שקיבל מהראב"ן על התייחסות חריפה אל הנוסעים לר"ה מארה"ק, מאביו הגדול מוהר"ן מטולשטין, גדול תלמידי ג"ע מוהרנ"ת שהוסמך על ידי

הדורות. לכן, המסורת והיחס השונה של גדולי תלמידי רבה"ק בארה"ק במשך הדורות אל יושבי ארץ הקודש, בדין נסיעה קדושה זו, הפתיעו רבים ועוררו ענין רב.

על פי דבריהם - שונה היא ארץ ישראל, מארץ העמים. 'מארץ ישראל, לא צריך ליסע לאומן' לימי ראש השנה הקדושים. אמנם, יושבי ארץ הקודש לא מפסידים את תיקוני ראש השנה של הצדיק האמת. דרך אחרת פתוחה בפניהם, דרך של המשכת התיקונים בארץ הקודש בעצמה. בשונה מבני חו"ל שכדי לזכות לתיקוני ר"ה עליהם ליסע מכל מקום שהוא, אל קיבוץ תלמידי רבינו הקדוש המתקיים בסמוך למקום קבורתו באומן דייקא, יושבי ארץ הקודש מקבלים את התיקונים מארץ הקודש בעצמה.

אך בנוסף לקבלה זו, שהתפרסמה מחדש ועוררה רבים לדון מחדש בהנהגת הנסיעה לאומן מארה"ק, אנו מוצאים בדברי קודשם של מעתיקי השמועה התייחסות נרחבת לנקודה נוספת. אותם חסידי קמאי,

גילו דעתם לשומעי לקחם, את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, כדי לזכות בשלימות לתיקוני ראש השנה של הצדיק האמת מארה"ק.

כיצד ממשיכים על עצמינו את תיקוני ר"ה של רבה"ק בארה"ק? האם די להישאר בבית, ולהתפלל בבית הכנסת השכונתי? האם נהגו אנשי רבינו הקדוש בארה"ק, לנסוע מביתם בראש השנה? האם ישנה התייחסות מפורשת אצל רבינו הקדוש ותלמידיו מדור לדור על קיבוץ בארה"ק? קיבוץ על שם רבינו הקדוש, נחשב ל'חיוב', אצל תושבי חו"ל הסרים למשמעת רבה"ק ומתקבצים באומן; האם הוא הדין לנשארים בארה"ק? האם ישנה משמעות היכן בארץ ישראל מתפללים בר"ה? ומה לגבי הנהגת ההשתטחות על קברו בערב ראש השנה, הנהוגה באומן, האם ישנה הנהגה מיוחדת לערב ראש השנה גם בארה"ק? האם הנהגת ראש השנה שהנהיגו תלמידי רבינו הקדוש בארה"ק, מחייבת גם אותנו?

¹ כפי הלשון שהיתה שגורה בפי תלמידי הראב"ן, עליה חזר שוב ושוב הרה"ח רל"י בנדר שנים רבות לאחר מכן.

רבינו הקדוש לבוא אליו לראש
השנה? כיצד ננהג בפועל, כדי לקיים
את רצון רבה"ק שהתפרש בפיו ובפי
תלמידיו הקדושים מדור לדור?

הספר שלפניכם, נסוב כולו סביב
נקודות אלו ועוד, השייכים כולם אל
השאלה המתבקשת -- כיצד נענה
אנו, הנמצאים בארה"ק, לקריאת

בשערי ב"ת צי"ז

נר התמיד במקום הקודש - תקנ"ח - תקע"א - תרס"ה מנסיעת רבינו הקדוש והסתלקותו אל יסוד הקיבוץ בירושלים

נר התמיד ממקום גניזתו של רבינו הקדוש - עיר הקודש והמקדש².

אותם מעתיקי השמועה הוותיקים אף ידעו להסביר, כי ביסודו של הקיבוץ ע"ש רבינו הקדוש בירושלים, טמון הקשר העמוק של רבינו הקדוש ותורתו, אל ארץ ישראל ואל ירושלים עיה"ק. נצחוננו של רבינו הקדוש בבואו לשלום

היו אלו אותם גדולי מעתיקי השמועה, שקיבלו את המסורת לפיה מארה"ק אין נוסעים לאומן, שקבעו לדורות עולם את מעמדו הנצחי והמחייב של הקיבוץ בירושלים בימי ראש השנה הקדושים.

באותם השנים בהם ייסדו זקני מרומי אנ"ש את הקיבוץ, לפני יותר ממאה ועשרים שנים (תרס"ה), הדרכים מארה"ק לרוסיה עוד היו פתוחות והנסיעה בהם היתה אפשרית וקלה מבעבר³. מייסדי הקיבוץ, מנקיי דעת הנחל נובע של ירושלים, מגלים דעתם כבר מראשית יסוד הקיבוץ, כי הם מצפים ומתפללים להמשך קיום הקיבוץ בירושלים לדורות עולם. לדבריהם, על ידי הקיבוץ הקדוש המתקיים בירושלים עיר הקודש, יאיר הלאה

כבוש ותמידי, עד שיש ביכולתו לנסוע ולבוא ברצוא ושוב גם משם לאומאן לימי ראש השנה הקדושים.

² ראה דברי מורינו הרה"ק מוהר"ש וועקסלער לקמן בחלק הבא בעז"ה.

³ ראה באה"ל להראב"ן במכתב הנדפס באות קנ"ה, שנכתב על ידי במחבר באותם השנים ממש. - "...ובמים עזים נתן לנו השם יתברך את הדרך ונתיבה בנפלאות שלא היו מעולם, וכל מחיר הנסיעה לבעל הספינה ברצוא ושוב הוא בכ"ה רובל כסף, והדרך

בשערי ב"ת ציו"ן¹ בערב ראש השנה תקנ"ח וכן עלייתו אל מקום קודש הקודשים לאחר הסתלקותו בחודש תשרי תקע"א, נזכרים בדבריהם

כחלק מההבנה השורשית בחשיבות הנצחית המיוחסת אל קיבוץ תלמידיו בירושלים עיה"ק דווקא, דווקא בימי ראש השנה הקדושים².

'מֵאַרְצוֹת קְבָצָם מִמְזָרְחָ וּמִמְעָרְבָ מִצְפוֹן וּמִיָּם' הקיבוץ בירושלים כחובה קדושה

בהמשך השנים, בימים בהם בטל התמיד מקיבוצי רוסיא ופולין, הגיעו ברחמי שמים רבים מגדולי החסידים^א אל ארה"ק. בניהם אף כאלו שיתכן שטרם הכירו לעומק את המסורת בדבר הנהגתם המיוחדת של יושבי ארה"ק. הללו, שהגיעו אל

ארה"ק בשנים בהם כבר במילא חדלו אורחות מליסע לאומן שבחו"ל, אמצו בשתי ידיים את דברי חבריהם ותיקי החסידים בארה"ק, בדבר חשיבותו המכריעה של הקיבוץ בירושלים^ב.

והתפילה המשותפת עם תלמידיו בימי ראש השנה, יש בה כדי להמשיך על המשתתפים מתיקוני ר"ה של הצדיק האמת. אך גם מדברי גדולי מרומי אנ"ש שהגיעו מפולין (כהרה"ק ר' אברהם אלחנן ספקטור זצ"ל), אנו מוצאים שהכריעו את הכף כי בארה"ק יש לקיים את הקיבוץ דווקא בירושלים ולא במקום אחר. כי מלבד חשיבות ומעלת הקיבוץ אל מקום אחד דווקא, הבינו גדולי אנ"ש שישנו ענין וקדושה מיוחדת לקיים את הקיבוץ דווקא במקום הקודש וקבעו כי אין לשנות את מקום הקיבוץ לשום מקום אחר, מלבד אם תפתח הדרך לאומן, אז לא יוכלו למנוע את קיום הקיבוץ שם. אך כאמור למעלה, לא כן היתה רוח דבריהם של וותיקי מעתיקי השמועה בארה"ק ומחוצה לה (כתלמידי הראב"ן) שראו בירושלים כמקום גניזת הצדיק הנמצא בארה"ק, ושוכן בכותל המערבי תובב"א.

^א תהילים ט' ט"ו. ב"ת ציו"ן גמי תקנ"ח.
^ב כפי שכבר התבאר בדברינו במקומות רבים, אלו הם ממש אותם הרעיונות בהם השתמשו גדול מעתיקי השמועה, כדי להסביר את פשר מה שקיבלו מרבותיהם, כי אין רצונו וכוונתו של רבה"ק שיסעו לאומן שבחו"ל, מארה"ק, לימי ר"ה.
^א כמו למשל חסידי ברסלב מפולין וכדומה, שהגיעו לארה"ק רק לאחר שהדרך לאומן כבר היתה סגורה.
^ב בעיני רבים מחסידי ברסלב שהגיעו מפולין, היה הקיבוץ בירושלים כמעין המשך לקיבוץ הגדול שהתקיים בלובלין בשנים עברו. הקיבוץ בלובלין התקיים בשנים בהם נסגרו הגבולות מפולין לרוסיא, והנסיעה לקיבוץ באומן היתה כרוכה בסכנת נפשות של ממש. בהסכמתם של גדולי אנ"ש, התייסד קיבוץ זמני בלובלין, כשמאחוריו עומדת ההבנה כי ע"פ דברי רבינו הקדוש עצם הקיבוץ

במקביל, במהלך אותם השנים גדל לאין ערוך מספרם של חסידי ברסלב בארה"ק. כדרכה של תורת רבינו הקדוש, היא מושכת לאורך כל השנים, עוד ועוד מתקרבים רבים חדשים, המצטרפים אף הם אל הנאחזים באילן החיים.

בהמשך השנים¹ אף יצאה קריאה משותפת מכלל גדולי מנהיגי חסידות ברסלב בארה"ק, כי ההשתתפות בקיבוץ בירושלים, חובה היא, לכל הנקרא של שם רבינו הקדוש. כך התקבלה ההכרה בחשיבותו והכרח קיומו של הקיבוץ בירושלים, על רוב מנין ובניין של כלל חסידי ברסלב בארץ הקודש, באותם השנים.

¹ בשנת תש"ב

עת צעילות שער - כיצד החלה תופעת הנסיעה לאומן מארה"ק?

אן למה לא שמענו על כך עד היום? למה 'כולם' נוסעים לאומן? למה לא מדברים על החובה להתקבץ בירושלים?

'איכא דניים שבעים שנים'א

מעמד הקיבוץ בירושלים בימי נעילת שערי רוסיא

בנוסף לריבוי האוכלוסין, גם הזמן עשה את שלו. שנים של תהפוכות עולמיות היסטוריות שטלטלו את העם היהודי כולו, חצצו בין ראשית ימי הקיבוץ בהם שערי רוסיא עוד היו פתוחים לרווחה בפני יושבי ארה"ק, לבין אופיו המחודש של הקיבוץ, במשך למעלה משבעים שנות נעילת שערי רוסיא, בפני יושבי ארה"ק (תרע"ד ~ תשמ"ז).

התרחבותו של הקיבוץ בירושלים, והפיכתו לקיבוץ המרכזי והגדול ביותר של חסידי ברסלב בעולם כולו, חיזק את מעמדו מחד, אך גרם אט אט לטשטוש של ההשקפה הרעיונית שעמדה לנגד עיניהם של מייסדי הקיבוץ מאידך. תפיסתו של הקיבוץ כנצחי, כמו גם ההנחה כי ירושלים היא המקום הראוי ביותר לקיים את הקיבוץ גם כלפי העיר אומן שבחו"ל, לא היו נחלת כלל ההמון החדש שצבא על שערי הקיבוץ בירושלים בשנים החולפות.

'אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד צָר'

הגעגועים לאומן ממרחק השנים

מוקד עולמי לכלל המקורבים לאורו של רבינו הקדוש. הכיסופים אל הקיבוץ בו התגלה יופיו והדרו של

פליטי החרב מרוסיא ומפולין, עוד מלאים בגעגועים אל הימים הטובים, בהם היתה העיר אומן

^א ע"פ תורה סי' בליקוי"מ עיי"ש

הצדיק, בהתאספות כללית וגדולה אל מקום גניזתו הקדושה בימי ראש השנה, בערו בליבם. בזיכרונם חקוקים המראות הפלאיות אותם זכו לראות במו עיניהם. מראות הצדיק האמת, שממשיך לעורר לתשובה גמורה את כל מי שרק נוגע בציונו הקדוש ובתלמידיו הקדושים, שנים כה רבות לאחר הסתלקותו.

מאידיך, אף מראות ההרס הרעב והשמד, שגדעו באכזריות את הקיבוץ הקדוש, אף הם לא סרו מנגד עיניהם. רדיפות השלטון הקומוניסטי ברוסיה, שגדעו באכזריות את חייהם של רבים מחסידי ברסלב ברוסיה, קטעו בהינף יד אכזרית את קיומו של הקיבוץ הקדוש באומן. הבודדים שמצליחים להגיע לשם בסודי סודות באותם השנים, יראים להותיר אחריהם עקבות מן הקיום המחתרתי והעמום של תפילות ר"ה, בעיר בה נקבר הצדיק שקיום העולם תלוי בו.

השנים חלפו. יחד עם ביסוס הקיבוץ בירושלים, שעבר בינתיים למקום קבע, הוסיפו שיחותיהם של פלטי החרב על נפלאות הקיבוץ הישן באומן, לעשות רושם רב על רבים ממשתתפי הקיבוץ. מדי פעם אף היתה נסובה השיחה על אפשרות הקמתו מחדש של הקיבוץ באומן. כמובן שדיבורים אלו היו בד"כ רחוקים מן המציאות, אך הם הגיעו מתוך כיסופים^א וגעגועים לעולם שחרב ולנסיעות הקדושות אל הרבי הגדול שייחל לעצמו לראות את אור בהירותם של הדרכים, בהם עתידים לנסוע אליו חסידיו.

אמנם, למרות הדיבורים, כל זמן שהנסיעה לאומן והקמתו של הקיבוץ מחדש, היתה אך בגדר של חלומות מתוקים, לא הרבו זקני החסידים מעתיקי השמועה להידרש אל עצם השאלה – האם הנסיעה לאומן אכן שייכת אף ליושבי ארה"ק? האם דברי רבה"ק לבוא אליו לר"ה שהתפרשו בפי תלמידו מוהרנ"ת כמכוונים אל הנסיעה

נצמד ללשון רבו הראב"ן פעם אחר פעם – 'מארץ ישראל, לא צריכים לנסוע'. תשובתו היתה, כי דיבר מתוך כיסופים, ולא היתה אז בכונתו להורות הלכה, בדבר שכלל לא היה נוגע למעשה. (מפי תלמידיו).

^א כך הסביר הרה"ח רל"י בנדר זצ"ל. כידוע, הלה נשאל פעמים רבות, מדוע בשנים בהם היתה הדרך סגורה, דיבר בערגה על ימים בהם עוד יסעו לאומן לראש השנה, ואילו כשהחלו השערים להיפתח בפועל,

הקדוש מדור לדור על הקיבוץ בירושלים. - האמנם יסוד הקיבוץ הוא אכן מציאות חולפת מפני שעת הדחק? האם הקיבוץ בירושלים אכן עתיד להסגר על מנעול וברית, בימים בהם יפתחו השערים לאומן?

לאומן, התפרשו כך גם אל הנוסע למקומו של מי שאמר 'המקום שלי הוא רק ארץ ישראל'?

כמו כן נדחקה אל הצד העיסוק בדרך המסורה מפי תלמידי רבינו

אפילו בהסתרה שבתוך הסתרה הצדיק דר בכותל מערבי השכחה מאחרי מסך הברזל וסודו הנעלם של מקום גניזת הצדיק

נאמרו ואף נדפסו, אך לא רבים התעוררו לגודל משמעות הסוד הכמוס מאחרי מילים נוראות הוד אלו. עובדה זו מסבירה היטב, מדוע גם מתוך אלו שאכן נחשפו לשמועה לפיה מארץ הקודש אין חיוב ליסוע לאומן, קיבלו אותה בחוסר הבנה, מבלי שיעלה בדעתם לשייך את השמועה אל הקשר האדוק שבין רבינו הקדוש לארץ ישראל, בתורותיו ושיחותיו, בחייו ולאחר הסתלקותו. אי הבנה זו, היא עוד סיבה ל'מניעות המח', בקושי קבלת

כך, פעל הערפל הממושך, לכסות מן העין את מעמדם הנצחי של תיקוני רבינו הקדוש ממקומו הנצחי בארה"ק^א.

המסורת על נשמת רבינו הקדוש הנמצאת בארה"ק, על צדיק האמת שנמצא באבן השתיה, שעלה ונגנז בהסתלקותו במקום הקודש, 'הר מרום ישראל', לא היו נחלת הכלל. אמנם הלשונות 'הצדיק דר בכותל המערבי'^ב, 'נשמת הצדיק מגיע לארה"ק לאחר הסתלקותו'^ג ועוד,

ולהביא את העולם כולו לתיקונו. אם כן, אין בדברינו אלא התבוננות על סיבתם החיצונית של השתלשלות העניינים, באופן שיעורר אותנו לברר את חלקנו הלכה למעשה, מהם החוקים והמשפטים המוטלים עלינו וכיצד עלינו לקחת חלק בתיקוני הצדיק הנצחיים.

^א ראב"ן, חכמה ותבונה אות ג'.

^ב הר"י קארדונער, אמונת אומן מכתב ל"א.

^א אל הסיבות שכפי הנראה לעינינו, גרמו להסתרה, נתייחס בהמשך. אך בוודאי שכל ענייני רביז"ל, מושגחים בהשגחה פרטית מאת הבורא ית"ש. כפי המתבאר מדברי רביז"ל ותלמידיו, כל הנהגה וסוד שמתגלים בזמן ובתקופה מסוימת, הכל על פי חשבונות שמים, כפי רצון הצדיקים האמיתיים שערבו את ירידתם של נשמות ישראל, ועיניהם צופיות על כל הדורות, לשום לב לתיקונם,

דבריהם והכרעתם החותכת של גדולי מעתיקי השמועה בדבר הנסיעה מארה"ק, כשרבים התקשו לשמוע את הדברים, שלא מצאו מקום בליבם.

לעומת זאת, הסיפורים על הקיבוץ באומן והנסיעות אליו בשנים עברו, התקבלו בהתלהבות רבה ואף הפכו למעשיות שורשיות ויסודיות בקרב הדור הצעיר ההולכים בדרכי רבינו הקדוש. השיחות והסיפורים, הציתו את אש הגעגועים אל מקום קבורתו של הצדיק, שהבטיח גדולות ונצורות לכל מי שיבוא על קברו. אצל רבים, הגעגועים לציון הקדוש השתלבו יחדיו עם מאמרי רבינו הקדוש ותלמידיו בדבר חשיבות ההתקבצות בימי ראש השנה ועם הסיפורים הנפלאים על אדמו"ר מוהרנ"ת זיע"א ותלמידיו, שמסרו נפשם על הקיבוץ הקדוש באומן.

לאחר שנים רבות, החלו שמועות על אפשרות אמיתית של נסיעות לאומן ולאחר מכן אף על אפשרות של הקמת הקיבוץ מחדש. בעת ההיא, מצאו את עצמם מעתיקי השמועה זקני מרומי תלמידי רבינו הקדוש, שרידי דור דעה, מול מציאות חדשה ומורכבת. רובם המכריע של

המקושרים אל תורת רבינו הקדוש, כולל אלו שכבר נחשבים לוותיקים שביניהם, לא נתנו כלל את ליבם, אל ההבדל המהותי בין יושבי ארה"ק לחו"ל לעניין תיקוני ר"ה. רבים מהם לא קיבלו ולא שמעו מאומה, עד לאותה התקופה, בדבר משמעותו הנצחית של חיוב קיבוץ תלמידי רבה"ק בירושלים. לרובם אף חסרו הקדמות נחוצות, כמו סודם של גדולי תלמידי רבינו הקדוש במשך הדורות, שהתייחסו אל ירושלים עיה"ק כמקום גניזתו של הנחל נובע מקור חכמה.

לא פלא אם כן, מדוע בעת נפילת 'מסך הברזל', לא נמצאה אוזן קשבת לדבריהם של שרידי הדור הקודם, בניהם גדולי וזקני מנהיגי חסידי ברסלב באותה העת. כבר בשנים בהם החלו השמועות על אפשרות אמיתית של נסיעות לאומן, החלו לשוח באזני שומעי לקחם, כי לפי הדרך המסורה שקיבלו מרבותיהם, אין צריכים ליסע מארץ הקודש לאומן לימי ר"ה הקדושים. אמנם, רק תלמידיהם הקרובים והנאמנים היטו אוזן קשבת לקבלה רבת השנים, שהפכה כעת למשמעותית ומכריעה יותר מתמיד.

ובע"פ. הם שבים מדגישים, כי הקיבוץ בירושלים הוא ענין של 'לכתחילה' ולא של 'בדיעבד'. הם מגלים, שגדלה מעלת הקיבוץ בירושלים מאוד, אף יותר מהקיבוץ הקדוש המתחדש באומן. והם חוקקים בלב שומעיהם את צוואתם – הקיבוץ בירושלים חייב להמשיך לנצח וכי עלינו מוטלת האחריות לדאוג להמשך קיומו התמידי בכל מחיר.

בעוד רבים מחליטים להעלים או ל'שפץ' את דבריהם של מעתיקי השמועה, תלמידיהם הקרובים, דווקא ממשיכים לחקור ולתשאל מתוך רצון כנה לברר את האמת. למרות גודל ההסתרה הכללית, מוסיפים מעתיקי השמועה להבהיר באוזני מקורביהם, את חשיבות הקיבוץ בירושלים, את רצונו החזק של רבינו הקדוש הננמ"ח שיתקיים הקיבוץ שלו בירושלים, כפי שקיבלו מדבריו ומדברי תלמידיו בכתב

'תָּעוּ בַּמְדָּבָר בְּיִשְׁמֹן דָּרָךְ - עִיר מוֹשֵׁב לֹא מְצָאוּ' כך החלה תופעת הנסיעות ההמוניות לר"ה באומן

וחשובי אנשי הנחל נובע, החלו מוסרים מאז נפשם וממונם בכל שנה ושנה מחדש, כדי למלא, כפי הבנתם, אחר בקשתו של רבינו הקדוש להיות אצלו בראש השנה. הם יעשו כל שביכולתם, על מנת להגיע בימי ראש השנה הקדושים דווקא אל העיר אומן שבחו"ל ולקחת שם חלק בקיבוץ הקדוש,

מתוך מציאות זו, החלה תופעה חדשה באותם השנים^א, שהלכה והתפתחה בקצב מסחרר. התופעה אמנם לא תאמה את דעת גדולי תלמידי רבינו הקדוש במשך הדורות^ב, אך התגלתה כנפלאה ורבת הוד.

מאז החלה הדרך לאומן והשהייה שם בימי ראש השנה ליעד בר השגה, רבים וטובים שבניהם גם גדולי

^ב ראה להלן, עמוד ?? את לשונו החרیפה של גדול תלמידי מוהרנ"ת הרה"ק מוהר"ן מטולטשין, בדבר הנסיעה לאומן לר"ה מארה"ק.

^א הנסיעות ההמוניות החלו לראשונה לקראת ר"ה תשמ"ט, בימים אלו החלה להתאפשר הנסיעה מארה"ק לאומן, לאחר כשבעים שנים רצופות בהם היתה הדרך כרוכה בסכנות גדולות.

שמספר המשתתפים בו הולך וגדל
מדי שנה.

במשך שלושים שנה, תופעת
הנסיעה שנוסדה עם הרבה כוונות
טובות ומסירות נפש של ממש,
הלכה והתרחבה עם השנים. היא אף
נשאה ענף ועשתה פרי בקירוב
אלפים ורבבות בלא גוזמא, לדעת
רבינו הקדוש ולקיום עצותיו. בין
המתקרבים, המוני נשמות יקרות,
שהחלו את הצעד הראשון בשיבתם
לדרך התורה והמצוות, בנסיעה
קדושה זו. רבים הם המגוללים את
סיפור התקרבותם וחזרתם אל דרך
התשובה, המתחיל או עובר, בנסיעה
אחת מלאה וגדושה ברגשי קודש,
אל מקום קבורת צדיק יסוד העולם.

אין צריך לומר, שרובם המוחלט
והמוחץ של המוני הנוסעים לאומן
לימי ראש השנה, כלל לא שמעו ולא
יכלו להעלות על דעתם קיומה של
מסורת עתיקת יומין שהתקבלה מפי
מעתיקי השמועה מהדור הקודם,
שבינתיים כבר הלכו כולם לעולמם.
המסורת שעברה מדור לדור בדבר

תיקוני ראש השנה לדריים בארץ
הקודש, ובעניין הנסיעה לאומן,
הפכה לנחלתם של מתי מעט,
שהמשיכו לקיים את שקיבלו.
למרות דעת ההמון, הם ממשיכם
להתאסף בימי ראש השנה דווקא אל
מקום הקיבוץ הוותיק בירושלים עיר
הקודש. רובם, מעדיפים
בענוותנותם לבלי להבליט או
לפרסם את מעשיהם, ומשתדלים
שלא להיגרר לוויכוחים ולמחלוקת.
רבים מהם תפסו את מידת השתיקה,
בכל הנוגע למסורת שקיבלו כמו
אוזניהם מאת מעתיקי השמועה,
בפרט לאחר ראותם כי במשך השנים
הפכו הדברים בעיני ההמון לבלתי
מתקבלים בעליל, ואף לגורם בעייתי
לרעש ומחלוקת.¹

כך, מתוך היסח הדעת והשכחה
הכללית ממעמדה השונה של
ארה"ק, נשכחו מבלי דורש אף
ההנהגה שהורו חסידים הראשונים
היושבים ראשונה במלכות ארץ
הקודש, בדבר חיוב הקיבוץ יחדיו

מרבנו הרה"ח רל"י בנדר זצ"ל. ובוודאי חלק
חשוב ונכבד לו בשימור המסורת הנשכחת,
בתודעתם של רבים.

¹ השונה מכולם הוא מחבר הקונטרס ריאש
בני ישראל, הרה"ח ש.י. ויזנפלד שליט"א,
שלמרות הקושי הגדול, המשיך כל השנים
לפרסם באומץ לב, בע"פ ובכתב, את שקיבל

הנצחי והקדוש, קיבוץ ראש השנה
של תלמידי הנחל נובע מקור חכמה
אדמו"ר מוהר"ן זיע"א בעיר הקודש
בירושלים.

אל ירושלים עיר הקודש דווקא,
בימי ראש השנה הקדושים.

אבק השכחה הלך וכיסה, את מעמדו
הנעלה ואורו הנעלם, של הקיבוץ

על מפתח הבית

'וַיְדַרְיָכֶם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְלֶכֶת אֶל עִיר מוֹשֶׁב'

חקיקת דברי חסידי קמאי בלב תמימי דרך ההולכים בדרכי הנחל נובע

אין ספק, כי מאחורי התקבלותם של הדברים עומדת **ההנחה הפשוטה**, כי כל אותם חסידי קמאי שנשארו בארה"ק, החל מר' שמעון תלמיד רבינו הקדוש, דרך גדולי תלמידי ג"ע מוהרנ"ת ותלמידיו, ועד לזקני וגדולי חסידי ברסלב החיים עמנו היום, לא היו נוהגים כן, אלמלא הבינו בנקיות דעתם כי כפי הקבלות שקיבלו מפי רבותיהם, דרכם היא **אכן דעתו ורצונו של רבינו הקדוש בעצמו**, ללא ספק וללא פקפוק.

לאלו שיעמיקו את דעתם בלימוד דברי מעתיקי השמועה, ובמקורות על כך בתורת רבה"ק, יגיעו **להבנה** בהירה יותר, על המסורת בדבר ראש השנה בארה"ק. על פי המקורות, ברקע המסורת, עומד הקשר העמוק והגנוז של רבינו הקדוש עם ארץ הקודש. הארץ עליה מסר את נפשו לבוא בה בחייו, הארץ שבה תלה את תורותיו והשגותיו הנוראות, הארץ לה כסף והשתוקק כל ימיו, אליה הלך תמיד בכל צעדיו, הארץ שנקראה בפיו – מקומו ומושבו,

ברחמיו המרובים של הצופה ומביט עד סוף כל הדורות, אנו זוכים לראות בעינינו כיצד ההכרה במסורת שכמעט נשכחה הולכת והופכת לנחלת הכלל.

דבריהם של גדולי חסידי ברסלב בדור הקודם בענין ר"ה, מתפרסמים ומעוררים עניין רב. רבים מהמשתוקקים לקבל את תיקוני ראש השנה של רבינו הקדוש ומחפשים את הדרך הסלולה לקיים את אזהרתו לבוא אליו לראש השנה, מבינים כי ימצאו את מבוקשם דווקא בדרך המסורה לנו מפי גדולי מעתיקי השמועה מדור לדור.

דברי גדולי תלמידי רבינו הקדוש שנחשפו, חדרו אל ליבם של רבים מההולכים בדרכי רבינו הקדוש ופועלים אף בקרב הוותיקים שבהם. אט אט, בוחנים רבים מחדש את השקפתם בענין הנסיעה לראש השנה. ישנם שאף קיבלו כבר את ההחלטה האמיצה ובניגוד למה שהיה פשוט להם ולסובבים אותם במשך שנים רבות, הם משנים את דעתם והנהגתם ונשארים בראש השנה בארה"ק.

הארץ בה זכה שוב לבוא ולהיכלל בה, מיד בהסתלקותו^א.

הבנה זו, אליה נחשפים אלו המעמיקים להבין סודם של דברים, מוסיפה לחזק ולהעצים את התופעה שהולכת ומתרחבת בקרב האמונים על קיום עצותיו והוראותיו של רבינו הקדוש זיע"א, לשוב לדרך המקורית והשורשית של תלמידי רבינו הקדוש

בארץ הקודש בכל הדורות, ולהישאר בארץ הקודש בראש השנה.^ב

מי שעניינים פקוחות לו, ישתאה ויתפלא על כוחו של הצדיק האמת הפלאי, ששנים רבות כ"כ אחר הסתלקותו מוסיף לגלות ועוד את עומק נפלאות תורתו, עד שיתקן על ידם את כל העולם כולו.

אם אֲשַׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי לא לשכוח את החוב הקדוש

שכן ההתלהבות והתבערה לקיום צוואת רבינו הקדוש לבוא אליו לראש השנה, עצרה בעד רבים מלהתעסק ולדון כליל, בנושא התגלות רבינו הקדוש בארה"ק

בפרסומים מהשנים האחרונות^א, התחדד נושא הנסיעה לחו"ל מארץ ישראל לימי ראש השנה הק'. כמובן, היה זה מן ההכרח להדגיש כי אין שום צורך לנסוע מארה"ק לאומן,

מערכת 'אומן בירושלים', מאז סובב בורא כל העולמות את הקמתה, לקראת ראש השנה תשע"ח. התפרסמו הגיליונות 'הזהיר לעשות כרוז', 'אוצר של יראת שמים', הקונטרס 'שבע הערות בשולי הגליון' (בהוצאה מכון קדושה עשירית להוצאת כתבי מורינו ר"ש וועקסלער זצ"ל, ובתמיכת המערכת), 'ההקלטות מקו המידע ועוד. חומרים אלו הפכו לחלק בלתי נפרד מגילויי האור הנפלא והנעים של הצדיק האמת השוכן בציון. ובהם פורסמה לראשונה בחוצות קריה דעתם הרווחת אצל רובם המכריע של גדולי זקני חסידי ברסלב בארה"ק עד לפני כשמונים שנה כי מארץ הקודש אין צריכים ליסע לאומן לראש השנה.

^א על הקשרים הנעלמים של רבה"ק עם ארה"ק הארכנו במקומות אחרים בהם הבאנו באריכות את לשונות רביז"ל ותלמידיו הקדושים. ראה חיבורנו 'אוצר של יראת שמים'.

^ב יצוין שבמשך הדורות, היו תופעות נדירות של יחיד בדורו שנסע מידי שנה לקיבוץ הגדול באומן אף ארה"ק וגם של כאלו שנסעו פעם בכמה שנים. אך גם אותם הבודדים, אין הנהגתם משתווה ותואמת את תופעת הנסיעות ההמוניות המתוארת למעלה, שכביכול 'מתעלמתי' מהפער העצום שבין יושבי חו"ל המחויבים אל נסיעה זו, ליושבי ארה"ק הנמצאים במקומו ובארצו של רבינו הקדוש.

^א בתוך החומרים השונים שהתפרסמו בסיעתא דשמיא ובהשגחה עליונה, דרך

ובירושלים שמשפיע ישירות על היחס לתיקוני ראש השנה בארה"ק.

גם בימים אלו ממש, עוד ישנם כאלו שנזהרים שלא להכניס בדעתם אף לא מחשבה או הרהור, הנוגד את הנחת היסוד שמונחת עמוק בתודעתם, כי חובה קדושה מוטלת עליהם, ליסע דווקא לאומן שבחו"ל, בימי ראש השנה הק', אפילו מארה"ק. זאת, מתוך חשש כנה, שמדובר ב'מניעות המחשבה' שבאים להרחיקם מלקיים את עצת הצדיק²

אך יחד עם הגילויים המרעישים ופרסום הראיות החותכות, אנו מתודעים לתופעה מכאיבה ומדאיגה, של רבים המקבלים את הדברים מחד ובשל כך מחליטים 'לוותר' על הנסיעה לאומן שבחו"ל, אך מאידך, אינם רואים לעצמם לחובה או למצווה להתחקות אחרי מנהגם והוראתם של אותם גדולי תלמידי רבינו הקדוש מעתיקי השמועה. שהרי יחד עם הוראתם כי אין צורך ליסע לאומן לראש השנה,

הורו בהחלטיות כי ישנו חוב קדוש להתפלל בקיבוץ תלמידי רבינו הקדוש בימי ראש השנה, וכי על הקיבוץ להתקיים דווקא בירושלים עיר הקודש.

במשך שנים ארוכות מסרו נפשם גדולי תלמידי רבינו הקדוש, על יסודו וקיומו של הקיבוץ. הם הסבירו כי לא לשווא נקבע מקום הקיבוץ לדורות עולם דווקא בירושלים. ירושלים היא מקומו של הצדיק בארץ ישראל, מקום גניזתו של הצדיק האמת הדר בכותל המערבי, שעלה בהסתלקותו אל מקום הקודש והמקדש.

אבק השכחה שכיסה ידיעות רבות וחשובות מענייני רבינו הקדוש ותיקוניו מארץ הקודש, החל אמנם להתפוגג. אך עדיין לא נשלמה המלאכה, וטרם זכינו לגלות את אור הצדיק ממקומו הנצחי כראוי. שכן אף בין אלו שלבם אכן פתוח אל דברי השלום והאמת של גדולי תלמידי רבינו הקדוש מדור לדור ורוצים להישמע לדבריהם, ישנם

² כמובן שאם היו לומדים את הנושא ואת דברי תלמידי רביז"ל, היו מבינים, שלא רק שלא מדובר במניעות המרחיקות מהצדיק, אלא בדיוק להיפך, מדובר בקריאה של חיבה מאת הצדיק האמת, שקורא לכל אחד ואחד מאיתנו להוסיף קרבה אחר קרבה ולהצטרף אל הזוכים להגיע אליו בראש השנה, דווקא אל מקומו האמיתי והנצחי, ודווקא אל קיבוץ תלמידיו המתקיים בעיר הקודש, בסמוך

למקום המוכן לו מששת ימי בראשית לתקן ממנו את נשמות ישראל, מקום אבן השתיה ממנה נשתת העולם, המתקיים בזכותם של צדיקי האמת הערבים לתיקוננו. ועל ידי זה יזכה כל אחד לקבל עוד יותר ויותר תיקונים נפלאים ונוראים 'גדלות דגדלות' כמו שאי אפשר לקבל כמוהם בשום מקום אחר בעולם.

שעוד טרם נתנו את ליבם לשמוע וללמוד את דברי קודשם עד תומם.

'תְּדַבֵּק לְשׁוֹנֵי לְחֻפֵי אִם לֹא אֶזְכְּרֵי' אזהרת רביז"ל לעשות כרוז מקבלת משנה תוק"ף

של חסידי קמאי בענין מעלתה של ארץ הקודש ממנה אין צריך ליסע לאומן שבחו"ל בימי ראש השנה, ראינו לעצמנו לחובה ולזכות, לגלות ולפרסם את כל תקף דבריהם מגודל מעלת ההתקבצות אל קיבוץ תלמידי רבינו הקדוש בירושלים, והחובה היוצאת מדבריהם ומוטלת על כתפי כל מי שמאמין בתיקונו הנצחיים של מי שאמר 'נצחתי ואנצח גמרתי ואגמור'.

זכות גדולה נפלה בחלקינו, לזכות במלאכת הקודש שנדחקה של שולי הגיליונות במשך השנים ולפתוח מחדש, את נושא חובת ההתקבצות בימי ראש השנה, דווקא אל ירושלים עיה"ק.

מתוך מציאות זו, עומדות הם רגלינו בשערי ירושלים, לקיים אזהרת רבינו הקדוש מוהר"ן 'לעשות כרוז'. לקרוא בקול רם וברור, את צוואתו הקדושה לדורים בארה"ק.

- חובה קדושה מוטלת על יושבי ארץ הקודש הסרים למשמעתו של רבינו הקדוש להתאסף אל קיבוץ תלמידיו בירושלים בימי ראש השנה דווקא בירושלים עיר הקודש דווקא בקיבוץ גדולי תלמידי רבינו הקדוש כפי שהיה מקובל מדור לדור

הילכך, בעת הזו בה סובבו מן השמים שיתגלו עוד ועוד מדבריהם

'וְהִנֵּה מַיִם יִצְאִים מִתַּחַת מִפְתֵּן הַבַּיִת'^א לפרסם את חובת הקיבוץ בירושלים

מדברי מעתיקי השמועה שהיו בהישג ידינו, על החובה הקדושה

בספר שלפניכם 'אומן בירושלים', השתדלנו להביא את מירב המקורות

^א (יחזקאל מ"ז, א')

להגיע לקיבוץ הגדול והמרכזי של תלמידי הנמ"ח בירושלים בראש השנה ועל הזכות העצומה של הלוקח חלק בתפילות הקיבוץ.

בספר זה, השתדלנו שלא להתמקד במשמעויות המחזקות את רעיון הקיבוץ בירושלים מתוך כתבי רבינו הקדוש ותלמידו מוהרנ"ת. הנחתינו היא כי ההחלטה להגיע לקיבוץ בירושלים וכן לבלי ליסוע לאומן, לא יכולה להיות מיוסדת רק על קיצור הבנתנו הדלה בדברי רבינו הקדוש ובכתביו. כי מובא רבות בספרי רבינו הקדוש ותלמידו הגדול, עיקר הדרך להגיע אל הבנה נכונה בתורת הצדיק ולבלי להטעות את עצמינו בהבנה שגויה בדבריו, היא עלי ידי קבלת הדרך המסורה, וההבנה הנכונה של דרכי הנמ"ח, ע"פ תלמידיו הקדושים, אותם שתל הבורא בכל דור ודור.

הספר מחולק לשלושה חלקים מרכזיים. חלק א' – עטרה לענוים. על השקפתו של גדול מעתיקי השמועה הצה"ק ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל.

חלק ב' – מייסד הקיבוץ. ממשנתו של מורנו הרה"ק רבי שלמה וועסלער זצ"ל

חלק ג' – בוני החומה. עובדות מגודלי תלמידי רבינו הקדוש ותולדות יסוד וחיזוק הקיבוץ בירושלים

בנוסף הוספנו נספחים שונים שמוסיפים בהירות אל התמונה המלאה של חובת ההתקבצות בירושלים.

בפני הקורא, תגלה ההשתתפות בקיבוץ בירושלים, כמימוש עצותיו ותורותיו הנעלמות של רבינו הקדוש, כהגשמת רצונו ומשאת נפשו של רבינו הקדוש.

בנוסף, יתברר מהשיחות השונות שליקטנו בספר, עדות על משאלת ליבו הטהור של רבינו הקדוש, שחזה ותכנן ברוח קודשו את קיבוץ אנשיו בימי ראש השנה בירושלים עיר הקודש, עוד בדרכו לארה"ק.

במקומות שונים בספר, עמדנו על הקשר הברור בין בחירת מקום הקיבוץ בירושלים עיה"ק, לבין הקבלה על הגעתו של רבינו הקדוש אל מקום הקודש מיד לאחר הסתלקותו, וכי על שם כך נקריית ירושלים - כסא ה', כי היא מקום גניזת הצדיק בארץ הקודש לנצח.

מעבר לאסיפת המקורות וביאורם כפי הרקע ההיסטורי והקשרם בתוך תורת רבינו הנמ"ח, ראינו לנכון להוסיף בין השורות דברי התעוררות, בהם נדגיש את ההפסד הגדול שטמון בהתעלמות מהקריאה להתאסף אל הקיבוץ בירושלים.

מדם לבם של אותם זקני מרומי אנ"ש, יצאה ההכרזה על חובת ומעלת ההתאספות אל הקיבוץ

מצביעים על קשר הדוק ואיתן בין הבחינות השונות השייכות אל הקיבוץ – קדושת קיבוץ הנפשות, קדושת ירושלים, קדושת ראש השנה בכלל ותיקוני ר"ה של הצדיק בפרט, ועוד עניינים שונים, ההופכים לאחר לימוד המקורות למארג שלם, בהיר ואחדותי המגלה את נפלאות הקיבוץ בירושלים, שמתברר כמושתת על כל אות ואת מתורת רבינו הקדוש, התורה שבכוחה לקרב ברחמים את בנין ירושלים בגאולה השלמה בב"א.

בירושלים, לקיים בכך את בקשתו הנצחית של רבינו הקדוש זיע"א^א. הם התלמידים, אליהם נשא רבינו הקדוש את עיניו הצופיות, שיגלו עד סוף כל הדורות את שכלו ודעתו בעולם, על ידם נקרא הצדיק חי וקיים לעולמים, עודנו עומד ומשמש במרום, בהר מרום ישראל, מקום מקדשינו.

לימוד המקורות הרבים מתורות ושיחות רבינו הקדוש ותלמידיו מדור לדור שחלקם משולבים בספר,

^א 'וְהִזְהִיר לַעֲשׂוֹת כְּרוֹז נְשָׁךְ מִי נְשָׁךְ אֶל מְשַׁמְעֵתוֹ וּמְקַרְבֵּי אֵלָיו יִהְיֶה עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶצְלוֹ, לֹא יִחְסַר אִישִׁי (חיי"מ ת"ג)

שיר יסודות בהררי קודש
אנהב ה' שערי ציון
(תהילים צ"ז)

צַדִּיק בְּקִיבוֹץ שֶׁעַל שְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ צִתְכָּה
בְּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד בְּכָל רֵאשִׁית הַשָּׁנָה
אֶל עִיר הָאֲמֻנָה קִרִּית מֶלֶךְ דָּוִד חֲנָה
מִקּוֹם גְּזִיזֵי צְדִיק שֶׁם צִפּוּנָה

בְּתַפִּילָה צְחִינָם וְזָרְבָה תַחֲזִינָה
לְאֵל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר שָׁמַיִם וָאָרֶץ קָנָה
הַגִּיּוֹן לִיבְנֵי שְׁמַע רִצְצוּן הָאֲנִינָה
וְיִכְצְסוּ הַדְּבָרִים בְּלֵב בְּעַלֵי מִדְּעָ וּבִינָה

מִי אֵלֶּה כַּעֲבֵב תַּעֲזוּפִינָה
מֶלֶךְ בְּיוֹפִיּוֹ תַחֲזִינָה
אֲנֹמֵן בִּירוּשָׁלַיִם רֵאשׁ הַשָּׁנָה

מִי יִתֵּן לִי אֶבֶר כִּיּוֹנָה
אֲעֹזֶפָה צִיּוֹן וְאֲשַׁכְּנֶנָּה
שֶׁם צִמְמָן אִישׁ תְּבוּנָה

בְּבִיאַת מְשִׁיחֵנוּ לְתוֹכָהּ עוֹד בְּזֹאת הַשָּׁנָה
בְּקִרְוֵב צֶהַל צִמְעֵי כֶּנֶה פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִינָה

בְּזִכְוֹתָּהּ זֶה צוֹכֵה לְעֵלְוֹת לְצִיּוֹן בְּרִנָּה
בְּדַחֵי יִשְׂרָאֵל לְתוֹכָהּ תִּקְרַב בְּצִיּוֹנָה

לְשָׁנָה הַבֹּאֶה בִּירוּשָׁלַיִם
אֲנֹמֵן שֶׁבְּאֲנֹמֵן בִּירוּשָׁלַיִם
אֲנֹמֵן בִּירוּשָׁלַיִם

לְשָׁנָה הַבֹּאֶה בִּירוּשָׁלַיִם
לְרֵאשׁ הַשָּׁנָה הַבֹּאֶה
אֶחָד שֶׁהוּא שְׁנַיִם

בנין א'

עטרה לעצנים

על משאת צפשו של מורנו הרה"ח ר' לוי
יצחק בנדר זצ"ל

- א. עטרה לעצנים - על דמותו וסמכותו של מורנו הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל ומעמדו כמורה דרך לדורות.
- ב. לשמוע לשמור ולעשות חובת בירור דעתו של מורנו רלוי"ץ ליושבי ארה"ק.
- ג. צסק הלכה המכתב מן מחנות הפליטים בגרמניא.
- ד. אי אפשר לשער גדול העניין הנרא הזה מכתב לאחד מתלמידיו.
- ה. רצון יראנו יעשה - צוואתו של מורנו מפי תלמידיו.

א. עטרה לעצמים

על דמותו של מורנו הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל

*"וְכֵן אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, לְפָנַי שְׂרָשׁוּ שְׂיִישׁ לוֹ בְּתוֹךְ נְשִׁמַּת
הַצַּדִּיק, בֶּן מְקַבֵּל מִפְּנֵי גַם בֶּן זֹאת הַתְּכֵלִית... עַל יְדֵי זֶה
נַעֲשֶׂה עֵטְרָה לְעֵצִים, הַבּוֹרְחִים מִבְּבוּד וּשְׂרָרָה וְעוֹשֵׂי
עֲצָמֵן בְּשִׁירִים, וְכִשְׁנַעֲטָרִין בְּעֵטְרָה שֶׁל רַחֲמֵנוּת
בְּבַחֲצוֹת: "הַמְּעַטְרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים" אֲנִי מְקַבֵּלִין אֶת
הַבְּבוּד וְהַשְׂרָרָה בְּעַל בְּרָחֵם. וְזֶה בְּחֵיצוֹת: "עֵטְרֵת צְבִי
לְשֶׁאֵךְ עַמּוֹ" לְמִי שְׂמִשְׁיִים עֲצָמוּ בְּשִׁירִים:"*

(ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורת קמא סימן יח)

מבוא

באחרית שנות הזעם, נתק שנפער ואיים לקרוע את שרשרת הדורות של עולם התורה והחסידות. היה נראה כי אף רצף המסורת מדור לדור של חסידות ברסלב, בא אל קיצו. אותם מתי מעט, אנשי הצדיק הנותרים, מצאו את עצמם תוהים כיצד תתקיים הבטחתו של רבינו הקדוש, כי נרו לא יכבה.

התרים אחר מזור ורפואה בספרי רבינו הקדוש, חפשו להיאחז בחבל העבות שנמשך מרב לתלמיד, החבל

בבואנו לפתוח במעשיות על דמותו וסיפור חייו של מורנו, זקן דקדושה הרב ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל, עלינו להיזכר בתקופה בה פעל. מורנו חי ופעל בשנים בהם התערער העולם כולו למשך שתי מלחמות עולם. בזמן החשוך והאפל, של השמדת יהדות אירופה ובמקביל פרעות ורדיפות רצחניות, שעברו על יהודי רוסיה.

מורנו היווה חיבור בין דורות בתקופת הנתק הגדול שבאה

מקור חכמה. בדרכו ההחלטית והנעימה, הנחיל מורנו גם את החוט המבדיל, המבחיין בין התקרבות לצדיק ולדרכיו, שכל תכליתם קרבת האדם לבוראו, לבין טעויות העלולים לשבש את הדעת מחוסר הבנה, ומלמדנות שאינה הגונה^א.

אין כאן המקום להרחיב כראוי, על גדלותו בתורה ועבודה יחד עם הנהגתו הפשוטה וצניעותו הטהורה, כמו גם להפליג בסיפורים הרבים אודות מסירות נפשו העילאית ועל אמונתו ודביקותו בצדיק האמת כל חייו. גם לא נוכל לדייק כראוי בשבחים הזהירים, שיש בהם בכדי לגלות מעט, אך גם בכדי לכסות הרבה, על מנת לשמור על משאלת נפשו של אותו צדיק, להישאר לנצח במעטה הענווה הכנה והצניעות.

אך זאת זכור נזכור, כבואנו לעסוק בשבח אותו צדיק ובקווים לדמותו. סיפורו הנעלם והעתיק, הוא בסופו של דבר מעשה גבורותיו של בעל השדה הגדול, שהפליא את נטיעותיו בקרקע הגן הקדוש, והעמיד את נשמת מורנו הטהורה בדור אחרון. השגחת הצדיק האמת על גידוליו,

שפעל תלמידים שעושים תלמידים במשך דורות. השיחות שעברו פה אל פה, ניגון התורות ורמזי הידיים, כולם מהווים חלק מתורת הצדיק, חלק שעלול היה להיאבד. אצל תלמידי רבינו הקדוש במשך הדורות, עברה מדור לדור בשימוש וביגיעה, לא רק מסורת, כי אם דוגמא חיה – מהו 'להיות יהודי', מה הם חיים אמיתיים, חיים טובים באמת. את נקודת האמת לאמיתה לא ניתן להעביר כדיבורים ובטח שלא בכתובים. זוהי נקודה שקשה לעמוד על טיבה, אך היא מורגשת היטב, והיא נמשכת מכוח ההשארה הנצחית של צדיק האמת שהודיע שעל עניינו להמשך לנצח.

מתוך אפילה זו, קם בגבורה מורנו הרב ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל, להחזיר עטרה ליושנה. שפתותיו כתקוות חוט השני, הנותר למבקשי ה'. הוא היווה חבל הצלה שקשר את המתקרבים אל ההשארה הנצחית שהאיר הצדיק בתלמידיו. דרכו עברו השיחות, המעשיות, הניגונים והתנועות. אך מעל הכל, הוא היה דוגמא חיה – ליהודי של צורה, ליהודי שגדל על פלגי הנחל, הנובע

^א עיין ליקוטי מוהר"ן קמא תורה י"ב.

קדושות ויקרות על אדמת ארץ
הפלאות, ארץ ההשגחה, ארץ
הקודש.

היא שהביאה לפירות המתוקים,
לאילן הגדול שבצילו הנאה יכלו
לצמוח דורות ישרים, נטיעות

האברך מאומן בירושלים

פתיחה לסיפור חייו של מורנו רל"י בנדר זצ"ל

נקי מגינוני כבוד ותארים. מיד עם
קביעת מקומו בירושלים בהגיעו
לארה"ק, היווה דמות מפתח בכל
ההכרעות הציבוריות שעמדו
לפתחם של חסידי ברסלב.

רבים חיכו למוצא פיו של ר' לוי
יצחק מאומן שהפך לצינור המקשר
אל דור דעה ודמויות מופת, של
הקיבוץ העתיק והקדוש של אומן.
מאחורי דמות האברך מאומן,
התגלתה מחשבתו העמוקה של
הרופא הגדול, רבינו הקדוש זיע"א,
שיותר ממאה שנה לאחר הסתלקותו
עוד ממשיך לגואלנו מתחלואינו,
בהאירו אות אורו החדש במקומו
הנצחי, בציון ובירושלים. עוד יד
הצדיק נטויה לזכותנו יחד במהרה
לאורו המתגלה במקום הקודש, עד
לגאולה השלימה התלויה בכך,
במהרה בימינו, אמן.

זהו סיפורו של האברך הצעיר-ר' לוי
יצחק מאומן. באותם השנים בהם
הופיע רל"י באומן, היתה אומן לב
ליבה של חסידות ברסלב. הציון
הקדוש בו נטמן גופו הזך של
הנמ"ח זיע"א, הפך את העיר אומן
למקום כינוס לצדיקים, מקום
קיבוצם של גדולי תלמידי רבינו
הקדוש אדמו"ר מוהר"ן זיע"א, עד
לפיזורם בשנות הזעם.

אותו ר' לוי יצחק, האברך מאומן,
שגדל על ברכיהם של גדולי תלמידי
רבינו הקדוש, הפך ברבות הימים,
למנהיג החשוב ביותר של חסידות
ברסלב ולבעל סמכות ברורה.
לדורות, בהנחלת הדרך המסורה.
בצניעותו, הוא נלחם על זכותו
להישאר בכינויו הפשוט גם בפי
תלמידיו ומעריציו - ר' לוי יצחק.
הללו, הרגישו אף הם מחויבים
לשמור על רצונו – כבודו, להישאר

הבחור החסידי מגראדסיזק^א

רל"י מגיע לאומן

ולקבל, מהמיוחדים שבתלמידי רבינו הקדוש בפולין.^א

עד סוף ימיו, היה מתאר בהתרגשות גדולה, את שראו עיניו בהגיעו למחוז חפצו. הילוכם בקודש של אברכים ובעלי בתים עובדי ה' באומן, היו חדשים לו. שאגות השתפכות הנפש שיצאו מעומק ליבם של אנ"ש בקלוז' ובציון הקדוש, עשו עליו רושם רב כל ימיו, שנחקק בליבו עד יומו האחרון.

אך לא זריו כר' לוי יצחק, ייתן למראות אלו לחלוף נגד עיניו בהתפעלות גרידא. מורנו היה מיוחד במידת שמירת הזמן שלו, משנות נעוריו ועד סוף ימיו. כבר בימים הראשונים להתקרבותו, הוא מסרב

היתה זו שנתו הראשונה להתקרבותו, הטלטלות העולמיות הוציאוהו מן הישיבה החסידית 'מאקוב' המעטירה שבפולין, אל עבר 'בית החרושת ליהדות' [פאבריק פון יודעשקייט' כלשון רביה"ק] מקומם של רבים מגדולי תלמידי רבינו הקדוש באותו הדור, הסמוך לקברו הקדוש – אל העיר אומן שבאוקריינא.

לוי יצחק, בחור מתמיד ומוכשר, נולד בגראדזיסק שבפולין בכ"ג סיוון תרנ"ז. הוא מגיע לבדו לאומן באלול תרע"ד, בהיותו בן שבע עשרה בלבד. עוד בטרם השלים באורח נס את דרכו רצופת המכשולים לאומן, הספיק לשמש

רבי יצחק קראקובסקי זצ"ל, שלימים נודע בקרב חסידי ברסלב בכינויו ירי יצחקיל אוטוואצקער' מגדולי חסידי ברסלב בפולין. כמו כן נפגש מורינו בדרכו עם עוד גדולי תלמידי רבינו הקדוש בדורו, כהרה"ק ר' בן ציון אפטר זצ"ל, הרה"ק ר' יצחק ברייטער זצ"ל הי"ד, ועם הגה"ק רבי מרדכי הברשטאם (סוקולובער) זצ"ל הי"ד.

^א בכתיבת פרק זה נעזרתי רבות בספר החשוב 'איש חסידי' על תולדות ימיו ופועליו של מורינו. כמו כן נעזרתי רבות בשיחות רל"י המשוכתבות בגליונות 'טעם זקנים'. מכאן ועד סוף הפרק, רובם ככולם של הסיפורים והשיחות מרל"י שלא ציינתי להם מקור, מגיעים ממקורות אלו.

^א מורינו התקרב לברסלב עוד בזמן לימודיו בישיבת מאקוב ע"י חברו לישיבה הרה"ק

באומן, נטבעו בליבו של מורנו, והפכו לשלבים חדשים בסולם העלייה בו החל מטפס מבלי לאבד רגע.

לתת לזמן היקר במחיצת תלמידי רבינו הקדוש, לחמוק מבין ידיו מבלי לנצלו עד תום. קיום העצות הקדושות שהחל לספוג מספרי רבה"ק יחד עם המפגש עם החסידים

רוח הבא מן הקודש-

מורנו רל"י משמש את גדולי התלמידים

תוך תקופה קצרה, הספיק מורנו להתחבב אצל גדולי תלמידי הנמ"ח. הללו ששו להשפיע מתורת הצדיק לבחור צמא, שמלבד כישרונותיו ומידותיו המיוחדות, עבודתו הנמרצת וליבו הבוער, העידו על כוונתו הטהורה. כך דלה והתעלה, מאוצרות הנחל הנובע, בהם יגע מורנו ומצא את מבוקשו. באותם הימים, הסתופף בצילו של אחד ממנהיגי החבורות באומן, מגדולי תלמידי רבה"ק, הצה"ק רבי שמשון בארסקי זצ"ל, נין ונכד לרבינו הקדוש. רבים מחסידי ברסלב בפזורותיהם ראו בצדיק זה, מנהיג ומורה דרך בעל שיעור קומה, שביכולתו להשפיע עליהם

תוך שהוא ממשיך בהתמדתו ובעבודותיו, מורנו ממשיך לחתור ולחפש אחר אור הצדיק הנעלם. בהיותו עוסק בהתמדה בספרי רבינו ומוהרנ"ת, נתקל אף הוא כנראה, במילותיו הקדושות של ג"ע ומוהרנ"ת זיע"א –

כִּי עָקַר הַצְּדִיק הוּא תוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה שְׁשָׁם גָּנוּז רוח הַקְּדוֹשׁ שְׁלוֹ. וְצָרִיכִין לְהֶאֱמִין שְׁבִנְדָאֵי נִמְצָא אֶחָד או רַבִּים שְׁהֵם תְּלַמְדֵי הָאֱמִתִּים שְׁקָבְלוּ תוֹרָתוֹ וְדַרְכּוֹ וְעֲצוּתוֹ וְרַמְזוֹ הַקְּדוֹשִׁים שְׁיִכּוּלִים לְהַחֲיוֹת אֶת הַפֶּל, כִּי אֵין דוֹר יְתוֹם וְכִנְדָאֵי לֹא נִסְתַּלַּק הַצְּדִיק עַד שְׁהַשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה, שְׁהֵם תְּלַמְדֵי הָאֱמִתִּים שְׁלוֹ. (ליקו"ה הלכות שלוחין ה' אות ו')

ולהדריכם בדרכי זקנו הגדול, הצדיק האמת.^א

במשך כל ימיו, המשיך מורנו לבקש ולחפש, אצל כל מי שניתן למצוא בו עוד ניצוץ מאור הצדיק, עוד דיבור מהאוצר של יראת שמים, שהטמין רבינו הננמ"ח בלב תלמידיו. גם אחרי ידידיו בני גילו, עקב מורנו בענווה כדי ללמוד מהליכותיהם. הוא חיבב וייקר כל דיבור ושיחה שעלו על לשון אנשי הצדיק. מורנו אף ידע היכן לחפש אוצרות דיבורים ועובדות, מאנשי הצדיק מדורות עברו. במהלך חיפושיו, שימש גם זקנים מופלגים, מתוכם אף כאלה שזכו לקבל בעצמם מגאון עוזנו מורנו רבי נתן מברסלב זיע"א. כל אלו, נחקקו בזיכרונו המופלא של מורנו וזיככו את ליבו הטהור.

ניתן לומר, כי במשך השנים זכה ר' לוי יצחק, לשמש את רובם ככולם, של התלמידים האמיתיים שהשאיר

אחריו רבינו הקדוש הנחל נובע מקור חכמה, בדורו של מורנו רל"י.

אך כבר בחודשים הראשונים להתקרבותו של מורנו, חל מפנה בחיפושיו ועבודתו של מורנו, לאחר שקיים בעצמו את צוואת אדמו"ר מוהר"ן זיע"א, כפי שנחקקה לדורות תחת קולמוסו של תלמידו ג"ע מוהרנ"ת זיע"א -

”אָבֶל צְרִיכִין לְחַפֵּשׁ וּלְבַקֵּשׁ מְאֹד מְאֹד אֶת זֶה הַתְּלָמִיד הָאֲמִתִּי שֶׁקָּבַל דַּעַת רַבּוֹ כְּרֵאֵי עַד שְׂיֵשׁ בְּדַבּוּרָיו בְּחִינַת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, בְּחִינַת רוּחַ הַבָּא מִן הַקֹּדֶשׁ וְכוּ׳ שֶׁעַל יְדֵי שְׂמֻגְלָה בְּאוּרֵי תוֹרָתוֹ הַקְּדוּשִׁים שֶׁל רַבּוֹ וְזָכוּנוּ לְבִרְכָה נִתְבָּרַר הַמְדַמָּה שֶׁל כָּל הַמְקַרְבֵּינִ, וְכָל אֶחָד כְּפִי קְרוּבוֹ וְכְפִי בְּקִשְׁתּוֹ וְחִפּוּשׁוֹ יוֹתֵר מִתְבָּרַר אֲצִלוֹ הַמְדַמָּה יוֹתֵר (שם)

הנהגותיו, בפרט בענייני הכלל הנוגעים להתארגנויות השונות של חסידי ברסלב בפולין, להם היה רבי שמשון ראש ומנהיג.

^א לדוגמא ניתן למנות את ראש חבורת חסידי ברסלב בפולין, הרה"ק ר' יצחק ברייטער זצ"ל, שראה בר"ש כמורה דרכו, וכפוסק בכל ענייני רבינו הקדוש. על פיו הוכרעו

רבי אברהם נתפס

היו אלו דיבוריו של אביו הגדול, הרה"ק מוה"ר רבי נחמן מטולטשין זיע"א (מוהרנ"ט), שדיבוריו חדרו לליבו לאחר שנים, והשפיעו עליו לקיים את עצתו רבינו הקדוש מוהר"ן¹ – מי שרוצה להיות יהודי באמת, מוכרח הוא להגיע לארץ ישראל, לדרך על אדמת הקודש. מוהרנ"ט היה תלמידו הנאמן והגדול של ג"ע מוהרנ"ת זיע"א, שלאחר הסתלקות רבו, היה לתלמיד המוסמך ביותר שאף המשיך בהוראת רבו את דרכו בהנהגת רבים מחסידי ברסלב. רק לאחר הסתלקות אביו, קיים רבי אברהם את עצתו וקבע את מושבו בארה"ק בשנת תרנ"ד.

לפני שנמשיך בסיפור התקרבותו של מורנו, נחזור אל חודש אלול תרע"ד, אל ימיו הראשונים של מורנו בעיר אומן. באותם ימים ממש, מגיע לאומן כמדי שנה, הגאון האלוקי הרה"ק רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין זיע"א, במסעו האחרון מארה"ק.²

חושך גדול ותרדימה נפלה על רבי אברהם, כשנוכח לדעת, את שסובב עליו מסובב הסיבות, לסגור בעדו את דלתותיה של ארה"ק. היו אלו ימים סוערים בהם החלה מלחמת עולם, הגבולות נסגרו ורבי אברהם החל להתחרט עמוקות על הכרעתו לעזוב עוד הפעם את ארה"ק. כבר שנים שהוא חוכך בדעתו לחדול לחלוטין מן הנסיעה עליה חזר מדי שנה כבעל כורחו.³

¹ כפי שסיפר מוריניו רל"י, רבי אברהם היה נודד בכל שנה שלא יסע יותר לאומן, ואחר כך היה נאלץ להתיר את הנדר.
² חיי"מ ט"ו, ע"ע הקדמת הרה"ק מטשהערין לספר זמרת הארץ.

³ על גדולתו וסמכותו של רבי אברהם ואביו מוהרנ"ט, ראה בחלק 'מייסד הקיבוץ' על תלמידו הגדול מארה"ק מוריניו רבי שלמה וועקסלער זצ"ל, ומשם תיקחהו, כי נלאינו לכפול ולהעתיק כאן.

שוור מהאי להאי לטובת העולם – ספקותיו ונסיעותיו של הראב"ן

מעלתו גדולה למעלה מן הכל¹. אף 'קדושת ארץ ישראל', נמשכת ממנו². התיקונים הנפלאים עליהם דיבר רבה"ק בתורתו האחרונה שבכוחם לקרב את הגאולה³, תיקוני 'ריבוי הבתים' הנעשים לפי רוב המתקבצים יחדיו לדבר שבקדושה, עיקר זמנם בקיבוץ אנשיו יחדיו לראש השנה⁴ בסמוך להציון הקדוש. לפי הבנה זו, מובן מדוע נזהרו כ"כ תלמידי רבה"ק וכל אנשי הנמ"ח זיע"א, לא רק שלא להפסיד את ההשתתפות בקיבוץ הקדוש, אלא אף לפעול כך אצל מכריהם. הרי מעלת הצטרפות אפילו נפש אחת בלבד, החוברת לאנשי הצדיק, גדולה מכל עבודה שיעשה האדם בפני עצמו⁵.

אך לא רק דיבורים אלו, היו חקוקים היו בליבו של רבי אברהם. לנגד עיניו עמדו מנגד דברי רבינו הקדוש

בהגיעו לארה"ק, התקשה רבי אברהם מאוד, 'לגמור בדעתו מבלתי לנסוע על ראש השנה לאומן'⁶. בימי ראש השנה, היו הרי נקבצים ובאים בכל שנה, גדולי חסידי ברסלב מארצות הגולה, אל הקיבוץ הקדוש - 'דעם רעבינס ראש השנה' - 'ראש השנה של רבינו'. חסרון הממון ויגיעת הדרך, כלל לא עמדו לנגד עיניו. הרי לא את עצמו לבד זירז והכריח בכל מחיר לבלי להחסיר אפילו ראש שנה אחד באומן. רבי אברהם היה אף משפיע על מכריו וידידיו לבלי לוותר בשום אופן על ההשתתפות בקיבוץ, גם במחיר של מסירות נפש ממש⁷.

לא סתם הרעיש כל כך רבי אברהם. הרי כפי שהבינו כל גדולי תלמידי רבה"ק, היה זה הקיבוץ הקדוש באומן, עליו כוונו דברי רבה"ק, כי

¹ כוכבי אור אנשי מוהר"ן חלק ג' אות א, הערה בסוגריים. ועיין תורה מ' תניינא.
² ליקוטי מוהר"ן תניינא תורה ח'. ועיין בפלי"ח על תורה זו אות כ"ה
³ כוכבי אור, שם.
⁴ עיין לק"ה נזקי שכנים ד' אות י"א.

⁵ תולדות שמואל, עמ' קע"ח. (וראה לעיל הערה ?? כי רבי אברהם נאלץ להתיר את נדרו).
⁶ ראה שיש"ק ח"ג תצ"א.
⁷ חיי"מ קכ"ו.

על אחד מאנ"ש שנסע מארה"ק
לראש השנה - 'נתגרש מן הגן'.

'אַרְץ יִשְׂרָאֵל הוּא כְּלֵיוֹת הַקְּדוּשָׁה
'שְׁבָכָל הַקְּדוּשׁוֹת'^א, אמר כבר רבינו
הקדוש מוהר"ן זיע"א. 'קְדוּשַׁת אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל וְקְדוּשַׁת הַצְּדִיק הַאֲמֵת הֵם
בְּבְחִינָה אַחַת'^ב, מסביר אחריו
תלמידו מוהרנ"ת, כשעיקר כוונתו,
על הצדיק האמת שמסר נפשו על
ארץ ישראל, הצדיק שכל תורתו
נמשכה מכוח פסיעותיו הטהורות על
אדמת הקודש^ג, הצדיק שזכה ובא
בה עם הסתלקותו^ד.

אך 'קל יותר לתת עצה לאחר
מלעצמו'^ה. מה יעשה רבי אברהם
וגעגועיו העזים לציון הקדוש
באומן, טורדים את מנוחתו^ו. הוא

מוהר"ן, ג"ע מוהרנ"ת ואביו הגדול
מוהרנ"ט זיע"א, בדבר קדושת ארץ
ישראל העולה על הכל. רבי אברהם,
זכר היטב את דעתו של אביו בדבר
ישיבת ארץ הקודש – 'סִיב וּבְלָה בָּהּ
וּמִנָּה לֹא תִזְוַע'^ז, כמו גם את
מילותיו הנוקבות כלפיו –

'דו קערסט קיין ארץ ישראל! חוץ
לארץ קען דיך נישט סובל זיין' –

'אתה שייך לארץ ישראל חוץ לארץ
אינה יכולה לסבול אותך'^ח.

הוא אף זכר היטב את הסתייגותו
של אביו מאותם הבודדים יוצאי
הדופן מאנ"ש, שאכן נסעו לראש
השנה מארה"ק ואף העביר הלאה
באוזני תלמידיו בארה"ק, את הלשון
החריפה שנשמעה מאביו מוהרנ"ט

^א כדברי מוהרנ"ת המובאים בביאור
הליקוטים אות קנ"ה.

^ב שיחות הר"ן רנ"ה

^ג בהעלותינו על הכתב את ספקותיו
הנעלמות של הראב"ן בעניין נסיעותיו, חיל
ורעדה אחזתנו, מי זה יבוא אחר המלך
להתחקות אחר מחשבות שעברו בשכל טהור
ווד של צדיק קדוש ופרוש כמוהו, שכל
מהותו תורה ועבודה בביטול גמור לצדיקים
האמיתיים שלא בערכו וערך בני דורנו כלל
וכלל ובהדי כבשי זרחמנא למה לך. אך
זאת למודעי שלא באנו כאן אלא לתאר
דברים כהויתם ע"פ הלשונות שנשמעו מפי

^ח " כִּן יְדִידֵי פֶּאֶלְגַּ מִיָּד [שְׁמַע אֲלֵי] כְּאֶשֶׁר
חִזְקִי לְכַבֹּד אֲשֶׁר יָקִים בְּדָבָר יְשִׁיבֵת אֶרֶץ
הַקְּדוּשָׁה כְּעֵין שְׁמֵבֶאֱרָר בְּאֲבוֹת עַל לְמוֹד הַתּוֹרָה
הַקְּדוּשָׁה הַפֶּה בָּהּ וְכוּי וְסִיב וּבְלָה בָּהּ וּמִנָּה
לֹא תִזְוַע וְכוּי, כִּן תְּקִימוּ. " – עלים לתרופה
מכתבי מוהרנ"ט, מכתב ה'
^ט שיש"ק חלק ה' קפ"ו. טעם זקנים, חוברת
צ"ב.

^י 'שבע הערות בשולי הגליון, הערה ג',
עמוד 21.

^א לקוטי מוהר"ן קמא, תורה רל"ד.

^ב לקי"ה אונאה ה' אות מ"א.

^ג הקדמת מוהרנ"ת לליקוטי מוהר"ן

המובאת בליקוטי מוהר"ן תורה י"ב,
על הצדיק שכביכול מוכרח לקפוץ
בעל כורחו מגשר לגשר, כשהסיבה
האמיתית לכך, היא טובת העולם-

**"מַחֲמַת הַכֶּרֶחַ לְטוֹבַת הָעוֹלָם
שׁוֹר מֵהַגָּשֶׁר הַזֶּה שֶׁהוּא אֶצְלוֹ
עֲכָשׁוּ כְּמוֹ גָּשֶׁר שֶׁל דּוֹנָג וְשׁוֹר
מִזֶּה לְזֶה וּמִזֶּה לְזֶה"**

הצאן המרעה והרועה - משאלתו של רבי אברהם

באומן, 'המרעה' הוא ארץ הקודש,
'הצאן' זה אנ"ש...^א

רבי אברהם, היטיב לתאר בשיחותיו
ובכתביו את מעלת 'המרעה' - ארץ
ישראל; הוא הנחיל לרבים את
שקיבל - דעת אביו הק' ומוהרנ"ת,
כי כל הקדושות כלולות בה - 'בה'

בן רבי נחמן ז"ל על ענין נסיעותיו מאומן
לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וּמֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְאוּמָן מִיַּד
שָׁנָה. עָנָה לוֹ בְּצָחוֹת עַל פִּי לְשׁוֹן הַגְּמָרָא
בְּאֲגַדַּת רַבָּה בַּר חֲנָנִי (וְהַמּוֹכָא בְּתוֹרָה
י"ב ח"א) **"וְשׁוֹר מֵהָאֵי לְהָאֵי"**, מָה אֶעֱשֶׂה
לְנַפְשִׁי שֶׁכְּשֶׁאֲנִי שׁוֹרָה בְּאוּמָן מִתְּגַעְגַּעַת נַפְשִׁי
לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְכִשְׁאֲנִי שׁוֹרָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
מִתְּגַעְגַּעַת נַפְשִׁי בְּכָלוֹת הַנַּפְשׁ לְאוּמָן וְאִין
בִּיכְלָתִי לְקַרֵּר אוֹתָהּ אִם לֹא בְּנִסְיָתִי."^ב

^א ראה לעיל בהערה הקודמת.
^ב ימי שמואל השלם קמא, אות מ"ז, עמוד
צ"ו.

מרגיש שאין לו שום דרך להשקיטם
אלא על ידי נסיעתו לשם". שרעפי
מחשבותיו הקדושות של רבי
אברהם הובילו אותו להיטלטל
מ'האי להאי"^ה, מארה"ק, אל
הקיבוץ באומן, ובחזרה. רבי אברהם
שמרגיש שמשמים כמו מכריחים
אותו לנסוע, מבין שדברים בגו.
במתק לשונו, הוא מרמז ומדמה את
נסיעותיו מ'האי להאי', בלשון

'כבר אמרתי באומן, שיש שלושה
דברים' הגדיר בלשונו הזהב הרה"ח
ר' שמואל הורביץ זצ"ל 'הצאן (דיזע
שעפעליך) והמרעה (דיזע פאשע),
והרועה (דער פאסטוך), והם לא ביחד.
'הרועה' הוא (ציון) רבנו הקדוש

הראב"ן בעצמו או מפי תלמידיו, שע"כ
הניחו לנו מקום להתגדר ולכתוב לשונות אלו
ולהבינם על פי קט שכלנו. אך גם להבנה
נכונה והסברה ברורה לפי ערכינו, לא יכלנו
לכנוס בו כאן כפי הצורך וקיצרנו במקום
הראוי להאריך בו, כי אין כאן מקומו, ועוד
חזון למועד. הרוצה להעמיק לימודו בדברי
הראב"ן הנוגעים לענייני נסיעותיו, יעין
בביאה"ל על התורות - י"ב, ס"א, ס"ו,
קנ"ה. תן לחכם ויחכם עוד.

^ה ראה שיש"ק חלק ו אות סז - "כְּשֶׁאֲנִי
פֶעַם רַבִּי גִדְלִיָּהּ בְּעָרְגָר ז"ל אֶת רַבִּי אַבְרָהָם

לבד נשפע וניתן מדעת אדמו"ר ז"ל^ב. באוזן תלמידיו הקרובים, הוא אף הדגיש את שקיבל בדבר מקומו של 'הרועה' – רבינו הקדוש זיע"א; שאמר 'המקום שלי הוא ארץ ישראל'^ג. רועה זה, דווקא כן נמצא במקום 'המרעה' – ארה"ק, אחר שנתעלה ונכלל שם מיד עם הסתלקותו^ד.

אך את מנוחתו של רבי אברהם, הטריד דווקא מקומו של 'הצאן', אנ"ש הפזורים במקומות שונים, רובם מתרכזים סביב אומן, כדי להישאר קרובים למקום בו הבטיח רבינו הקדוש להישאר בו גם אחר הסתלקותו.

רבי אברהם ידע גם ידע, כי על אף שבא רבה"ק אל מקומו האמיתי והנצחי בהסתלקותו, 'עולה לשמים בעליה נפלאה כזאת', הרי שרועה נאמן, לא מפקיר את צאנו. בפרט הרועה שהבטיח לתלמידיו, 'רצוני להישאר ביניכם'^ה ולכן, 'יורד בכח הזה, לתכלית הירידה

שבקבורתו מול בית פעור ועבודה זרה שבחוץ לארץ'. אך רבי אברהם מדגיש, כי אין מטרת רבנו הקדוש להרחיק בכך את 'הצאן' מן ה'מרעה' ח"ו, כי אם בדיוק להיפך, כל מטרתו בירידתו בכל פעם אל חו"ל היא – 'שיוציא ויעלה גם לכל נפשות ישראל להביאם לארצו ומקומו הנחמד והנחשק'. ברור אם כן, כותב רבי אברהם, כי אותם אלו שכבר יצאו ועלו למקום הקודש, אינם מרוחקים כעת מן הרועה ח"ו, - "הם מלהזכיר ולאמר דבר כזה שאין לו שחר!!!". וכפי שרבי אברהם מיטיב להסביר במכתבו לא' מאנ"ש שחשש לעלות לארה"ק – "נשמת משה משיח נמצא בארץ ישראל ובחוץ לארץ, ועיקר מקומו, במקום הקודש."^ו

כך מצא את עצמו רבי אברהם במשך שנים ארוכות, משתדל ככל יכולתו, לפעול אצל המקורבים לרבינו הקדוש, שיקבעו את מגוריהם

^ה כמובא בחיי מוהר"ן קצ"ז.

^ו כל המימרות המובאות בפיסקא זו מקורם בבאור הליקוטים קנ"ה, אא"כ צוין אחרת.

^ב ביאור הליקוטים, השמטות, גדולת א"י ומוהר"נ"ת.

^ג חיי מוהר"ן קנ"ו.

^ד ביאור הליקוטים קנ"ה.

אך לדאבת ליבו, לא זכה רבי אברהם בחייו שיתקבלו דיבוריו בלב אנ"ש באומן. במקום זאת, זכה למנת ביזיונות, על עקשנותו לדבר ללא לאות על רעיונותיו הקדושים בדבר ארה"ק^ט. שנים ארוכות לאחר הסתלקותו, יבינו כולם כמה צדק רבי אברהם שחרף נפשו לזעוק ולהתריע על קיום דברי רבה"ק, שמי שרוצה להיות יהודי באמת, מוכרח להגיע לארה"ק. מהמורות רבות וקשות עברו מאז על המקורבים לרבינו הקדוש בתוך שאר ישראל אחיהם, עד שלאחר שנים רבות, בעל כורחם, אכן הפך הקיבוץ בעיר הקודש ירושלים - מקומו הנצחי של הצדיק, לקיבוץ הגדול והמרכזי של כל חסידי ברסלב בעולם כולו.

בארה"ק^י. רק כך ישובו להתאחד 'הצאן' עם 'הרועה' במקום 'המרעה'. או אז, לא יצטרך יותר רבי אברהם להתחבט בספקותיו אם לעזוב את ארץ ישראל. שכן אז יאחד תחתיו הקיבוץ בראש השנה באחדות נפלאה של 'עולם שנה נפש' - את 'הצאן הרועה והמרעה' - שיחברו יחדיו לימי ראש השנה הקדושים בירושלים עיר הקודש - במקומו האמיתי הנצחי של הצדיק האמת, בארצו ובעירו.

'אבל צריך שיהיה הכל ביחד' מסיים רבי שמואל הורביץ זצ"ל 'אין שלימות יותר מזה! ה' יתברך יזכנו לזה בקרוב אמן כן יהי רצון'^ח

'רק מפני תורה דרבים' הוראת הראב"ן לתלמידיו

דברי אביו שלא לצאת מארה"ק בשביל ראש השנה, הרי שלמען

בסופו של דבר, הייתה זו דאגתו לצאן קדשים, שהקשו על רבי אברהם לגמור בדעתו להישאר בארה"ק. הוא הסתפק, שמא למרות

^ח ימי שמואל, שם.

^ט ראה שיש"ק ג' אות תנ"ח. ועי' בספר 'אחד היה אברהם', אותיות פ"ב - פ"ב.

^י ראה ליקוט נפלא על כך בספר 'אחד היה אברהם' בפרק 'עורר לבוא לארץ ישראל' מעמ' נ"ח והלאה.

טובת העולם^א, יתכן שאף עליו לנסוע לימי הקיבוץ הגדול, **לא מפני ראש השנה, רק מפני תורה דרבים^ב**. הרי כך נהג אף מוהרנ"ת, ממנו למד אביו הגדול, שמפני תורה דרבים לדורות^ג, נמנע מלהעתיק את מגוריו לארה"ק.

עם זאת, למרות הקושי הגדול לשכנע את כלל אנ"ש לשמוע בקולו ולבוא לארה"ק, הרי שבמשך שנות נסיעותיו מארה"ק לאומן ובחזרה, היו אי אלו משומעי לקחו של הראב"ן, ששמעו לקולו ואכן עשו את דרכם אל ארה"ק. להם, הורה רבי אברהם נחרצות, כי אין להם צורך עוד לנסוע לאומן מארה"ק. הרי כך הוא הפסק שקיבל מאביו הגדול, הנסמך מידי הקדושות של גדול תלמידי רבינו הקדוש בכל הדורות – גאון עוזנו מו"ה רבי נתן מברסלב זיע"א.

ואכן, רבים הם שהתקרבו על ידי רבי אברהם לדרך רביה"ק באותם השנים. רבים הם שנמשכו אחריו

במסעותיו וסיבוביו. רבים הם אף שנצלו על ידו מציפורני ההשכלה ומפגעי הזמן. מקורבים חדשים גם ישנים התעוררו ממסעו, לקחת אף הם חלק בקיבוץ הקדוש. רבים הם שקיבלו מממנו עצה ותושייה בימי הקיבוץ הגדול, כשתורתו והדרכתו מסייעת לרבים, שיכלו לחזור לבתיהם לאחר ימי ראש השנה מלאים בהתעוררות מחודשת מדיבוריו הקדושים. בין המתקבצים, היו משומעי לקחו שאף שהצליחו בזכותו לקבל ולקיים את עצת הנמ"ח וזכו ובאו לארה"ק. רבים הם שחייהם וחיי צאצאיהם נצלו ברוחניות ובגשמיות, בזכות מסירותו של רבי אברהם. זוהי רשימה חלקית של 'תורה דרבים', שהועברה אך ורק הודות לנסיעה השנתית של רבי אברהם מארה"ק.

'אני לא נוסע מפני ראש השנה, אני נוסע רק מפני תורה דרבים'
חזר שוב ושוב באוזני תלמידיו באומן בכל אותם השנים, מתוך

^ב מוריניו רל"י בנדר זצ"ל בשם הראב"ן. הקלטות – הקלטה מספר 2. (קו אומן בירושלים – 0723809132)

^ג ראה ימי מוהרנ"ת ח"ב אותיות בי-ג'. וראה עוד על"ת מכתב שי"ז.

^א עיין לעיל ישוור מהאי להאי לטובת העולם – ספקותיו ונסיעותיו של הראב"ן ועיין ביאה"ל על תורה י"ב.

רבי אברהם. הם לא עזבו יותר את ארה"ק, ולא נסעו עוד לאומן לימי ראש השנה הקדושים¹. רבים מהם, יתלו את זכותם בהקמת דורות ישרים בארה"ק, אך ורק הודות לעקשנותו של רבי אברהם, שהחדיר בהם את דברי רבינו הקדוש על הכרחיות ארץ הקודש, למי שרוצה להיות יהודי באמת.

חששו המוצדק, שמא תצא תקלה מתחת ידו לדורות הבאים, שלא יפרשו נכונה את מעשיו. 'כשאני הולך לכותל אני הולך לרבי', הדהדו דבריו במשך שנים, עד שפעלו את פעולתם לאחר שנים רבות.

אכן, תלמידיו הנאמנים בארה"ק קיימו וקיבלו עליהם את הוראתו של

'כבר הגיע ונכנס הצדיק הנשגב' ייסוד הקיבוץ בירושלים

בהסתלקותו; צוהר חדש נפתח לזריחת אור דעת הצדיק הנשגב בארץ ישראל 'בכלי מדות ועשר קדושותיה'²

היתה זו חבורת תלמידיו הנאמנים³ יחד עם עוד ממקורבי רבה"ק, שזכו

בשנות נסיעותיו האחרונות של רבי אברהם, נוסף נדבך חשוב במסכת הלבטים של רבי אברהם. כ'מאה שנה' לאחר ש'כבר הגיע ונכנס הצדיק הנשגב והנעלם מעין כל', הצדיק שנכלל במקום בית ה'

¹ כפי לשון הראב"ן בתפילתו על תורה ח' תניינא – על תורה ח' תניינא – "כי אתה מרום לעולם הי וזה כבר ערך מאה שנים אשר כבר הגיע ונכנס לתוכה הנשגב והנעלם מעין כל אשר ינק והשיג חלבה ודבש תורתה לאין גבול ותכלית כלל ואשרי המחכה ויגיע לימי זריחת הר קדשו ודעתו ודבר תורתו ומעשיותיו הקדושות שזכה לקבל בכלי מדות ועשר קדושותיה"

² ביניהם ניתן למנות את הרה"ק מוריניו רבי שלמה וועקסלער זצ"ל, הרה"ח ר' שמואל

³ ניתן למנות לדוג' את הרה"ח ר' גדליה ברגר זצ"ל, הרה"ח ר' שמואל מאיר אנשין זצ"ל, הרה"ח ר' נפתלי כהן זצ"ל, הרה"ח ר' יעקב פילמר זצ"ל. כולם הגיעו בעקבות רבי אברהם לארה"ק, וישבו בה בשנים בהם נסע רבי אברהם בכל שנה. גם הרה"ק רבי שלמה וועקסלער זיע"א, שהתקרב אל רבו הראב"ן בארה"ק, לא נסע בכל אותם עשרים השנים בהם נסע הראב"ן. בשונה משאר התלמידים הנ"ל, לא היה רבי שלמה על ציון רבינו הקדוש שבחז"ל, אף קודם בואו לארה"ק.

להגשים את תפילתו של רבי אברהם – 'ברוב ועוצם כוחך, ביכולתך להצליחנו ולהעלותנו, עד שנזכה לקבע שם ישיבות ובתי כנסיות'. תחת עיניו הפקוחות של רבי אברהם, הם מייסדים בית מדרש ע"ש רבינו הקדוש הננמ"ח בירושלים עיר הקודש. כעת, ביכולתם 'לילך גם מחיל אל חיל' בגלוי נשמת הצדיק בכלי הארץ הקדושה - 'הן הן הכלים המוכרחים לקבל אורו'.¹

בית המדרש הולך ומשתכלל משנה לשנה. קיבוץ ראש השנה בירושלים, אליו כה ציפה רבי אברהם בכל השנים ועליו ניבא בתפילותיו, מתחיל אט אט לרקום עור וגידים. מבית מדרש מאולתר בדירתו השכורה של הרה"ק רבי ישראל קארדונער זצ"ל, עובר המנין והקיבוץ אל מקום מכובד וקבוע יותר.² נראה בהחלט כי בעיני רבי אברהם היתה זו בשורה כי הנה קרב ובא זמן הגאולה – 'הוא היתרון שנזכה בגאולה האחרונה יותר,

מאיר אנשין זצ"ל, הרה"ח ר' ישראל גדליה זצ"ל, ועוד.

¹ ראה שם בהמשך תפילת הראב"ן – "ומה יפליא האדם בעולם המעשה לעשות ולקיים את דבריו אשר הגדיל תושיה והפליא עצה על זה... אשר יזרעו בארץ הזאת, כי אין חקר לגדולתך, ואין קצבה לכספך ולזהבך. וברב ועצם כחך ביכולתך להצליחנו ולהעלותנו עד שנזכה לקבע שם ישיבות ובתי כנסיות ללמד (תורתו ודעתו הקדושה, עד שיהיה) ביכולתם לילך גם מחיל אל חיל, שברב השגתו ועיני דעתו באספקלריה המאירה (חסר) בבבנין ביתו לעד ולנצח. נתכון באזהרתו לצדקה הזאת על הבלתי נוסעים ובאים להתועד (חסר) שעני"ז לבד ישיגו ויבא בעיני ה' להשפעת כל הקדושה וחכמה שבאחרית הדום הארץ הזאת [כי סוף מעשה במחשבה תחילה], והוא היתרון שנזכה בגאולה האחרונה יותר, ושזבה לבד יחיה

ויקום כל אחד ממיתתו לחייו האמיתיים והנצחיים כפי שזכה לחבר ולייחד את רוחו ונשמתו שמראש הדורות [בנפש זמן ומקום] (עם כלי קדשת הארץ יחדו) כי כל חלק וחלק וכל איבר ואיבר מעשר קדושתיה ומידותיה, הן הן הכלים המוכרחים לקבל אור (הצדיק שהוא בעצמו) הכרח עבור זה להתייחד ולבא בה בתחילה" (סוגריים במקור – השלמות המעתיק)

² "עד אלול תרע"א בימי סליחות, סובב השם יתברך בנפלאותיו אז, מאה שנים אחר שנת הסתלקות רבינו זכרוננו לברכה, שניתן לנו מראשי כולל ווארשא הי"ו, בית המדרש שלהם, שעמד ריקם ופנוי, במתנה להתפלל שם לפחות שלשה שנים. והשם יתברך יושענו תמיד אמון כן יהי רצון." ר"ש וועקסלער תלמיד רבי אברהם. ראה בעז"ה בחלק הבא 'מייסד הקיבוץ' (פרק ?? עמוד ??)

ושבזה לבד יחיה ויקום כל אחד ממיתתו לחייו האמיתיים והנצחיים כפי שזכה לחבר ולייחד את רוחו ונשמתו שמראש הדורות [בנפש זמן ומקום]^ה

מעטה הוא איננו מוצא עוד את נפשו. אם עד כה לא ראה רבי אברהם בהנהגת נסיעתו לצורך הרבים כהלכה מבוררת^ה, הרי שעתה הבירור קשה שבעתיים. רבי אברהם כבר גמר בדעתו להצטרף אל חבורת תלמידיו בראש השנה, לחבור את הקיבוץ הקודש בירושלים^ה - דעם רעבינ'ס ראש השנה. אלא שהוא חוזר ובא ברצוא ושוב על עקבותיו, כששוב הוא מתקשה לדמור בדעתו לוותר על מסע הקודש.^ה

ברגע האחרון, שוב התגבר על תשוקתו העזה מימים ימימה, לחזות בעיניו את צמיחתו של קיבוץ אנשי

הצדיק במקום המוכן לכך מששת ימי בראשית. שוב הקריב את משאת ליבו, למען זעקתם האילמת של רבים וטובים שנותרו בחו"ל, שנשמתן זועקת כי רק הוא יוכל להציל אותם מרדת שחת. רק הוא יכול להשפיע עליהם להתרחק מפגעי הזמן, להתקרב אל הצדיק כראוי, ולמלא את רצונו ועצתו הכוללת, לבוא לארץ ישראל. רק הוא יגלה את אוזנם, כי הגיע העת לחננה, לגלות בה מחדש את אור הצדיק, אך לא רק בבחינת רי"ב כבחו"ל, כי בא מועד, כעבור ארבעה דורות, לגלותו בבחינת רב"י - בארץ ישראל.^ט

למרות כוונותיו הטובות, כראותו את שנגזר עליו, לסיים את ימיו על אדמת ניכר ולהיטמן בה, רבי אברהם מתקשה לעכל כיצד גזר על עצמו כמו ידיו את הגרוע מן הכל - להיקרע

^ה התייעוד הראשון על חזרתו של רבי אברהם לירושלים גם אחרי שכבר יצא לדרכו לאומן היא בספר תולדות שמואל, תיאור מיום כ"ה אייר תרע"א. ובצורה חזקה יותר בתיאור מיום ה' אלול תרע"ב, ושוב ביום א' תמוז תרע"ג. קשה לדעת מכאן אם היו מקרים כאלו עוד קודם לכן, או לא.

^ט עיין בספרו ביאה"ל, תורה קנ"ה, בסוף המכתב המודפס לאחר פירושו לתורה זו.

^ה שם .

^ה ראה שיש"ק ח"ג, תקל"ה.

^ה תולדות שמואל עמוד קס"ז [ה' אלול תרע"ב] - "הגם שזה כמה שבועות שבא לכאן לנסוע על ראש השנה, אבל חזר אז ירושלימה, כי נסכם אז בדעתו שלא לנסוע עוד על ראש השנה לאומן - מירושלים תבנה ותכונן."

מן ארץ הקודש¹. עד ימיו האחרונים, הוא איננו מצליח להשקיט את מחשבותיו ולהשלים עם החלטתו².

הרב והתלמיד

מורנו מתקרב לרבי אברהם

אותו בחור בן תורה - לוי יצחק בנדר מפולניה, למי שעתיד לשנות את עתידו ולהפוך לרבו המובהק. אם אכן ידע זאת רבי אברהם ברוח קודשו את שעתיד לצאת מתלמידו לאחר שנים על אדמת ארץ ישראל בתוככי ירושלים עיר הקודש - , הרי זה מסביר בהחלט את מדוע ניחם את עצמו בקירוב התלמיד הצעיר, אותו אימץ בשתי ידיים.

לאחר החודשים בהם הסתופף בצל תלמידי רבינו הקדוש באומן והצטרף לאחת החבורות הק', אחד מחבריו הקרובים של ר' לוי יצחק, עורר את תשומת ליבו. ר' ישראל כהן, חברו הטוב והמוכשר אותו הכיר עוד מימי לימודיהם בישיבת מאקוב, 'נתפס' לחבורתו של רבי

מיד בהגיעו לאומן באותו חודש אלול תרע"ד, הסבה את תשומת ליבו של רבי אברהם חבורת בחורים בני תורה, שהתקרבה זה עתה והגיעו לראשונה לקחת חלק בקיבוץ הקדוש. ניצוץ של תקוה הודלק בעיניו הטהורות בעלותו על דעתו, שכפי הנראה סובב לו הי"ת כלים הגונים, הראויים ליצוק בהם ממי הדעת, מבועי הנח"ל הנובע הטמונים בו. אולי עוד יזכה לראות פירות מהנסיעה שהותירה אותו נעול מחוץ למקומו, ביתו של כל יהודי החפץ לעבוד את קונו באמת - ארץ ישראל. אך מי היה יכול לעלות כבר אז על דעתו, את הזכות הגדולה שעתיד מסבב הסיבות לגלגל על ידי אותו מפגש בין הרב לתלמיד, בין

¹ ימה עשיתי, בכוונתו על עוזבו את ארה"ק. מפי תלמידיו.

² ראה שיש"ק ג' תקי"א. וראה עוד בספר 'אחד היה אברהם' אות נ"ט, ס"ז,

¹ סיפר רל"י לתלמידיו כי ראה את רבו הראב"ן יושב בקלויז באומן ומורט שערות זקנו מרוב צער כשהוא נאנח וגונח באמרו

אברהם. ר' לוי יצחק, שלא הצליח להבין את הנהגתם של רבי אברהם וחבורתו, התקשה לעכל מדוע נקשר חברו הנערץ, דווקא עם חבורה זו.

רבי אברהם, היה אמנם נחשב באומן למעתיק השמועה החשוב ביותר. דיוקו המופלא בשיחות ובמעשיות היקרות, אותם הפליא למסור בדיוק רב, היו לשם דבר. הם השאירו רושם וחותם על כל חסידי ברסלב עד היום, ללא יוצא מן הכלל. הכל ידעו כי רבי אברהם מדייק אף בתנועה ובניגון, שנלוו אל השמועות אותם מסר כהווייתן. הדיבורים שקיבל מרבותיו ובראשם הדיבורים מאביו הקדוש מוהרנ"ט זיע"א בשם רבו ג"ע מוהרנ"ת זיע"א, עברו לשומעי לקחו, יחד עם רמזי הידיים והרגשת הלב שהתלוו אליהם בשעת אמירתם.

אך בעוונותינו הרבים, במשך תקופה ארוכה מחייו, רבים מחסידי ברסלב לא ירדו לסוף דעתו של רבי אברהם.

מרוב ענוותנותו והתרחקותו מכל ענייני עוה"ז ובריחתו עד הקצה מכל גינוני כבוד ופרסום, היו דרכיו נראים תמוהים לרבים מאנ"ש. היו שאף חשבוהו לחסר דעה ומשוגע ח"ו^א. רק לאחר הסתלקותו הבינו אף גדולי התלמידים את מעלותיו המיוחדות והתחרטו^ב על שחמקה מהם ההזדמנו לשמשו כראוי, לאחר מעשה הבינו הכל כי הסתובב ביניהם צדיק מופלג ובעל רוה"ק, שהיה לגדול תלמידי רבינו הקדוש בדורו, שגחלתו הנצחית של הנמ"ח, עברה דרכו אל הדורות הבאים. בקרב רובם ככולם של גדולי חסידי ברסלב עד היום, רבי אברהם נחשב לדמות ברת סמכא בכל ענייני רבינו הקדוש שאין מי שיוכל לחלוק על הכרעותיו שנשמעו ממנו, בדעת רבינו הקדוש.

אחר ראותו כי חברו הטוב מסתובב בחבורתו של רבי אברהם, נקלע עימו מורנו באחד הימים לוויכוח

^א ואמר להם: "אולי הוא הוא הגנני" המובא בספרי מעשיות מעשה מהז' בעטלערס עין שם, "אפשר איז ער גאר דער אגראדניק" שקהיה כמשגגע בעיני הבריות."
^ב כך נשמע בשם מוריניו על גדולי תלמידי רבה"ק באומן.

^א ראה שיש"ק ח"ג אות שמי"ז - "איזה אנשים מאנ"ש שלא הכירו במעלתו של ראב"ג זכרונו לברכה אמרו לו [להרה"ק הר"ן מטשהרעין זצ"ל] פעם עליו, ש'לפי דעתם הרי הוא חסר דעה חס ושלום, כי כידוע עבד את ה' בעבודות מפלגות עד שנדמה היה להם כד, נענה הרב [מטשהרעין]

בדבר אחת מהנהגות חבורת רבי אברהם, שהייתה שונה מהנהגת חבורתו. כבר באותו הלילה, כך סיפר מורנו, נגלה אליו בחלומו אביו של רבי אברהם, הרה"ק מוהר"ן מטולטשין זצ"ל –

“אז דו האסט נישט קיין געפיל אין מיין אברהם'ען וילסטו האבן א' געפיל אין מיר?!”

“אם אין לך הרגשה בר' אברהם שלי, כיצד רוצה אתה שיהיה לך הרגשה בי?!”³

מורנו, שלקח את דברי החלום לתשומת ליבו, החל להתבונן בהנהגותיו ודיבוריו של רבי אברהם. תוך זמן קצר הבין מורנו, כי אצל רבי אברהם טמון משהו אחר, משהו שעד כה לא מצא כמותו אצל אף אחד מגדולי החסידים. מאז ועד יומו האחרון, דבק מורנו ברבו הקדוש רבי אברהם. כל עוד היה רבי אברהם בחיים חיותו, שמשו מורנו בכל כוחו, ידו לא משה מתוך ידו, כשהוא עוקב היטב אחר רבו בעיניו החדות, ולומד מכל מעשיו והנהגותיו.

מורנו רל"י שבעצמו היה מוכשר ובעל חוש זיכרון נדיר, הבחין במהרה גם בדיוקו המופלג של רבי אברהם. הוא שם לב, שרבו לא מוציא מפיו שום שיחה ומעשה, אם לא שיכול לספר אותה בדיוק גמור כפי שקיבלה. בהבחנתו החדה, למד מורנו אף לזהות על פניו של רבי אברהם, אלו מן השיחות שנאמרו בנוכחותו כונו אל האמת, ובאילו חלו שינויים, קטנים או גדולים.

בכישורנותו ובמידותיו המיוחדות, התחבב במהרה לוי יצחק על רבי אברהם, שחש שלא סתם בחור עומד בפניו, כי אם כלי מיוחד, כלי מחזיק ברכה. זאת אנו למדים מיחס מיוחד וחריג, שהיה לו לרבי אברהם אל מורנו, כשהוא דואג לא רק לצרכיו הרוחניים כי אם גם לרווחתו בגשמיות. עד סוף ימיו, היה מורנו בענוותנותו מספר בתמיהה, כי איננו מביין את מנהגו של רבי אברהם באותם השנים, לפתוח את שיחותיו בשאלה אל הנוכחים - 'ר' לוי יצחק פה? ...

זכה מורנו לדבוק במקור טהור, ממנו דלה ושאב כל ימיו, את ממי הדעת

³ איש חסידך, עמוד מ"ז.

הברכה שהשאיר אחריו הצדיק האמת בתלמידיו האמיתיים, הברכה אותה קיבל מהתלמיד האמיתי שקיבל דעת רבו כראוי, שבדיבוריו שורה הרוח הבאה מן הקודש.

של הצדיק. אך לא רק בכמות המספקת להרוות בהם את צימאונו הגדול, כי אם בטופח על מנת להטפיה ולהשקות עם רב. גם לאחר שנים ארוכות, יגדיל מורנו את כל ענייני רבינו הקדוש בארה"ק, בכוח

'אם תִּרְאֶה אֶתִּי לִקְחַ מֵאֶתְךָ' הסתלקות הראב"ן

ארה"ק^א במקום לציית בפשיטות לדברים ששמע מאביו לבלי לעזוב את ארץ הקודש.

אמנם יושבי אומן באותם השנים, הבינו כי משמים נסתובב רבי אברהם לשהות בשלושת שנותיו האחרונות באומן^ב. הייתה זו זכות הרבים לדורות, שהעמדת התלמיד שיצליח להעביר את חלק התורה שבע"פ של חסידות ברסלב. בשנים מועטות הספיק מורנו לקבל מרבו רבי אברהם כתלמיד ותיק. כך, בימיו האחרונים, הצליח רבי אברהם למסור ממה שקיבל פה אל פה, הלאה לדורות הבאים, ע"י התלמיד

בחורף תרע"ח, בר"ח טבת, נסתלק רבי אברהם לבית עולמו. כך תמו להם שלוש שנים בודדות בהם סובב מסובב הסיבות את פגישת הרב והתלמיד, שבזמן כה קצר נקשרו זב"ז בקשר נצחי, שעתיד להחיות עם רב.

רבי אברהם, שתלה את ייסוריו שליווהו בכל ימיו, על איחורו מלקיים את דברי אביו הקדוש, שהבהיר לו, כי חו"ל איננה יכולה לסבול נשמה קדושה כשלו, הצדיק עליו שוב את הדין על שנגזר עליו להיטמן בטומאת ארץ העמים. הוא ראה זאת כעונש, עונש על עוזבו את

מטולטשין, ואכן נטמן אף הוא בחו"ל לאחר נסיעתו לאומן לימי ראש השנה האחרון בימי חייו.

^ב איש חסידך עמוד נ"א.

^א כך סיפר מוריני ר' לוי יצחק לתלמידיו בשם הראב"ן. גם הוסיף בשם הראב"ן כעין דברים אלו, על האי קדישא ופרישא, הרה"ק רבי אפרים ב"ר נפתלי זיע"א, שאף הוא לא נשמע בזאת לדעת ידידו הגדול מוהר"ן

הצדיק ואחרי האמת הצרופה שמצא
אצל רבו, נשאו פירות, מהם נהנים
כלל חסידי ברסלב, בארה"ק ובעולם
כולו.

המסור ששתה בצמא את דבריו
ודקדק בהם בכל אות ואות מבלי
להוסיף או לגרוע אפילו כמלוא
נימא. חיפושו של מורנו אחרי אור

האברך מטעפליק ניגש לעמוד

מסירות נפש לענייני רביז"ל

תושבי האזור מכנופיות המרצחים
שהשתוללו ברחבי רוסיא, נמנעו אף
החזנים הקבועים של הקיבוץ,
מלהגיע לראש השנה באומן.

מורנו היה מן הבודדים שהצליחו
להגיע מחוץ לעיר אל הקיבוץ
הקדוש. היה זה נכד רבינו הקדוש
הרה"ק רבי שמשון בארסקי זצ"ל,
שהטיל על מורנו, אברך צעיר בן
כ"ב שנים, את האחריות הכבדה -
לגשת לפני העמוד במניין ראש
השנה של רבינו הקדוש, בו תלוי כל
העולם כולו^א.

כחלק ממידת הצניעות שספג מרבו
רבי אברהם, והפכה להיות חלק
מזהותו ודם ליבו, נטבעה במורנו
התרחקות טבעית מכל הנהגה שיש
בה פרסום ונטילת כבוד לעצמו. הוא

לאחר הסתלקות הראב"ן, עוד בהיות
מורנו אברך צעיר לימים, כבר החל
שמו הטוב ללכת לפניו באומן
ולאחר מכן אף בשאר קיבוצי חסידי
ברסלב בעולם כולו. הוא התפרסם
כאברך מיוחד במינו שמלבד
שימושו את רבי אברהם, הצטיין
במסירות נפש מיוחדת לכל ענייני
רבה"ק.

לא עברו ימים מועטים ור' לוי יצחק
נתמנה בעל כורחו לשליח ציבור
נאמן ואהוב, בזמן החשוב ביותר
לחסידי ברסלב – הקיבוץ הקדוש
של ימי ראש השנה. היה זה בעקבות
מאורעות ראש השנה תר"פ.
ההשתתפות בקיבוץ באומן, היתה
כרוכה בסכנת נפשות של ממש.
מגודל הפחד והאימה שנפלה על

כלו תלוי בראש השנה שלי: ספר חיי
מוהר"ן – אות תה

^א "לא מבעינא אתם כלכם בודאי תלויין
בראש השנה שלי, אלא אפלו כל העולם

ציבור וכמנהיג נאמן ומסור - עד יומו האחרון.

היה זה מאורע ראשון, בתוך מסכת חיים של מסירות נפש למען הכלל ולמען ענייני רבינו הקדוש. לא פעם הסתכן מורנו בנפשו, בפעולותיו למען ענייני יהדות ולמען חסידי ברסלב. מתחת לעינו הפקוחה של שלטון הרשע הסובייטי, שרדף עד חורמה בדרכיו הנלוזות והאכזריות כל ניצוץ של יהדות, המשיך מורנו בעבודת הקודש למען הכלל, כחייל נאמן לבוראו, תחת פיקודו של צדיק הדור הנצחי.

נחרד מבקשתו של רבי שמשון, שאיימה להעמיד אותו בעל כורחו בראש הקהל הקדוש, בזמן מרומם כזה, כשעיני כל הקהל יהיו נשואות אליו לנצח על תפילת הציבור בקולו הנעים והמעורר. אך בשעה כזו, בה כדורים ופגזים שרקו מכל הכיוונים, לא נותרה ביד מורנו ברירה אלא לציית להפצרותיהם של גדולי החסידים שהאיצו בו לגשת לעמוד. מסירות הנפש על הנסיעה לקיבוץ והתגברותו כנגד טבעו להנהיג את התפילות למען הכלל ולמען שם רבינו הקדוש, הם שעמדו לו ברבות השנים, והקנו לו את הזכות לשמש בקודש את רבינו הקדוש כשליח

‘יותר פוחד שלא לנסוע’

ר"ה האחרון של מורנו רל"י באומן

למען יהדותם ורווחתם של רבים מיהודי אומן וסביבותיה.

אך הרדיפות אחר מורנו לא תמו עם שחרורו. שחרורו הניסי היה לצנינים בעיני רבים מן משתפי הפעולה עם השלטון, של התכוונו לתת לטרף זה לחמוק מידם. מורנו שכבר למד על בשרו את אכזריותם הרצחנית של אנשי הרשע, נזהר בכל כוחו שלא להיחשף לעיניהם הטמאות של

היה זה בהתקרב ימי ראש השנה תש"א. זמן לא רב קודם לכן, שוחרר מורנו בדרך נס מן הכלא הרוסי. משמעות נס שכזה באותם הימים, הוא נס הצלה ממוות אכזרי ובטוח - לחיים וחירות. הבשורה על נס שחרורו, הרנינה רבים מיהודי אומן וסביבותיה. כולם הכירו את 'פשעיו' של 'ר' לוי יצחק מאומן', שנתפס יחד עם ידידו ורעו הרה"ח ר' אליהו חיים רוזין זצ"ל, על פעלתנותם

השלטון ומשתפי הפעולה עמהם. כך נגזר על מורנו לעזוב את אומן. המקום שהיה כה יקר לליבו, בו הרגיש כבגן עדן עלי אדמות, הפך להיות המקום המסוכן ביותר עבורו.

אולם לא הפחד, לא אימת המוות ולא זיכרון העינויים בשבי, יכלו לעצור את צעדיו של מורנו בהתקרב ימי ראש השנה. באומן לב ובביטחון מופלג, שם מורנו את פעמיו אל עבר אומן. לימים יספר מורנו את שענה לאלו שניסו להניעו מלהסתכן, - 'יותר פוחד אני שלא לנסוע, מאשר כן לנסוע' שעה שראש השנה של רבינו הקדוש עומד מנגד. ראש השנה הוא הרי יסוד ההתקשרות לרבינו הקדוש. כיוון שכך, הרי הוא יסוד מיסודות יהדותנו. בדברים הנוגעים ליסודות היהדות, מסר מורנו את נפשו עד הקצה האחרון, מבלי להתחשב במניעות, גדולות ומסוכנות ככל שיהיו.

אותו ערב ראש השנה, השתטח מורנו בפעם האחרונה בחייו על ציון רבה"ק באומן שבחור"ל. שנים רבות עם תלאות שונות ומשונות עוד יעברו עליו, עד שיוכל להתנחם על ריחוקו מהמקום ששינה את חייו, המקום שעשה אותו ליהודי.

היה זה כשנפתחו בפניו לראשונה שערי הכותל המערבי כעשרים שנה לאחר שהגיע לארה"ק¹. דברי רבי אברהם כחמישים שנה קודם לכן, החלו לעורר את ליבו

'כשאני הולך לכותל אני הולך לרבי', 'בכותל אני רואה את הרבי';

- 'אין לי בעולם הזה כי אם ארבע אמות של שני מקומות אלו הכותל המערבי וציון רביה"ק'².

¹ ראה מכתבו מקיץ תשכ"ז - "יאמין לי ידידי אף שב"ה הייתי הרבה פעמים על ציון הקדוש... אעפ"כ אם יהא באפשרות להיות שם הייתי מדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות לומר שם עוד הפעם י' מזמורי תהילים, רק ב"ה אנו מודים להשי"ת

שברחמי יתברך נפתחו המקומות הקדושים, הכותל המערבי אשר השכינה הקי' לא זזה משם וקבר רחל וחברון..." (תמימי דרך מכתב קל"ו, קיץ תשכ"ז)
² עיין בחוברת - קדושת הכותל המערב

אומן בירושלים

מורנו רל"י בדרכי רבו הראב"ן בארץ הקודש

חסידי אומן, שכמעט ולא נותר מהם זכר. מורנו מצא את הדרך כיצד לא להשתמט מלהנהיג את הצאן שכל כך צמא ונצרך למורה דרך בכל ענייני רביז"ל.

הוא הצליח בדרכו המיוחדת והפשוטה, להעביר הלאה את שקיבל, תוך שהוא משתמט כפי יכולתו מכל מה שכרוך בשררה ובפרסום. מורנו אף משתמש בהשפעתו, כדי, להגדיל ולפאר בכל כוחו ואף מעבר לכך, את כל ענייני רבינו הקדוש שהחלו לצמוח ולגדול במקום הקודש.

בכך, השלים מורנו את משאלת נפשו של רבו הקדוש רבי אברהם. רבי אברהם שהחל לראות רק את תחילת התרקמות קיבוץ אנשי רבינו הקדוש בירושלים, היה בסופו של דבר הסיבה לצמיחתו המחודשת של הקיבוץ לאחר שנים רבות ע"י תלמידו החביב. כל שומעי לקחו של מורנו, ידעו להעיד, כי עיקר עבודתו ודביקותו היוצאת דופן בדרכי רבינו הננמ"ח, נזרעה בו מכוח שנות ההתקרבות אצל מורה דרכו בקודש.

טרם הגיע לארה"ק עברו על מורנו עוד שמונה שנים של פעילות ומסירות למען אחיו היהודים בתוך שנות הזעם. בתוך דאגתו לכלל ענייני חיזוק היהדות, הוסיף לדבוק בדרכי הנהגותיו בקודש במסירות נפש ובהתמדה עצומה, בכל אותם השנים. כך קידש שם שמים והוסיף להאיר את אור רבינו הקדוש, במקומות השמד והחושך.

שנות התאבקות בעפר רגליהם של תלמידי חכם האמת, יחד עם שנים של מסירות הנפש למען הכלל, חברו להם יחד לדמות אחת צנועה – ר' לוי יצחק מאומן'. השם שעורר התרגשות אצל שרידי החרב שנותרו מחסידי ברסלב, והתקבצו אל ארה"ק.

למרות היותו תלמיד חכם מוסמך, עובד ה' בעל שיעור קומה ששייך אך לדמויות הוד של הדור הקודם, סלד מורנו מכל ענייני פרסום וכבוד, והתרחק ככל יכולתו משררת ההנהגה והרבנות. אך בחיקו של מורנו, חבויה תורה שלימה, תורה שכמעט נאבדה. תורה שבעל פה של

הקודש כמו באומן, ודווקא בירושלים עיר הקודש. הוא דאג ליצוק לתוכו גם את הניגון והנוסח של תפילות ראש השנה באומן, כשהוא ממשיך את שליחותו כבעל תפילה בימי הקיבוץ.

עם השנים הלך וגדל מספר משתתפי הקיבוץ כשיד מורנו לא מרפה מחיזוק ושיפוץ בית המדרש הגדול מחד, ומלהזיח את המקורבים, שלא לוותר על התפילה בקיבוץ מאידך. 'הלא ירושלים הוא מקום אבן השתייה' היה מרמז לתלמידיו, שהבינו שלמורנו עניין מיוחד עם ראש השנה בירושלים, ששייך לקבלות שהיו בידו מרבו הגדול, הגאון הא-לוקי רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין זיע"א.

אם הדברים אמורים כלפי חלקו של מורנו בכלל ההתקרבות ההמונית לרבינו הקדוש שהחלה בארץ הקודש, וכלפי השיחות היקרות והמדויקות בהם הפליא את שומעי לקחו בהקפדתו היצאת דופן והמפורסמת לבלי לשנות מאומה ממה ששמע מרבו הקדוש, הרי שביתר שאת, באה לידי ביטוי הברכה הנצחית שנצמחה ממורנו, בהתעסקותו המסורה סביב ענייני הקיבוץ הקדוש בירושלים – 'דעם רעבינו' ראש השנה'.

מורנו שהיה ממייסדי בית המדרש הגדול שהלך ונבנה במאה שערים, ראה חשיבות גדולה שימשיך להתקיים הקיבוץ הגדול של כל אנשי רבינו הקדוש, גם כאן בארץ

'ובסוף הוציאה...'

להוציא אל הפועל את כיסופיו של הראב"ן

מחודשת, במשך כל תקופת הנהגת תלמידו החביב ר' לוי יצחק^א. צערו העמוק של האיש שהוביל את הדור

כך זכה רבי אברהם ב"ר נחמן זיע"א, לא רק בייסוד הקיבוץ בירושלים ע"י תלמידיו, אלא גם בחידושו בפריחה

מדרש ע"ש רבנו הקדוש בירושלים עוד לפני בואו של מורנו ארצה. הוא היה אף זה שלקח על עצמו את הצד המעשי של בניית

^א כאן המקום לציין גם את ידידו ורעו של מורינו, אף הוא תלמיד מובהק להראב"ן, הרה"ח ר' אלי חיים רוזין זצ"ל. ר' אלי חיים, היה זה שפעל ללא לאות להקמת בית

הצרופה בה דבק, מהדרך אותה קיבל מרביותיו.

כשנפתחה הדרך לאומן, מורנו נקט באותה דרך. הוא דאג להמשך קיום הקיבוץ לנצח, מבלי להתערב בדרכם של אחרים שלא היו בשלים לשמוע את דבריו על הדברים הברורים שקיבל מרבו הקדוש. ממש בימיו האחרונים, כינס מורנו את תלמידיו הקרובים, והטיל עליהם להמשיך את מפעל חייו – **הקיבוץ הקדוש בירושלים – דעם רעביניס ראש השנה**. האור של רבינו הקדוש ימשיך להאיר במלא כוחו בעיר הקודש ירושלים. ראש השנה של רבינו הקדוש בו תלויים כל העולמות, חייב להמשך לנצח, דווקא במקום אבן השתיה, דווקא בסמוך לכותל המערבי, דווקא בקיבוץ הגדול הנקרא על שמו הקדוש של מי שאמר – ניצחתי ואנצח גמרתי ואגמור.

בכך תם סיפור הנסיעה האחרונה של רבי אברהם. **תם, אך לא נשלם**. – **איך הוציאה לא סיפר' –** סיפור נסיעתו של רבי אברהם יכול

הרביעי מרבינו הקדוש לארץ הקודש, מתחלף עתה בשעשועי ההשגחה, כשתלמידיו מחזירים עטרה ליושנה, ואף מגדילים ומאדירים את הקיבוץ בעשרות מונים. כך יצאה אל הפועל משאלתו הפנימית של רבי אברהם לחזות בצמיחת אור רבינו הקדוש בירושלים – דווקא על ידי הנסיעה עליה התחרט עד יומו האחרון.

מורנו עד סוף ימיו המשיך את שליחות רבו. גם כשבאו הקולות שטוב יותר לחבור לחבורה הקדושה הנוסעת למירון בימי ראש השנה, ידע מורנו בחוכמתו כיצד לשמור על כבודה של ירושלים ועל מסורת רבותיו בדעת רבינו הקדוש, מבלי להכנס לוויכוחים מיותרים ומבלי לעורר מחלוקת ח"ו, ממנה התרחק מורנו בכל כוחו. כך היתה דרכו של מורנו, הוא ידע תמיד מתי ואיך המקום לגלות את דעתו הנחרצת, מבלי לכפות את דעתו על אחרים. לא לעורר מריבות, אך יחד עם זאת, לא לשנות כהוא זה, מהאמת

לאומן לימי ראש השנה, ופעל לחיזוק הקיבוץ הנצחי בירושלים.

בית המדרש הגדול במאה שערים, לצידו של מורנו שסייעו בכל יכולתו. אף הוא כמורנו, שמע מהראב"ן כי אין צריך ליסוע מארה"ק

להיגמר, רק על ידי כל אחד ואחד מאיתנו המוסר את נפשו להגיע אל הקיבוץ הגדול של תלמידי רבינו הקדוש בירושלים. הוא נגמר רק עם הליכה בתמימות ובפשיטות בדרכם של קדושי עליון אלו, גדולי תלמידי רבינו הקדוש, שהזהירו כי ראש השנה בירושלים הוא גדול מן הכל, שבו תלויה הגאולה השלימה-

שְׁפָל נְסִיעָה וְנְסִיעָה שֶׁל כָּל אֶחָד
וְאֶחָד יִהְיֶה לָּהּ חֵלֶק בְּקֶצֶץ
הַגְּאֻלָּה.¹

¹ כוכבי אור

ב. לשמוע לשמור ולעשות.

"כי באמת, און ביכלתנו לקבל גאנלתיצן, כגוף ונפש,
רק מהצדיק, בחינת משה וגם מהצדיק אן אפשר
לקבל רק על ידי תלמידיו מדור לדור כידוע כי גם
האנר שלו מוכרח לצייר בכמה צמצומים"
[הרה"ק רבי אברהם ב"ר נחמן זיע"א בספרו ביאור הליקוטים - קמא סימן י"א]

קנקן חדש מלא ישן

מורנו כמעתיק השמועה ומעביר המסורת לדורות

שיעור קומה, שבהצלחה מרובה
השריש אצל שומעי לקחו את שספג
מהגדולים ביותר מתלמידי רבינו
הקדוש מהדור הקודם.

כבר הקדמנו בפרק הקודם, כי דרכו
המוקפדת של מורנו לבלי לשנות
מאומה ממה ששמע מפי גדולי
תלמידי רבה"ק מן הדור הקודם,
החלו עוד מימי בחרותו בזמן
התקרבותו לרבו הראב"ן, שהיה אף
הוא דקדקן גדול בהעברת השיחות
כפי שקיבלם מפי אומרם. גדולתו
והשגתו הבהירה של הראב"ן בדעת
הננמ"ח, נקנו לו ברוב עמל ויגיעה,
מתוך קדושה מופלגת ופרישות,
מתוך שימוש את גדולי תלמידי
החכם האמת הננמ"ח זיע"א. מורנו

בבואנו לעסוק בחובה הקדושה,
המוטלת על כל הסר למשמעתו של
הצדיק הקדוש מוהר"ן - לעשות הכל
כדי להגיע אליו לראש השנה
ולהשתתף בקיבוץ הקדוש
בירושלים בימי ראש השנה
הקדושים, הרי שישנה חשיבות
מיוחדת לדבריו של מורנו בעניין
הקיבוץ הקדוש.

עובדה ידועה ומוגמרת היא,
ההתייחסות למורנו במשך השנים,
כסמכות בלתי מעורערת של גדול
מעתיקי השמועה, כמי שנזהר
להעביר את הדרך המסורה בקפדנות
ובשמירה שלא לסטות ממנה ימין
ושמאל. מעת הגעתו לארה"ק,
התחזק מעמדו גם כמורה דרך בעל

לרוח החיים של הצדיק האמת, שעוררה את כל באי בית מדרשו של רבינו הקדוש.

אם כך הם פני הדברים בכל הליכותיו האישיות והציבוריות של מורנו, הרי כל שכן בהנהגותיו והוראותיו השייכים לתיקונו הנצחיים של רבינו הקדוש. כל שכן וכל שכן כמה אלפי אלפים וריבוא רבבות קל וחומר- בשעה שבא מורנו למסור לדורות, את שקיבל בעניין שאין למעלה ממנו, שעליו הפליג רבה"ק יותר מן הכל, עד שהורה לפרסמו ולעשות כרוז גדול, כל אחד במקומו - הנסיעה לראש השנה להצדיק הקדוש מוהר"ן זיע"א.

שאב מהראב"ן לא רק את שיחותיו אותם המשיך להעביר הלאה מבלי לשנות מהם מאומה, כי אם בעיקר את התקשרותו הפנימית לצדיק האמת. הנהגותיו והליכותיו חושבו תמיד על פי דעת רבו, שהורה לו נכונה את דרכי הנחל נובע מקור חכמה.

מן הקנקנן המלא מדעת זקנים, ידע מורנו כיצד למצוא עצות חדשות בתוך הפעולות המשתנות בצוק העיתים, מבלי לסור כחוט השערה מהדרך שקיבל מרבתי. דברי תורת הננמ"ח שנספגה בדמו, היו בעיניו בכל יום כחדשים, גם לאחר עשרות בשנים. גם כזקן מעתיקי השמועה, הוא המשיך להיות מקור השראה

עיני ה' אל צדיקים

מעקבו הדרוך של מורנו על ייסודו מחודש של הקיבוץ באומן

אך בעיניו של מורנו לא נשקפה רק תחייתה המחודשת של הקיבוץ בירושלים. מורנו, מהבודדים שעוד השתתפו בימי קדם בקיבוץ הישן והוותיק באומן בימים ההם, עוד חזה לנגד עיניו את ההמולה הנרגשת, את מאמציהם של רבים מחסידי ברסלב, בעיקר מהצעירים שבהם, בהקמתו מחודש של הקיבוץ

היו אלו אותם העיניים ששבעו ממחזות נפלאות הקיבוץ באומן בשיא פריחתו וכוחו, העיניים שדמעו על דעיכתו בצל שלטון הרשע, אותם העיניים שנדלק בהם ניצוץ חדש של תקווה בראותם את צמיחתו המחודשת של הקיבוץ בירושלים עיה"ק- מקומו האמיתי והנצחי של צדיק האמת.

כולם כהווייתם מול עיני רוחו הצופיות.

הסתכלותו של מורנו חצתה דורות. הוא הבין היטב את המציאות החדשה המתהווה בפניו. הוא ידע ללמוד מהעבר, ובעיקר לצפות נכונה את העתיד. השיחות שבחר לחזור באוזני תלמידיו הנאמנים בימיו האחרונים, הם שיחות שיש בהם התייחסות והכרעה גם למציאות הנוכחית בימינו אנו, בה שב לעת עתה הקיבוץ באומן שבחו"ל, לקיבוץ בעל מספר המשתתפים הגדול בעולם.

האגדי – הקיבוץ בסמוך למקום גניזתו הקדושה באומן שבחו"ל כחמישים שנה לאחר גדיעתו.

מורנו היה ער ודרוך לאורך שנים רבות, לידיעות על מאות מתושבי ארה"ק, שכבר הצליחו לפקוד לראשונה בחייהם את קברו הקדוש של הננמ"ח. גם בערוב ימיו, אז כבדו מזוקן עיניו הגשמיות, עוד הספיק לחקור לעומק את המשתתפים הראשונים בקיבוץ המתחדש, בו החלו חודשו אף תפילות ראש השנה באומן, בצורה נאותה ומכובדת. כל פרטי השתלשלות תחיית הקיבוץ, עמדו

לא ינום ולא יישן שומר ישראל

מורנו מחזק את חיוב ההתקבצות לירושלים יחד את תלמידי הראב"ן

הנסיעה לאומן. עוד בימים בהם הדרך לאומן הייתה סגורה ומסוגרת, כשכלל לא עלה על דעת אדם לנסוע לשם, דאג מורנו לחזק ולהזהיר את הנשמעים אליו, לבלי לוותר על התפילות בקיבוץ. היה זאת עוד טרם החל להוסיף לדבריו ולהזכיר שוב ושוב את דברי רבו מילה במילה - 'מארץ ישראל אין חיוב לנסוע לאומן'.

כידוע וכפי שנביא לקמן עדויות על כך מן הכתובים ומן השיחות בע"פ, מורנו ראה לנכון לגלות דעתו בצורה נחרצת על הכרח הקיבוץ בירושלים, שנים רבות קודם שהחלו הנסיעות לאומן. ההבנה כי החובה להתקבץ יחד עם תלמידי רבינו הקדוש בראש השנה, חלה אף על יושבי ארה"ק וכי המקום המיועד לקיבוץ הוא דווקא בירושלים עיה"ק, מקום אבן השתיה, לא הייתה תלויה בשאלת

השנה, בירושלים דווקא, עד סוף ימיהם.

גם בליבו של מורנו, שהרגשה מיוחדת היתה לו בדברי רבו, התנוצצה כשביבי אש תבערת חום לבבו לענייני הקיבוץ - הוא הבין שגם על הקיבוץ בירושלים, כוונה קריאתו הנצחית של רבינו הקדוש - להגיע אליו לראש השנה. גם את יושבי ארה"ק מבקש רבינו הקדוש בכל כוחו - לשמוע ולציית אותו, להיות אצלו על ראש השנה. כשרבינו בעצמו מבקש, מיהו שיוכל לפטור את עצמו?

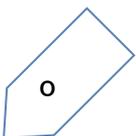
גם בעניין חובת הקיבוץ אל ירושלים, השתווה מורנו בדבריו עם דבריהם של שאר תלמידי רבי אברהם ב"ר נחמן זיע"א. מתוך היכרותם עם דברי הראב"ן בכתב ובע"פ והנהגותיו, הבינו כולם כאחד את חשיבות הקיבוץ בירושלים. כבר בחייו, יסדו תלמידיו הנאמנים יושבי ארה"ק את הקיבוץ בירושלים. שנים לאחר הסתלקותו, המשיכו תלמידיו הוותיקים מארה"ק יחד עם תלמידיו שהגיעו ארצה מאומן ומפולין, להקפיד על חיוב ההתקבצות בראש

סמך על תלמידו הגדול והנאמן

רבינו הקדוש הננמ"ח תלה את תיקוני ר"ה בהבנת תלמידיו האמיתיים

היה זה אם כן רבינו הקדוש בעצמו שביקש לבוא אליו לראש השנה, אך רק אלו שקיבלו את דברי מוהרנ"ת, היה בכוחם לציית ולשמוע את בקשתו של רבינו הקדוש ממשיכה לקרוא אותם אליו. שכן מבלי אמונה בהבנת התלמיד שמפרש את דברי רבו, לא נשאר שום משמעות לאזהרותיו של הצדיק לבוא אליו בחיים חיותו. ואכן, היו אלו מתי מעט, שקיבלו עליהם דעתו של מוהרנ"ת. רבים ממקורבי רבינו הקדוש, לא המשיכו ליסע לאומן לאחר הסתלקותו. מהם היו אף גדולי

כידוע, בתוך דברי רבינו הקדוש בהם הפליג כ"כ על מעלת ראש השנה אצלו והזהיר אף לפרסם ולהכריז על כך, לא מצינו שפירש כיצד ינהגו בזאת תלמידיו לאחר הסתלקותו. כפי שהאריכו בכך תלמידי רבה"ק במשך הדורות, סמך רבה"ק על תלמידו הנאמן ג"ע מוהרנ"ת זיע"א, שיגלה את הנעלם בדבריו הסתומים ויפרש לכל תלמידיו כיצד דבריו של רבה"ק מקבלים משמעות נצחית, על ידי קביעת הקיבוץ הקדוש באומן לדורות עולם.

של רבו הגדול שקריאתו ממשיכה לקרוא לכל יהודי שמאמין לדבריו כי עניינו ימשך לנצח וכי הוא ימשיך לנצח על תיקונו הנצחיים לעד. על ידי תלמידים שעושים תלמידים מדור לדור, כמוני ממש.

התלמידים, שרק לאחר שנים רבות הודו, שעניינו של רבינו הקדוש אכן נמשך הלאה כבחיים חיותו. התגלות דעת צדיק הדורות המפעמת בלב תלמידו המובחר, הקורא לבוא ולייסד את הקיבוץ לדורות עולם, איננה אלא קריאתו הישנה חדשה

להתקרב להם ולתלמידיהם ולכל הנלווים אליהם

לדור, שמגלים דעתו וקדושתו הנצחית, שמצטיירת נכונה בשכלם הטהור הצלול והזך.

כך נהגו גדולי תלמידיו הנאמנים, של התלמיד שזיכך עצמו בכל מיני טהרה, קדוש ופרוש בכל מיני קדושה, שביטל את דעתו וישותו מכל וכל בענווה אמיתית וגמורה, הגאון האלוקי רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין זיע"א. גם מורנו, היה מאותם שביטלו את דעתם אל מול נקיות דעת של רבי אברהם, בהבנתם כי היא היא המפתח והכלי לדעת אביו מוהר"ן מטולטשין זיע"א, הרצופה כולה מהחל ועד כלה ללא תוספת ומגרעת על טהרת דעת גאון עוזנו מוהרנ"ת זיע"א, שאחת היא באחדות גמורה עם דעת קודשו ורצונו של אדמו"ר הנמ"ח זיע"א.

בבא אנשי הנחל נובע בארץ הקודש, נותרה הברירה ביד המקושרים אל רבינו הקדוש – האם לבטל במחי יד את ענין הקיבוץ בארה"ק, או לקבל באמונה את דברי גדולי התלמידים מאותו הדור, שכל דבריהם נוסדו ונכוננו על פי דברי רבינו הקדוש ותלמידו המובחר. אכן הודו המקושרים בליבם אל אדמו"ר זיע"א, אותם שהרגישו את עליות וירידות הצדיק ממקומו האמיתי בארץ הקודש, כי שוב התגלתה נצחיות רבינו הקדוש שהבטיח להישאר ביננו, ושאוורו לא יסתלק עד ביאת משיח. מאה שנים ויותר לאחר הסתלקותו, הוא ממשיך לדבר ולעורר את לב תלמידיו לנצחיות כוונתו, בפרט בכוונת קריאתו לבוא אליו אל ראש השנה. דבריו אינם נחלת העבר, והם חיים וקיימים בפי תלמידיו הנאמנים והטהורים מדור

וכפי שמפרט תלמידו מוהרנ"ת
בחידושי-

"כִּי עֵקֶר בְּחִינַת רֵאשׁ הַשָּׁנָה הוּא
בְּחִינַת אֲמוּנָה וְכוּ' וְעֵקֶר הוּא
אֲמוּנַת חֻכְמִים שְׁעַל-יְדֵי זֶה יוֹצֵיא
מִשְׁפָּטָנוּ לְאוֹר (כְּמִבְּאֵר בְּמֵאֲמָר
הַנִּלְל). וְזֶהוּ רֵאשׁ הַשָּׁנָה 'רֵאשׁ'
דִּיקָא, בְּחִינַת מַחֲיָן וְחֻכְמָה הֵינּוּ
אֲמוּנַת חֻכְמִים, שְׁעַל-יְדֵי זֶה
זוֹכֵין לְדַעַת לְהוֹצֵיא הַמִּשְׁפָּט
לְאוֹר (כְּנִל בְּמֵאֲמָר הַנִּלְל)".^א

"ועל כן העיקר הוא אמונת
חכמים אמיתיים ולהתקרב להם
ולתלמידיהם ולכל הנלווים
אליהם."^ב

זו היא הסיבה מדוע לנו לא נותר
אלא לברר כיצד הצטייר אור הצדיק
בפי תלמידו, ומהי הדעת שהחדיר
הלאה מורנו בלב שומעי לקחו
הנאמנים, המתאבקים באבוקת אורו
של צדיק הדורות שקבע את מקומו
בעיר הקודש. שכן כל מהות נצחיות
הקיבוץ והציות לבקשת רבינו
הקדוש, נעוצים באמונה בנצחיות
הצדיק, תלויים באמונת חכמים
בצדיק האמת ובתלמידו ובנלווים
אליו.

לא לחינם פתח רבה"ק את התורה
העוסקת בנסיעה לצדיק לראש השנה
במילים – "על ידי אמונת חכמים,
יכולין להוציא משפטנו לאור"

מקום הקיבוץ אחד הוא

על ידי התאספות הקיבוץ הגדול, בו
מתפללים יחד עם גדולי תלמידי
רבינו הקדוש, בבית מדרש על שמו
הק', הרי מקיימים בזה רצון רבינו
הקדוש לבוא אליו לראש השנה.

אך כפי משמעות דברי מוהרנ"ת
בכתב ובע"פ - מקום הקיבוץ אחד
הוא - עיקר גדול וחשוב בקיבוץ

כפי ידיעותיו מתורת רבינו הקדוש
ותלמידו, כפי שהבין מדברי ראב"ן
בכתב ובע"פ, מתפרש ומתגלה רצונו
ושכלו רבינו הקדוש, בעניין הנשגב
בו בחר שלא לפרש את דיבורו, אלא
להניח דברו בפי תלמידו הגדול,
והלאה מדור לדור, בפי תלמידו
הנאמנים ממשיכי דרכו -

^ב לק"ה יו"ד הלכות שחיטה הלכה ה' אות
ו'

^א לק"ה או"ח הו"ר ב' אות ב'.

לשונות אלו אינם פרי רעיונו של רבי אברהם. כולם מקובלים במסורה, ויסוד הבנתם בקבלה שמציין הראב"ן ממוהרנ"ת בעצמו, בדבר 'הסתלקות והתעלות הנשמות הגדולות' אל מקום בית ה'.

מתוך דברים אלו, מבהיר ר' לוי יצחק הלאה לדורות הבאים, כי יש להמשיך לילך בדרך בה הלכו כבר שנים רבות קודם לכן, תלמידי הראב"ן בארה"ק –

בארץ הקודש, מקום הקיבוץ אחד הוא – דווקא בירושלים עיר הקודש. שם מקום אבן השתיה, שם מקום הכותל המערבי, שם מקום גניזת רבינו הקדוש במקום הקודש.

ברבות השנים, החלו להיפתח בחזרה שערי המקומות הקדושים סביבות ירושלים, שנעלו בפני יהודים מאז מאורעות תש"ח.

אצל מורנו, שהחל לפקוד בהתמדה את מקום הכותל תוכב"א, החלו להתבהר הדיבורים ששמע מרבו הראב"ן. הוא הבין כי לא לחינם **תיאר בפניו רבי אברהם, את הליכתו**

הנפשות, הוא מקום הקיבוץ. כיוון שטיקק משמעות הקיבוץ, היא הנסיעה לצדיק הדורות השורה אצל קיבוץ תלמידיו, מייסד מוהרנ"ת את קיבוץ התלמידים^א, דווקא בסמוך למקום גניזתו הקדוש של הצדיק שחי לעולם, הצדיק שהזהיר לעשות עסק מקברו. לא לשוא מציין מוהרנ"ת בחידושו, כי אף ההשתטחות על קברי הצדיקים בערב ראש השנה, כרוכה היא אל הנהגת הנסיעה אל צדיקי האמת בראש השנה עצמו.^ב

ואכן גם בחידוש הקיבוץ בירושלים כמאה שנה לאחר הסתלקות מייסד הקיבוץ מוהרנ"ת, שגורים בפי מורנו ר' לוי יצחק, ובפי שאר גדולי תלמידי ראב"ן, הלשונות ששפכו אור על הכרח קביעת מקום הקיבוץ בארה"ק דווקא בירושלים - סמוך למקום גניזתו הקדושה של הנמ"ח זיע"א במקום הקודש, כתקנת גאון עוזנו מוהרנ"ת זיע"א. 'הצדיק שנמצא באבן השתיה'^ג, רחשו שפתותיהם את לשונות רבי אברהם - 'הצדיק שדר בכותל מערבי'^ד.

^א לק"ה הלכות ברכת הפירות ד' אות י"ג, מנחה ו' אות ז', מנחה ז', מ"ז. ר"ח ו', כ"ב. הכשר כלים ד', ל"ג. נדרים ג', ל"ג. חובל בחבירו ג', כ. ליקוטי תפילות כ"ב ג ביאור הליקוטים תורה ס"א. ד חכמה ותבונה אות ג'

^א " ספר ימי מוהרנ"ת - חלק ראשון אות סז
גם נתחזקתי תכף שאנחנו צריכים להתקבץ יחד על ראש השנה באומין כמו בחיים חיותו" (ימי מוהרנ"ת אות ס"ז וע"ע לק"ה הלכות חובל בחבירו הלכה ג' אות כ').

שם נהג מורנו להגיד מדי יום, בפרט בערב ראש השנה, את מזמורי התיקון הכללי שתיקן רבינו הקדוש לאומרם על קברו.¹

ואכן, כבר שנים רבות קודם לכן נהגו תלמידי הראב"ן בארה"ק, להגיד את התיקון הכללי בכותל בערב ראש השנה, קודם התאספות הקיבוץ הקדוש בבית מדרש שנקרא על שמו.

אל הכותל כהליכה אל ציון רבינו הקדוש, לא סתם הדגיש בפניו שוב ושוב, כיצד רבינו הקדוש נמצא שם ממש, ממש כמו בציונו הקדוש שבחו"ל.

מאז, הוסיף מורנו אף להדגיש בדבריו, גם את החשיבות והזכות לפקוד את המקומות הקדושים אשר סביבות ירושלים בערב ראש השנה, ובמיוחד את מקום הכותל המערבי²

¹ איש חסידיך

² ראה עדויות על כך ע"כ בהרחבה, בקונטרס החשוב והנפלא 'קדושת הכותל המערבי'. ראה עוד להלן פרק ה'.

המכריזים

תלמידי הראב"ן בארה"ק

לרבים 'להתיר' לעצמם שלא להשתתף בקיבוץ הגדול והמרכזי, ולהסתפק במנין קטן ע"ש רביז"ל 'זכר לקיבוץ'. בנוסף, חשיבות גדולה ראו תלמידי הראב"ן להגדיל ולרומם את מקומו של הקיבוץ בירושלים דווקא, כפי שקיבלו מרבים, ובכך לזכות עוד מקורבים, להכיר ברוממות הקיבוץ שיש בו גם מעלת ההתאספות יחדיו עם תלמידי הצדיק, גם את מעלת ריבוי הנפשות, וגם מעלת מקום הקיבוץ במקום הראוי לכך ביותר, בסמוך למקום אבן השתיה, בסמוך למקום הצדיק האמת.

בין המכריזים על חובת הקיבוץ במשך השנים, בלטו תמיד תלמידי הראב"ן^א. דבריהם היו נצרכים במיוחד, לרבים וטובים מאותם שנמלטו בשנות המלחמה לארה"ק. רבים מבניהם, דימו כי כבר אבד הקלח על קיום הקיבוץ אליו הרגישו מחויבים כמה שנים קודם לכן, כשעוד היה ביכולתם להגיע לקיבוץ באומן ממקום מגורם בחו"ל, או לקיבוץ בלובלין ליושבי פולין בשעת סגירת הגבולות. הללו, היו עלולים לטעות כי הקיבוץ בארה"ק הינו 'זכר לקיבוץ' בלבד. מחשבה זו עלולה היתה לפגוע בקיבוץ, ולגרום

מורנו מכריז מחדש על נצחיות הקיבוץ בירושלים

עתידה להשתנות עם פתיחתם, אך למעשה לא היתה להם את ההזדמנות לדון בכך ולהורות הלכה למעשה.

ואמנם, מרבית תלמידי הראב"ן כבר לא היו בחיים, כשנפתחו מחדש הדרכים אל הציון שבחו"ל. הם אמנם ידעו כי דרכם שהיתה נכונה עוד לפני סגירת השערים, איננה

הקדושים. וכמובן שכל דברי קדושי עליון מיוסדים אף הם על מה שקיבלו בזה מרבותיהם, ומה שזכו להשיג באלו הדברים ישעליהם נאמר: ירעם אל בקולו נפלאות דעים.

^א [על שיטתו המיוחדת של הרה"ק ר"א שטרנהארץ זיע"א על ההתאספות דווקא אל מקום ציון התנא האלוקי רשב"י זיע"א שבמירון, בה הלכו כמה מהמפורסמים שבגדולי עובדי ה' המופלגים מחסידי ברסלב, נתייחס בעזרהיית במ"א ונבאר את דבריהם

היה זה מורנו, שבחסדי שמים נותר להכריז על נצחיות הקיבוץ, בימים בהם החלה המציאות החדשה של הנסיעות ההמוניות לאומן. מורנו לקח אחריות שלא תשכח תורת רבינו הקדוש כפי שקיבלה מרבתינו. הוא הזהיר באוזני תלמידיו את שקיבל מדעת רבותיו ומדעת חבריו, זקני וגדולי אנ"ש. כך הפך מורנו למייסד הקיבוץ החדש-ישן, כשהוא נוסך לו מחדש את המשמעות הנצחית לשמה הוקם הקיבוץ, כשמונים שנה קודם לכן.

יותר מפחד שלא לנסוע...

את תשוקת הצדיק האמת בכל מחיר- להגיע אליו לראש השנה, הוא העביר בצורה מוחשית את הפחד מההפסד של אפילו ראש השנה אחד באומן – 'אבידה שאינה חוזרת'. 'יותר פחדתי שלא לנסוע' הסביר לשומעי לקחו על הנסיעה המסוכנת לאומן בשנים בהם היה לדמות המבוקשת ביותר בכל איזור אומן, כשהוא מסתכן בנפשו ליפול לידיים המפלצתיות של השלטון הקומוניסטי האכזר.

בכל השנים בהם הדרך לאומן היתה עוד סגורה ומסוגרת, בהם לא באמת עלה על הדעת כי הגיע הזמן לחדש את הקיבוץ באומן בפועל, נצר מורנו

מהקיבוץ באומן, לא נותרה בכל אותם שנות נעילת השערים כי אם שמועה רחוקה ומעומעמת, על מנין מחתרת של יושבי המקום, שאולי עוד מצליח לשמור במחתרת על גחלת הקיבוץ באומן. באותם שנים כמובן, היה רחוק מאוד שתיפול מחשבה על נסיעה בלתי אפשרית, לכיוון שעריה הנעולים של רוסיה. במילא מובן, כי הקיבוץ בירושלים לא עמד למבחן בכל אותם השנים מול אפשרות של השתתפות בקיבוץ באומן.

כאמור, הנסיעה לאומן היתה אבר מאבריו ובשר מבשרו של מורנו. הוא דיבר במשך שנים ארוכות בערגה ובגעגועים אל הקיבוץ הקדוש באומן שנגדע באיבו. היה לו חשוב לספר ולהעביר הלאה את הקדושה ששרתה בקיבוץ, את הנפלאות שפעל הציון הקדוש בלב ארץ העמים. מתוך כיסופיו אף היה מתאר בצורה מוחשית כיצד יום אחד עוד יסגרו את שערי ביהמ"ד בירושלים ונחזור כולנו אל הקיבוץ הישן באומן - 'כָּעֵב תְּעוֹפְיָהּ וְכִיּוֹנִים אֶל אֶרְבֹּתֵיהֶם'.

הוא לא חסך בתיאורים, על מסירות הנפש של אנשי הנחל נובע למלא

בליבו את ששמע מרבו הקדוש 'בעל רוח הקודש אמיתי' כפי שתיאר מורנו את רבו הראב"ן לאחר שציטט בשמו את הדברים הבאים - 'מארץ ישראל לא צריך ליסוע לאומן'. אלו היו המילים של רבי אברהם אותם ציטט מורנו שוב ושוב את דברי רבו בכל פעם מחדש, כאשר החלו לדבר על האפשרות של פתיחת שערי הציון באומן. 'הוא לא אמר שאסור ליסוע, אבל לא צריך' הוא מסביר לכל מי שהיה סיכוי שאכן ישמע לדבריו ויקבל את דעתו.

בד בבד, הגיעו למורנו אף הצעירים שלא הבינו ולא יכלו להבין, מרוב תבערת ליבם, דיבורים חסרי פשר מצידם, על כך ש- 'לא צריך לנסוע'. אצלם היה ברור כשמש, שעל הנסיעה לאומן הם ימסרו את נפשם כמו בזמנים הטובים, כמו בסיפורים ששמעו גם ממורנו בעצמו במשך שנים, על נסיעותיו ונסיעות שאר אנ"ש בתנאים קשים ומסוכנים, אל הקיבוץ הקדוש באומן.

כדרכו של מורנו, הוא נזהר שלא להכנס לוויכוחים מיותרים. אדרבה, הוא מחזק ומעודד את הצעירים ואף מורה להם בכמה עניינים כיצד לנהוג ביסוד המחודש של הקיבוץ אליו כל כך התגעגע כל ימיו.

אך אותם המעט, מתלמידיו הקרובים ביותר של מורנו, היטו אוזן אל מורנו וחקרו אותו שוב ושוב כדי לרדת לסוף דעתו, לאחר הבינו שעניין אחר לגמרי מסתתר מאחורי התעקשותו לשנן שוב ושוב את דברי רבו - 'מארץ ישראל לא צריכים ליסוע לאומן, מדוע אני נוסע? לא מפני ראש השנה! רק מפני תורה דרבים'.

עד היום עוד מתאספים מדי שנה אל בית המדרש אור הנעלם בו התפלל ר' לוי יצחק תלמידיו הותיקים שעוד יודעים להסביר את הסוד ממנו דיבר רק ברמז, אותו גילה רק לצנועים, - 'העולם נסעו לאומן, אבל הרבי פה'.

כפי שנגלה יחד בהמשך הפרקים, משנתו הסדורה של מורנו על החובה והזכות הפלאית להשתתף בקיבוץ תלמידי רבינו הקדוש הננמ"ח בירושלים - מקומו של רבינו הקדוש, לא רק שלא התערעה בעקבות פתיחת שערי רוסיא, אלא ממש להיפך, היא קיבלה משמעות חדשה, משמעות של נצח, משמעות של גאולה. הקיבוץ בירושלים מתגלה כעוד אחת מפלאי הפלאות עליהם מנצח מי שאמר וקיים - 'נצחתי ואנצח!'

ג. פסק הלכה

המכתב מן מחנות הפליטים בגרמניא

מחשובי חסידי ברסלב הוותיקים באותה התקופה.

גם לאוזני מורנו שעוד נמצא באותה העת במחנות הפליטים שבגרמניא, מגיעה השמועה על הבלבול שנוצר בין אנשי רבינו בארה"ק. על אף נטייתו שלא להתערב בד"כ בעניינים מעין אלו, בפרט ממקומו המרוחק, הוא רואה לנכון לשלוח מכתב מיוחד, בו הוא מבהיר את דעתו על נחציות ההשתתפות בקיבוץ שעל ידו נעשים כל תיקוני ראש שהנה של רבינו הקדוש -

בשנת תש"ב, בעקבות בלבול שנוצר אצל אנ"ש, שנוגע לקיום הקיבוץ הוותיק בירושלים, הגיעו גדולי ומנהיגי חסידי ברסלב להחלטה כי עליהם לקיים אסיפה מיוחדת בה יביעו בצורה ברורה את דעתם ודעת רבותיהם ז"ל, בדבר הקיבוץ בירושלים. כל זאת, מחשש שאלו שאינם מכירים את המסורת בדבר הקיבוץ ואת החשיבות שנתנה לו על פי דברי רבינו הקדוש ותלמידיו מדור לדור, לא יטעו כי מדובר בענין של מה בכך, שניתן לוותר עליו לטובת סברות ורעיונות אחרים שהחלו להשמע אף מפי כמה

פסק הלכה!- הרב הר' לוי יצחק בנדר שליט"א מאומאן- הנמצא כעת במחנות בגרמניה שלח מכתב... ופסק הלכה. שהראש השנה של רבנו ז"ל מוכרח להתקיים ולהתאסף כל הנפשות כולם יחד ובל יעדר נפש אחד- להמקום המסוגל יותר אך ורק בעיר הקודש ירושלים ת"ו. כתקנת זקני אנ"ש חסידי ברסלב הקודמים והראשונים מארץ ישראל שהתאספו תמיד על כל ראש השנה לעיה"ק ירושלים- ואין רשות לשנות מזה... ונעשה כל התיקונים על ידי ההתקבצות וההתאספות בהתקשרות יחד כל הקיבוץ הקדוש בעיר הקודש ירושלים ת"ו לרבינו הק' נחמן בן שמחה דייקא- בראש השנה דייקא- כאזהרתו וכצוואתו הקדושה

'פסק ההלכה' שנשלח ע"י מורנו, פורסם בכרוז של הרה"ח הרי"מ קורמן ז"ל שיצא לקראת ר"ה תש"ח.^א התייחסות למכתב ולפסק מאותם הימים, אנו מוצאים גם במכתבו של הגה"ח ר' אלחנן ספקטור זצ"ל – **'ור' לוי יצחק מאומין כתב מכתב ופסק שהקיבוץ יהיה דווקא בירושלים'** (גנזי אבא ח"א, מכתב מכ"ה אלול תש"ז)

עדות זו היא הראשונה שמעידה על הכרעתו הנלהבת של מורנו בדבר מקום הקיבוץ, עוד קודם ביאתו לארה"ק.

עוד לפני שנעיין בלשון בו מתאר הרב קורמן את פסק ההלכה. אנו כבר למדים על החשיבות והנחיצות

שראה מורנו בקיום הקיבוץ. באשר דרכו של מורנו להתרחק תמיד מוויכוחים מיותרים וממחלוקות ככל יכולתו, עצם התערבותו לטובת קיום הקיבוץ בירושלים, מתוך מקום מרוחק כזה ומתוך תקופה קשה כזו, חריגה ומפתיעה. אין ספק שלולא שהבין מדעת רבותיו, את חשיבות הקיבוץ בירושלים, לא היה מזדרז להורות בצורה נחרצת כל כך על דבר שלא היה מוכרח כלל להתערב בו.

כמובן, באותה התקופה לא נידון עוד נושא הקיבוץ בירושלים ביחס לקיבוץ באומן, אך כשאנו באים כהיום ללמוד למעשה את דעת מורנו לאותם הנשאים בארץ הקודש כפי הוראת הראב"ן, ניקח איתנו מפסק חשוב זה כמה נקודות חשובות –

• **'מוכרח להתקיים ולהתאסף כל הנפשות כולם יחד ובל יעדר נפש אחד'**

במקום אחד, הכרחית כדי לקבל את תיקוני ראש השנה של רבינו ז"ל.^ל כל כך חזקה קביעה זו בעיני מורנו, עד שהוא ראה לפגם, העדרה של אפילו נפש אחת מהקיבוץ הגדול.

נחיצות הקיבוץ בעצמו עוד לפני השאלה על מקומו, תופסת מקום מרכזי בשורות שלפנינו. כפי שקיבל מורנו, וכפי שאף מסר לתלמידיו, עצם ההתאספות של תלמידי רבינו הקדוש יחד

מדברי רבינו הקדוש ומוהרנ"ת ששופכים אור על חיוב ההתקבצות ועל מקומו של הקיבוץ בירושלים דווקא.

^א שהחל משנת תשי"ו החל לפרסם מדי ערב ראש השנה קול קורא בוא פרסם את דברי גדולי חסידי ברסלב וכן ליקטי מאמרים רבים

● 'להמקום המסוגל יותר אך ורק בעיר הקודש ירושלים ת"ו'

לבין קדושת ירושלים. כבר כאן, מובא בשם מורנו כי ירושלים לא רק מקום 'נוח' להתאסף בו, אלא היא 'המקום המסוגל יותר' לקבל את תיקוני ראש השנה.

כפי שנראה בהרחבה בפרקים שיוחדו לדברי רבינו הקדוש ותלמידיו מדור לדור, ישנה שייכות עמוקה בתורת רבינו הקדוש בין תיקוני ראש השנה

● 'כתקנת זקני אנ"ש שהתאספו תמיד על כל ראש השנה לעיה"ק ירושלים- ואין רשות לשנות מזה'

אם כך היה דרכו בכל ענייניו, הרי שבלטה זהירותו בכך עוד יותר, בכל מה שנוגע לקיום עצותיו של רבינו הקדוש, בהם היה נר לרגלי מורנו ה'שימוש-תלמידי-חכמים' לו זכה במשך שנים רבות באומץ, במחיצת רבותיו וחבריו הקרובים, עובדי ה' מופלגים בנוסח של הדורות הקודמים.

מלבד זאת, יש לראות במשפט זה עדות נוספת, לקיום הקיבוץ בירושלים עוד משנים קדמוניות, לא כ-זכר לקיבוץ, אלא כהנהגה דווקאית שהפכה עם השנים להחלטה ותקנה לדורות, ע"פ גדולי תלמידי רבינו הקדוש בארה"ק.

מלבד דעת מורנו בענין הקיבוץ ובענין קדושת ירושלים ור"ה, ראה מורנו חשיבות ומחויבות למנהגם ולהחלטתם של גדולי תלמידי רבינו הקדוש משנים קדמוניות. גם כאן, על פי דברי מורנו, מובן כי ישנו פגם, בשינוי ההנהגה מהוראתם והנהגתם של גדולי הדור הקודם. הפגם איננו רק מטעם העדר 'נפש אחת' מהקיבוץ, אלא כעין חסרון באמונת חכמים בגדולי תלמידי רבינו הקדוש, שכל המשנה מדבריהם – ידו על התחתונה.

אמירה זו מתאימה לדרכו בקודש של מורנו בכלליות, לייסד את הנהגותיו על פי מה שראה אצל גדולי החסידים מהדור הקודם.

• 'ונעשה כל התיקונים על ידי ההתקבצות בעיר הקודש ירושלים
'ת"ו'

הוא הקיבוץ אליו כיוון רבינו הקדוש. אנו למדים זאת מהדגשתו של מורנו כי כל תיקוני ר"ה עליהם הפליג כ"כ רבה"ק ותלמידיו אחריו, נעשים על ידי הקיבוץ בירושלים.

עוד נקודה נוספת בסוף הדברים מחדדת את השקפתו של מורנו על הקיבוץ בירושלים. הקיבוץ בירושלים, איננו ענין חדש פרי רעיונם של חסידי ברסלב בדור האחרון. הקיבוץ בירושלים הוא

• 'כאזהרתו וכצוואתו הקדושה'

ההלכות המבוררות והמחייבות, והיא נוגעת להשאתו הנצחית של רבה"ק לדורות עולם. בבואו להורות דרך לרבים בעניין נשגב זה, וודאי לא היה מוציא אף לא הגה מפיו ולא אות אחת מתחת קולמוסו מבלי שמוחלט אצלו, שהיא היא אכן – 'כאזהרתו וכצוואתו הקדושה' של הנחל נובע מקור חכמה.

כיוון שהזכרנו את דרכו הזהירה והמדודה של מורנו בקיום דברי רבינו הקדוש כפי הדרך שלמד מרבותיו, הרי שוב נשוב לשים לב, ולתאר לעצמנו באיזה זהירות כפולה ומכופלת, נזהר מורנו בקיום דברי אזהרתו וצוואתו של רבה"ק בענין ראש השנה. הרי מקומה של ההתאספות בראש השנה בדברי מוהרנ"ת ותלמידיו בראש

היז'א לז' הלכה למעשה...

מכל אלו הנקודות, נלמד קו"ח לעצמינו בימינו אנו. אנחנו נשארים הרי בארץ הקודש, לא מפני שהדרך סגורה ומסוגרת, כי אם באמונת חכמים בדעת תלמידי רבינו הקדוש, שהבהירו שאין צורך ליסע מארה"ק לאומן דחו"ל, אפילו בזמן בו מתקיים קיבוץ גדול ומרכזי שם. עלינו להיות כנים עם עצמנו, אם עליהם אנו סומכים בהבנת רצונו וצוואתו של רבינו הקדוש, עלינו להשמע כמובן אל כל דבריהם ותקנותיהם שהבינו בדעת רבינו הקדוש. נשתדל בכל כחינו, לציית לקול אזהרתו וצוואתו של מורנו הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל, הקורא לנו בשם כל גדולי זקני חסידי ברסלב הראשונים, ובשם רבינו הקדוש, לזכות לכל תיקוני ראש השנה על ידי ההתאספות אל הקיבוץ הגדול והמרכזי בירושלים עיה"ק דווקא, מבלי שתעדר על ידינו אפילו נפש אחת ח"ו, מבלי לשנות מדעת קודשם של קדושי עליון זיע"א שמסרו כל חייהם על קיום כל קוץ וקוץ מדברי רבנו הקדוש, דרכם נודע לנו דעתו ורצונו של הצדיק האמת שעוסק בתיקונינו בכל דור ודור עד ביאת הגואל בב"א.

ב] פסק הלכה! הרב הרי' לוי יצחק בנדר שליט"א, מאומאן — הנמצא כעת במחנות בגרמניא — שלח מכתב... ופסק הלכה. שהראש השנה של רבינו ז"ל מוכרח להחקיים ולהתאסף כל הנפשות כולם יחד ובל יעדר נפש אחד — להמקום המסוגל יותר אך-זרק בעיהק' ירושלים ת"ו. כחקנות זקני אנ"ש חסידי ברסלב הקודמים והראשונים מארץ-ישראל שהתאספו תמיד על כל ראש השנה לעיהק' ירושלים — ואין רשות לשנות מזה —

ד. אי אפשר לשער גדול העניין הנורא הזה

מכתב לאחד מתלמידיו.

הקטע שלפנינו [מתוך מכתב שכתב מורנו ככל הנראה אל יהודי תושב אמריקה^א] מוכיחים יותר ממאה עדים על עמדתו של מורנו לגבי הקיבוץ בירושלים, ועל והמחויבות שחש מורנו כלפי קיום הקיבוץ.

תוכנו של המכתב מעיד עליו, שנכתב כמענה לאחד ששאל – ביכולתו להגיע לציון רבינו הקדוש באומן שבחו"ל. אבל, אך ורק על חשבון ההשתתפות בקיבוץ תלמידי רבינו הקדוש בירושלים בימי ראש השנה. מה יעשה, כיצד ינהג, איך ידע לאיזה צד להכריע את הכף?

בירושלים. המכתב המלא מופיע בספר 'תמימי דרך' אות נ"ה.

^א כידוע, במשך השנים היה מעודד מורינו גם את אני"ש מאמריקה, להגיע אל הקיבוץ

ב"ה

יום ד' ז' ניסן ירושלים עיה"ק תובב"א
לכבוד החסיד המקושר לאדמו"ר זצ"ל נ'נ'מ'ח' מוה"ר
ר' שמואל נ"י
אחדשה"ט,

מכתבך קבלתי מה שאתה שואל ממני. דברתי גם עם
זקני אנ"ש שיחיו וכולם אמרו פה אחד שבזה אי אפשר
ליתן עצה לחברו.

**כי להיות ראש השנה בירושלים עיר הקודש
תובב"א אי אפשר לשער גודל הענין הנורא הזה.**

ובפרט כעת, שיש לנו אוצרות כאלה, שאנו נוסעים
ערב ראש השנה הקדוש בחברון ובקבר רחל ושמעון
הצדיק וכותל מערבי אשר מעולם לא זזה השכינה
הקדושה משם ולהתפלל ביחד בר"ה הקדוש אי
אפשר לשער גודל הענין הקדוש הזה.

והשני, להיות על ציונו הקדוש של רבינו זצ"ל גם כן אי
אפשר לשער גודל הענין הקדוש הזה.

על כן אי אפשר לנו לומר לחבירו עשה כך, על כן תרבה
בתפילה ותצעק ותקננו בעצה טובה מלפניך והשם
יתברך יוליכך בדרך האמת אהלך באמיתך

...לוי יצחק בן שרה רחל

עצם אי ההכרעה של מורנו בין זכות ההשתתפות בקיבוץ תלמידי רבינו בירושלים, לבין אחד מהתיקונים הנצחיים המפורשים מפי רבינו הקדוש בעצמו, - תיקון ההשתתחות על קברו וההבטחה שנלווית אליה – היא בעצמה מפעימה ומפתיעה. ההבטחה שנשמעה מפורשות מפיו הטהור של רבינו הקדוש בפני שני עדים כשרים ממובחרי תלמידיו, ההשתתחות עליה הפליג כל כך ג"ע מוהרנ"ת ותלמידיו ואחריו, עומדת פה על כף המואזניים מול ההתאספות המתקיימת מדי שנה בשנה בירושלים עיר הקודש.

ניכר לעין, כי מורנו מניח לעטו להאריך, כשהוא מפליג ומתאר את הנהגות ערב ראש השנה, את מעלת ההתאספות בתפילות ראש השנה לאחר מכן, כשהוא חוזר וכופל כי 'אי אפשר לשער גודל הענין הנורא הזה' ו- 'אי אפשר לשער גודל הענין הקדוש הזה'.

לעומתו, תיאור מעלת ההשתתחות מוזכר כמו בקיצור ובדרך אגב כשהוא מתואר כשווה ערך – *גם כן* אי אפשר לשער גודל הענין הקדוש הזה.

גם אם יתברר לנו כי המכתב היה ממוען אל מאן דהו שכבר היה פעם ציון רבינו הקדוש (דבר שלא מסתבר כל כך, אלא שקשה לדעת בוודאות מפני התאריך שלא מוזכר בראש המכתב, ומפני זהות השואל העלומה) התיאורים הנלווים אליו, מגלים את מצפוני ליבו של מורנו, שאף מציין שהתייעץ לפני כתיבת המכתב עם זקני ונכבדי החסידים, שתמכו כולם פה אחד בעמדתו.

גם כאן אנו תופסים שוב, הקיבוץ בירושלים נחשב אצל מורנו כאחד מתיקוני הנצחיים של רבנו הקדוש, כאחד מהפלאות בהם צפה מורנו בעניין משתאות, כיצד גלגל מנהל העולם, כי קיבוץ ראש השנה של צדיק הדורות, ר'אש בני ישראל, 'ראש' המאיר ל'בית', מתנהל בסמוך למקום בו אנו מצפים ל'בנין הבית', הבית הגדול והקדוש הנבנה מדעת הצדיק האמת המאיר לנו מדעתו הקדושה דעת אמיתי ונפלא, 'קורא הדורות מראש' 'מדור לדור לעולם, עד שְׁיִתְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם מִבְּנֵי אָדָם, דְּהֵינּוּ מִבְּנֵי יְדָעָה שְׂיִדְעִין אֶת ה' יתְבַרְךָ'.

⁸ ליקו"ה יו"ד נדרים ד' אות ו'

ה. רצון יראני יעשה – צוזאצן של מורנן מפי תלמידיו.

עד הנה עזרנו רחמיו יתברך ללקט עדויות הכתובות מאת מורנו הרה"צ ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל, אף לטרוח בביאורם ולהסב את תשומת לב הקוראים לכל מילה ומילה מדבריו הקדושים. ויהי רצון שזכותו תעמוד לנו להמשיך הלאה ולהביא מתוך דבריו בע"פ עליהם העידו תלמידיו היקרים, שרובם עוד חיים בתוכנו לאורך ימים ושנים טובות, ויוכלו לאמת את כל הדברים הנכתבים כאן.

ופעם אחת בבואו בערב ראש השנה אל הכותל המערבי, ניסה אף הוא 'לגשת אל הרבי' כפי ששמע מרבו שנהג כך.

● בשיחה אחרת, בערוב ימיו, שח לתלמידיו כי אותה ה'פעם אחת', הפכה לעוד פעמים רבות...²

● בדרכו לכותל אמר פעם למלוויו – 'אנחנו הולכים אל זה שאמר אין שום יאוש בעולם כללי'³

● בשיחתו בפני תלמידיו על דברי רבו הראב"ן לפיהם אין חיוב ליסע מארץ ישראל, מסביר מורנו את דעת רבו 'לא שאין לי פה את הרבי, יש לי את הרבי פה גם כן'.⁴

● באותה שיחה הוא מוסיף כי הראב"ן סיפר לו שבירושלים היה הולך אל הרבי – אל הכותל!

● מורנו אף מוסיף לספר, כי הוא עצמו למד מדברי רבו הראב"ן,

¹ ע"פ קונטרס קדושת הכותל המערבי

⁴ הקלטה מספר 1
² מפי אי' מתלמידיו (רי' מי')

- אמר מורנו: ' הכותל המערבי וציון רבנו הוא דבר אחד ממש' - 'דער כותל מיטן רעבן ציון עס איז גאר איינס'^ז כמו כן היה נוהג להגיד שם בכל יום את מזמורי התיקון הכללי^ה
- 'בערב ראש השנה מיד אחר התפילה נהג רבי לוי יצחק לנסוע לכותל המערבי כדרכו מדי יום אחר תפילת ותיקין, ואם נשאר עוד זמן, נסע גם לקבר שמעון הצדיק ולקבר רחל, ואף פעמים לחברון להשתטח על קברי אבות.
- בערב ראש השנה היה אחד שלא חש בטוב, ושאל למורנו, באשר שהוא חלש, האם ילך לקברי צדיקים או לכותל? ענה מורנו שהעיקר שילך לכותל.^ז
- על הקיבוץ בירושלים בראש השנה - הרבי בוודאי נמצא פה ועניינים גדולים נעשים על ידי הקיבוץ.^ז
- במענה לתלמיד ששאל אם ייסע לאומן [לראשונה בחייו] עם הקבוצה שהתארגנה לנסוע לשם לראש השנה, ענה שיסע עמהם, אך בתנאי שיחזור לראש השנה אל הקיבוץ בירושלים^ח
- לאחר שנפתחה הדרך לאומן נשאל על ידי תלמידיו האם עליהם להאמין כי כל התיקונים של ראש השנה נעשים על ידי הקיבוץ בירושלים? – וענה מורנו שכן.^ט
- אמר ברבים שרצון רבינו הקדוש שיתקיים הקיבוץ בירושלים עד ביאת משיח צדקנו.^י
- בראש השנה האחרון לחייו, בזמן בו כבר שהו למעלה משלוש מאות איש באומן דחו"ל הכריז בבית המדרש בירושלים –'העולם נסעו לאומן, אבל הרבי נמצא פה'^{יא}

^ז מפי אי' מתלמידיו (רי' מי')

^ח הקלטות.

^י מפי תלמידיו

^{יא} מפי תלמידיו

^ז ע"פ קונטרס קדושת הכותל המערבי

^ח איש חסידיך

^י ע"פ קונטרס קדושת הכותל המערבי

^{יא} הקלטה מספר 1

- סיפר מורנו לתלמידיו, כי הרה"ח רבי אברהם שטרנהארץ זצ"ל, שחידש את הנהגת הנסיעה למירון לימי ראש השנה, דיבר על כך עם מורנו באופן אישי ואמר לו, כי על אף שהנהיג את הנסיעה למירון, על מורנו מוטלת החובה להישאר בירושלים ולדאוג להמשך קיום הקיבוץ בירושלים.^ב
- אמר כי השיחה שאמר רביז"ל 'רְצוּנִי שְׂיִהְיֶה לִי קְבוּץ שְׁלִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל'^ג נסובה על הקיבוץ הק' של ימי ראש השנה^ד
- גם השיחה הידועה המובאת בשיש"ק 'ארץ ישראל או אומן'^{טו}, אמר שנסובה על קיבוץ ר"ה של רביז"ל.^{טז}
- יחד עם דבריו על כך שרצון רבינו בקיבוץ בירושלים ללא ספק, היה מזהיר שלא להכנס בוויכוחים מיותרים על כך.^י
- כך אף נהג בעצמו והתרחק מלהתווכח בעניינים אלו. רק לאלו שידע שיקבלו דבריו מבלי וויכוחים, גילה את דעתו בפירוש. עניין זה היה נכון בשנים בהם היו שנסעו למירון לר"ה, והמשיך גם כאשר נפתחה הדרך לאומן.^י
- ואמר מורנו, כי זה הוא עיקר דרך אדמו"ר הקדוש לילך עם רחמנות עם כל אחד ואחד ולא להבאיש ריחו של שום אדם וגם להתנהג באהבה עם כל אחד ואחד. להכנס בוויכוחים, זהו מעשה הבעל דבר, לבלות זמן להבל וריק, להכנס בלשה"ר וכעס.^ט

^{טו} מפי נכדיו

^י מתלמידיו

^י מתלמידיו

^{טז} מתלמידיו

^ב מתלמידיו

^ג השמטות לחיי"מ אות י"ג

^ד מפי נכדיו

^{טו} שיש"ק (ישן – ח"ג, תפ"ה. חדש – ח"א

אות תר"ה. וע"ש עמ' תקצ"ב הע' ז')

צוואתו הקדושה הלכה למעשה

בשנתו האחרונה ימים שכבר החלה להתגבר ההמולה סביב הנסיעה לאומן שהלכה וסחפה אחריה את ההמון, היה טרוד מורנו ר' לוי יצחק בענין אחד- לדאוג ולבקש מתלמידיו הקרובים, שייקחו על עצמם את הדאגה להמשך קיום הקיבוץ בירושלים. הוא מטיל תפקידים על כל אחד כפי עניינו, תוך שהוא מסביר ומפציר בתלמידיו 'רצונו של הרבי שיהיה לו קיבוץ בירושלים'. 'כפי הנראה', הוא שח את דאגתו בפני תלמידיו, 'בקרוב יוכלו כולם ליסוע לאומן, וצריך לדאוג שהקיבוץ בירושלים ימשיך להתקיים!'. את צוואתו זו המשיך להחדיר בתלמידיו ממש עד ימיו האחרונים. עד היום, נשאר אצל תלמידיו הקרובים הרושם החזק מהחשיבות העליונה שנתן מורנו לכל ענייני הקיבוץ, עד רגעיו האחרונים בזה העולם. למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו לילך בדרך האמונה 'אמונת חכמים וְהַתְקַרְב לָהֶם וְלִתְלִמְיָדֵיהֶם וְלְכָל הַנְּלוּיִם אֲלֵיהֶם'^א, 'כִּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אָז עָקַר הָעֲבוּדָה לְתַקֵּן הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה וְעָקַר הָאֱמוּנָה הוּא עַל יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים'^ב

^א ספר ליקוטי הלכות או"ח – הלכות סוכה
הלכה ז'

^ב ספר ליקוטי הלכות יו"ד – הלכות שחיטה
הלכה ה'

נספח: מהקלטות מורנו הרה"צ ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל.

הקלטה מספר 1

ר' לוי יצחק: ר' אברהם ב"ר נחמן'ס... אלע יארן ער איז געווען ביים רבי'ן,	תרגום: ר' אברהם ב"ר נחמן... כל השנים הוא היה אצל רבינו, הוא אחז שלא נוסעים מארץ ישראל!
ער האט געהאלטן אז מ'פאהרט נישט פון ארץ ישראל! [איך האלט נישט,] נישט אז איך האב נישט דא דעם רבי'ן	[הוא לא אחז...], לא ש'אין לי פה את הרבי',
איך האב דעם רבי'ן דא אויכעט! א וודאי אז איך אליין האב געהערט די זאך	יש לי את הרבי כאן גם כן! בוודאי שאני בעצמי שמעתי זאת,
<u>שואל</u> : איר האלט אז ראש השנה האט מען דא דעם רבי'ן?	שואל: אתם אוחזים שבראש השנה רבינו נמצא פה?
<u>תשובת רל"י</u> : ער פלעגט גיין צום רבי'ן, צום כותל	תשובת רל"י: הוא (ראב"ן) היה הולך לרבי, לכותל
זאגט ער, איך גיין צום כותל, רעד איך צום רבי'ן.	הוא היה נוהג לומר 'כשאני הולך לכותל, אני מדבר לרבי!'
ראש השנה, איז גרויסע זאכן דא... דער רבי געוויס דא דא... [רעדין צום רבי'ן!]	עניינים גדולים של ראש השנה יש גם פה... הרבי בוודאי נמצא פה ... [לדבר עם הרבי!]
רל"י: איין ראש השנה האט לוי יצחק געפריווט דא	רל"י: ראש השנה אחד, לוי יצחק ניסה את זה, פה. (מדבר על עצמו בגוף שלישי)
שואל: איין ראש השנה?	שואל: פעם אחת בראש השנה? (לא מבין)
האט ער געפריווט, די זאך, דא.	הוא ניסה את זה, את הענין הזה, כאן.
שואל: ווען?	שואל: מתי?

ערב ראש השנה, רעדן צום רבי'ן ביים כותל.	בערב ראש השנה, לדבר אל הרבי בכותל.
שואל: ערב ראש השנה...??	שואל: ערב ראש השנה...??
רעדן צום רבי'ן ביים כותל, די זאך ער האט געהאט א געוואלדיגע התעוררות. איין מאל.	הענין הזה, לדבר לרבי אצל הכותל. היתה לו התעוררות גדולה, פעם אחת.
...האט געטאהן די זאך, אזוי ווי ר' אברהם האט געזאגט	...הוא עשה את הענין הזה, כמו שר' אברהם אמר,
ארויסגיין צו צוגיין צום כותל, רעדין צום רעבין.	לצאת ולגשת לכותל, לדבר אל הרבי.
איין מאל, ער האט געטאהן די זאך.	פעם אחת הוא עשה ככה.
שואל: ווער?	שואל: מי?
איך האב געוויסט אז ר' אברהם האט אזוי געזאגט דעמאלטס, האב איך... לאמיר אמאל טאהן אזוי ווי...	אני ידעתי שר' אברהם אמר כך ... אמרתי לעצמי... נעשה ככה פעם אחת...

🌀 הקלטה מספר 2 🌀

ער האט געזאגט ס'איז נישט א חיוב? פון דא?	הוא אמר שאין 'חיוב' ? מפה?
רלוי"צ: דאס האט ער געזאגט, יא	ככה הוא אמר, כן
איהר האט געהערט פון איהם?	אתם שמעתם את זה ממנו בעצמו?
רלוי"צ: יא! אסאך מאל, אז פון ארץ ישראל איז נישט קיין חיוב צו פארן פאר ראש השנה. א סאך מאל אזוי געזאגט	כן הרבה פעמים, שמארץ ישראל זה לא 'חיוב' ליסוע לראש השנה. הרבה פעמים אמר כך
ער האט געזאגט פארוואס ער פארט יא?	הוא אמר למה הוא כן נוסע?
רלוי"צ: איי פארוואס פאר איך, איך פאהר נישט צוליב ראש השנה, נאר צוליב תלמוד תורה דרבים אזוי האט ער געזאגט	איי, למה אני כן נוסע? אני לא נוסע מפני ראש השנה, רק מפני תורה דרבים. ככה הוא אמר.

🌀 הקלטה מספר 3 🌀

רבי לוי יצחק, אין ישיבה זאגט מען בשמכם, רלוי"צ: אז וואס?
 ר' לוי יצחק בישיבה אומרים בשמכם, שמה?

אז וואס איהר זאגט אז מ'דארף נישט פארן פון דא, זאגט איהר נאר לפנים, וויל מ'צווינגט אייך אזוי צו זאגן, אבער למעשה איהר האלט אז מ'דארף יא פארן
 שמה שאתם אומרים שאין צריכים לנסוע מפה, זה רק משפה לחוץ מחמת שמכריחים אותך לומר ככה, אבל למעשה אתה סובר שאכן כן צריכים לנסוע.

רלוי"צ: ווער צווינגט מיך? ווער צווינגט מיך?
 רלוי"צ- [צוחק] מי מכריח אותי? מי מכריח אותי?

שואל: ס'דא מענטשן וואס צווינגען אייך צו זאגן אזוי אבער למעשה בפנימיות האלט איהר אז מ'דארף יא פארן.
 שואל: ישנם אנשים שלוחצים עליך לומר ככה, אבל למעשה, בפנימיות, אתם אוחזים שכן צריך לנסוע

רלוי"צ: ווער צווינגט מיך?
 מי לוחץ עלי? ... [צוחק]

איך ווייס נישט, אזוי האט מען איבער געזאגט בשמכם.
 אני לא יודע, ככה אמרו בשמכם.

רלוי"צ: אז די ווייסט נישט, וואס זאגסטו?
 אם אתה לא יודע, למה אתה מדבר?

ניין! מהאט דאס איבער געזאגט בשמכם
 לא! אמרו את זה בשמכם!

רלוי"צ: יענער ווייסט דאך נישט... חס ושלום
 רל"י הוא הרי לא יודע... חס ושלום!

איינער האט געזאגט אז דו האסט איהם געזאגט אזוי
 שואל: אחד אמר שאתה אמרת לו ככה!

רלוי"צ אז וואס?
 רלוי"צ: שמה?

איינער האט געזאגט פאר די בחורים אין ישיבה (רל"י שקר וכזב!!), אז איהר האט יענעם געזאגט, בפירוש!
 שואל: משהו אמר לבחורים בישיבה, (רל"י: שקר וכזב!!) שאתם אמרתם לו, בפירוש!

רלוי"צ: שקר וכזב! אזוי האט ר' אברהם ב"ר נחמן אסאך מאל גערעדט פון דער חיוב פון די ראש השנה איז נישט פון ארץ ישראל
 רלוי"צ- שקר וכזב!! ר' אברהם ב"ר נחמן דיבר מזה הרבה פעמים שהחיוב של ראש השנה אינו מארץ ישראל!

איהר האט געהערט פון איהם אליין?

האם שמעתם כך ממנו בעצמו?

רלוי"צ: יא! איין מאל? אסאך מאל! האט ער געזאגט פארוואס פאהר איך? נישט צוליב ראש השנה, איך פאהר נאר צוליב תלמוד תורה דרבים.

כן! רק פעם אחת? ! הרבה פעמים!! הוא אמר, למה אני נוסע? לא מפני ראש השנה, רק מפני תורה דרבים.

ער האט געזאגט אז דער אייבישטער וועט העלפן איך וועל קומען צוריק וועל איך טוהן א נדר על דעת רבים אז איך וועל שוין מער נישט פאהרן

הוא אמר שכשיעזור ה' ואני אחזור [לארץ ישראל] אעשה נדר על דעת רבים שיותר לא אסע עוד.

שואל א: דאס האט ער געזאגט יעדע יאר אז ער וועט מאכן נדר על דעת רבים, ניין?

שואל א: זה הוא אמר בכל שנה, שהוא יעשה נדר על דעת רבים, לא?

רלוי"צ: ניין, דעמאלטס...

לא, רק אז...

שואל ב: ניין, די לעצטע יאר...

שואל ב: [מתפרץ] לא! בשנה האחרונה...

רלוי"צ: די לעצטע... מיינע צייטן

ב[שנה] האחרונה... בזמני... [בזמן בו שימש את ראב"ן]

שואל ב: אלע יארן האט ער געמאכט א נדר און האט עס מתיר געווען.

שואל ב: כל השנים הוא עשה נדר, ואח"כ התיר אותו.

שואל א: אבער יעדע יאר,

אבל כל שנה,...

רלוי"צ: שוין שוין שוין שוין.....אוי דער האט געזאגט! דער האט געזאגט! אלע האבן אזוי געזאגט! אלע האבן אזוי געזאגט!!!

די די די! [מפסיק את הדיון] זה אמר וזה אמר! וכולם אמרו ככה! כולם אמרו ככה!!!

שואל: ער האט געהערט פון אייך!!

שואל: הוא שמע ממך!!

רלוי"צ: ניין! ער ווייסט נישט וואס ער רעדט...

לא! הוא לא יודע מה שהוא מדבר...

שואל: אבער ער האט געהערט פון אייך

שואל: אבל הוא שמע ממך!

רלוי"צ: ניין. [איך ווייס ער גייט (...), אסאך מאל ער האט געהערט פון מיך], לא היה ולא נברא!

לא. [אני יודע שהוא הולך (...)] הוא הרבה פעמים שמע ממני לא היה ולא נברא!

הוא לא שמע ממני, מה אני יעשה? אני ילך לצעוק ברחובות? כן ... אמר....

ראיתי מהסטייפלער שהוא אמר שיש כל כך דברים שנאמרו בשמו.... שאם היה הולך להכחיש, היה צריך כל היום לעמוד ברחובות ולהכחיש

רלוי"צ: להכחיש ולהכחיש...

שקרים וכזבים! מה, למי אמרתי?!

אתם אמרתם, שבשנה האחרונה הוא אמר, שיעשה נדר על דעת רבים. כל השנים הוא עשה נדר והתיר אותו.

רלוי"צ: כן, כן,

שואל: ומה אמר בשנה האחרונה?

כן, לא על דעת רבים. [רק] בשנה האחרונה, הוא אמר שיעשה נדר על דעת רבים.

אבל ר' לוי יצחק, אני זוכר איך שהייתם אומרים, לפני חמש עשרה שנה, הייתם רגילים לומר שעוד נוכל ליסוע, אם ירצה ה' ניסע, נטבול פה ביום שישי, ערב ראש השנה, פה במקווה...

רלוי"צ: לא... מתי זה יהיה?

שואל: לא אמרתם [אז, כשיבוא] 'משיח צדקנו'!

רק בזמן שמשיח יבוא, רק כשמשיח יהיה, אז יתכן שכך יהיה.

רלוי"צ: ער האט נישט געהערט פון מיר, וואס זאל איך טאהן? איך זאל גיין שרייען אין די גאסן?.....יא....געזאגט

שואל: כ'האב געזעהן פון די סטייפלער האט ג'זאגט דאר אזוי פי זאכן אין זיין נומען. די גאנצע צייט שטיין אין די גאסן. לייקענען.

רלוי"צ: לייקענען און לייקענען...

שקרים וכזבים, וואס, פאר וועמען איך האב געזאגט?

שואל: איהר האט געזאגט אז די לעצטע יאר האט ער געזאגט ער וועט מאכן א נדר על דעת רבים. אלע יארן האט ער געמאכט א נדר און האט מתיר געווען.

רלוי"צ: יא, יא

שואל: ער האט געזאגט די לעצטע יאר, וואס?

רלוי"צ: יא, נישט על דעת רבים. לעצטע יאר האט ער געזאגט ער וועט מאכן נדר על דעת רבים

שואל אבער, ר' לוי יצחק איך געדענק אז איהר פלעגט זאגן, פאר פופצן יאר צוריק, איר פלעגט זאגן אז מוועט קענען פארן, אם ירצה ה' פארן, מוועט זיך טובל'ן דא פרייטיג אין מקוה, ערב ראש השנה דא אין מקוה...

רלוי"צ: ניין... ווען וועט דאס זיין?

שואל: איר האט נישט געזאגט משיח צדקנו!

רלוי"צ: נאר אין די צייטן וואס משיח צדקנו וועט זיין, נאר אז משיח וועט זיין, דעמאלטס וועט עס קענען זיין.

שואל: מ'וועט קענען פארן פון דא גלייך,
ביינאכט פאר די שיעור, זיין דארט א
האלבע שעה...

שואל: נוכל אז ליסוע מפה ישירות,
כלילה לפני השיעור להיות שם חצי
שעה...

רלוי"צ: משיח וועט זיין וועלן מיר האבן
צוריק אונזער שול אויך!!!

משיח יגיע, יהיה לנו את הבית כנסת
שלנו בחזרה גם כן!

שואל: פארוואס אונזער שול, קען זיין
מ'וועט בויען א גרעסערע שול, ס'וועט זיין
צו קליין.

שואל: למה את הבית כנסת שלנו? יכול
להיות שיכנונו בית כנסת יותר גדול, זה
יהיה מדי קטן¹...

רלוי"צ: ניין! ניין! ס'איז א גרויסע שול, צו א
גרויסע שול.

רלוי"צ: לא, לא... זה בית כנסת גדול,
בית כנסת מדי גדול.

רלוי"צ: נו שוין! א וודאי אז דאס וועט זיין,
אז משיח... וועט קומען, קען זיין משיח
וועט אויך זיין דארטן, וואס קען מען רעדן,
אין דעם קען מען נישט רעדן...

נו די... בוודאי שכשזה יהיה!
כשמשיח... יגיע! יכול להיות שגם
משיח יהיה שם, מה אפשר
לדבר?...מזה לא שייך לדבר...

רלוי"צ: א גוטע נאכט... גייט שלאפן...

לילה טוב! לכו לישון...

ואמר בהתרגשות: "משיח עוד יתפלל בבית כנסת
זה" וכשהקומוניסטים חתמו וסגרו אחר כך את
הקלויז אמרו אנשי שלומינו בביטחון "הקלויז
בודאי יחזור אלינו, ולו רק כדי שתתקים ברכתו
ובקשתו של רבי אייזיק" ואמרו עוד "כמשיח
צדקינו יבוא, אזי תיכף ביום המחרת יחזר הקלויז
שלנו אלינו"

¹ משאלתו של השואל ניכר שלא הבין כי תשובתו
של רל"י, נאמרה בדרך צחות, ברומזו למסורת
שהיתה בידו לכך שמיד אחרי ביאת משיח יחזור
הקלויז באומן לידי חסידי ברסלב-כפי שמובא
בשש"ק (החדש כרך ב' אות תקמ"ב) "כשגמר
רבי אייזיק לבנות את הקלויז, בעת הריקודין
שרקדו אנשי שלומינו לשמחת חנוכת הבית ענה

פּ הקלטה מספר 4

שואל: אזוי האט ער ג'זאגט	שואל: ככה הוא אמר,
אזוי זאגט (...)	ככה אומר (...)
רל"י: שוין, ווער... ווער...	רל"י: טוב, מי... מי...
שואל: בחורים האבן מיר געזאגט, ער ג'זאגט ביים שיעור.	שואל: בחורים אמרו לי, הוא אמר בשיעור...
רל"י: ווער זאגט? ווער? שקר וכזב איך האב ניט קיינמאל נישט געזאגט.	רל"י: מי אומר? מי? שקר וכזב אני אף פעם לא אמרתי.
שואל: ...אז איהר האט גרעדט מיט עם פרייטאג...	שואל: ...שאתם דיברתם איתו ביום שישי...
רל"י: וואס?	רל"י: מה?
און ער האט ג'זאגט פאר די בחורים, 'קיינער פארשטייט דך נישט'	שואל א': והוא אמר לבחורים, שאף אחד לא מבין אותך...
שואל ב: וועלכע פרייטיג, די לעצטע פרייטאג?	שואל ב': איזה יום שישי? האחרון?
שואל א: צווי פרייטאג'ס צוריק,	שואל א': יום שישי לפני שבועיים
שואל ב: צווי פרייטאגס צוריק האט איהר ג'זאגט...	שואל ב: 'ש לפני שבועיים אתם אמרתם ש...'
אז וואס?	רל"י: שמה?
אז קיינער פארשטייט דך נישט איהר רעדט נאר לפנים אזוי	שואל: שאף אחד לא מבין אתכם, אתם מדברים כך רק כלפי חוץ.
כככ... שקרים וכזבים! שקר וכזב!! א שקר מוחלט!	רל"י: שקרים וכזבים! שקר וכזב!! שקר מוחלט!!!
כ'האב נישט אזוי, איך ווייס.. [אז ער] זאגט אזוי, ס'איז שקר מוחלט	רל"י: אני לא אמרתי כך, אני יודע שהוא אומר ככה, זה שקר מוחלט

<p>כ'האב די ווערטער נישט ג'זאגאגט, קיין מאל! (...)</p>	<p>אני לא אמרתי את המילים האלו אף פעם (...)</p>
<p>[ער] האט מיך גארנישט געפרעגט דאס אפילו (...). ער גארנישט גרעדט מיט מיר! קיינע פון די זאכן נישט.</p>	<p>[הוא] הרי לא שאל אותי אפילו, (...) הוא לא דיבר איתי כלום! שום דבר מהעניינים האלו.</p>
<p>שואל: זיי זאגן מהאט איצטער ג'געבן ערלויבעניש צי צען היגער פעסער ס'שוין זיייער...</p>	<p>שואל: הם אומרים שעכשיו נתנו אישור חוקי לעשרה פאספורטים, זה כבר מאוד...</p>
<p>איך וויס נישט, איך ווייס נישט, איך וויס גאר נישט. איך וויס גאר נישט.</p>	<p>אני לא יודע, אני לא יודע, אני לא יודע כלום, אני לא יודע כלום.</p>
<p>שואל: איהר האלט א מ'דארף דא זיין ראש השנה (רל"י: אוודאי...) אפילו אויב מ'קען פארן קיין אומן</p>	<p>שואל: אתם אווזזים שצריך להיות כאן בראש השנה, (רל"י: בוודאי...) אפילו שאפשר ליסוע לאומן?</p>
<p>אוודאי, יא יא, אפילו מקען פארן קיין אומן....</p>	<p>רל"י: בוודאי, כן כן, אפילו שאפשר ליסוע לאומן.</p>
<p>רל"י: שוין. א גוטע נאכט א גוטע נאכט</p>	<p>רל"י: טוב. לילה טוב, לילה טוב.</p>
<p>שואל: א גוטע נאכט</p>	<p>שואלים: לילה טוב.</p>
<p>רל"י: דאס וואס זיי טענה'ען אזוי, איז שקר וכזב, נישט דא וואס צי רעכטן,</p>	<p>רל"י: זה שהם טוענים ככה, זה שקר וכזב, אין מה להצטדק,</p>
<p>שקר אזוי, לופט! כ'דארף האלטן אין איין, שרייען אין די גאסן?! וועמען איך דארף, וועמען איך וויל...</p>	<p>שקר כזה, רוח! אני צריך לאחוז איתם ולצעוק ברחובות?! מי אני צריך, מי אני רוצה...</p>
<p>קוים ס'דא דארטן איין מענטש שרייען, זאגט מען שוין...</p>	<p>בקושי יש בן אדם אחד שצועק, וכבר אומרים...</p>

פּ הקלטה מספר 5 פּ

<p>תלמיד:--העולם אומרים בשמכם באופן שמבינים לא נכון</p> <p>רל"י: אהה</p>	<p>תלמיד:--דער עולם זאגט איבער פון אייך אויף א אופן וואס מען פארשטייט דאס נישט ריכטיג</p> <p>רל"י: אהה</p>
<p>תלמיד: אומרים בשמכם כאילו... שזה... שלא לנסוע זה ככה... כאן יש ירושלים...</p> <p>רל"י: אהה</p>	<p>תלמיד: מזאגט איבער פון אייך כאילו... ווי סאיז עפעס... נישט אויף פארן האט אזוי... דא דא ירושלים</p> <p>רל"י: אהה</p>
<p>תלמיד: אומרים בשמכם כאילו שזה...</p> <p>רל"י: שזה מה?</p>	<p>תלמיד: מען זאגט איבער כאילו ווי סאיז עפעס א ...</p> <p>רל"י: אז וואס?</p>
<p>תלמיד: שזה חולשה בענין של לנסוע היום לאומן בכלל, כך אומרים את זה בשמכם!</p> <p>תלמיד: זה וודאי, שזה ענין שאין ערוך אליו.</p> <p>רל"י: [מפסיק את התלמיד] תשמע... תשמע... אתה מדי נסער...</p>	<p>תלמיד: א חלישות און דעם ענין פון דעם היינט פארן קיין אומן בכלל, אזוי זאגט מען עס איבער פון אייער נאמען!</p> <p>תלמיד: דאס איז אוודאי, דער ענין האט נישט קיין געלטער אריין.</p> <p>רל"י: [מפסיק את התלמיד].הערט זיך... הערט זיך... צי פיל האסטיג...</p>
<p>רל"י: כך אני שמעתי מפיו הקדוש של רבי אברהם ב"ר נחמן, לא פעם אחד אלא הרבה- 'מארץ ישראל אין חיוב לנסוע'</p> <p>תלמיד: אהה</p>	<p>רל"י: אזוי האב איך געהערט מפיו הקדוש פון רבי אברהם רבי נחמן'ס ניט איין מאל נאר אסאך-, 'פון ארץ ישראל איז נישט א חיוב צו פארן'</p> <p>תלמיד: אהה</p>

קלטה מספר 6

שמע לי, בזמנים שהיו באומן, ברוסיה, לא היו המניעות (ליסוע מארץ ישראל)

ר' [?] ור' [?] אף פעם בחייהם לא נסעו! וכך כולם... זה לא היה... זה לא חיוב!

ברוסיה היה כזה ראש השנה, שהיו ממש מסכנים את חייהם אם לחיים אם להיפך...

לא נסעו...

כל העניים דאגו תמיד על הנסיעה לראש השנה... למה מפה לא?

מפני שכך היה מקובל שהחיוב של ראש השנה, הוא לא מארץ ישראל.

טוב. יש לי הרי גם... [מה יש לי] להתערב..

תלמיד: אנחנו רוצים לדעת באמת, מישהו הגיע אלי...

הדיבור הוא דיבור! הדיבור הוא דיבור! הדיבור הזה נאמר לא פעם אחת, אלא הרבה פעמים ככה אמר [הראב"ן], החיוב של ראש השנה, הוא לא מארץ ישראל. טוב.

שואל: הרי העניין של הרבי הוא הרי לנצח

הער זיך איין, בשעת מ'איז געוועזן און אומן און די... און רוסלאנד, איז נישט גווען די 'מניעות' (פון ארץ ישראל)

ר' [?] און ר' [?] איז אין דעם לעבן נישט ג'פאהרן, און די אלע... ס'איז נישט געוועהן, ס'איז נישט קיין חיוב!

אין רוסלאנד איז געווען א ראש השנה וואס פלעגט ממש, מ'האט זיך איינגעלייגט דעם לעבן, אם לחיים אם להיפך.. נו שוין...

מאיז נישט געפורן...

די אלע ארומלייט, האט זיי...זיי האט דאגה'נן [זיי געווען] אויף ראש השנה פארוואס פון דא נישט?

ווייל אזוי איז געוועהן מקובל אז דער חיוב פון ראש השנה איז נישט פון ארץ ישראל שוין... איך האב דאך אויך ... מישען....

תלמיד: מיר ווילן וויסן טאקע באמת איינער איז געקומען צו מיר

דער דיבור איז א דיבור דער דיבור איז א דיבור, די דיבור האט איבער גזאגט ניט איין מאל נאר מאל אסאך מאהל האט ער אזוי ג'זאגט דער חיוב פון ראש השנה איז נישט פון ארץ ישראל שוין.

שואל: דער רבי זאך איז דאך נצחיות?

רל"י: נו... קושיא, טוב עוד קושיא,
באמת... 'העניין של הרבי הוא לנצח'...

רל"י: נו...איז א קושיא... שוין נאך א קשיא
שוין .. 'דער רבי זאך איז נצחיות'...

כשנמצאים בארץ ישראל... ואפילו ר'
יצחק. הבן שלו, חצי האחר של השנה
הוא לא היה באומן

אז מ'איז און ארץ ישראל.און אפילו ר'
יצחק. דיין זוהן שוהן איז געווען
אאנדערע האלבע יאר נישט געווען ראש
השנה אין אומן

תלמיד: ערב ראש השנה הוא היה אצל
האר"י הקדוש

תלמיד: ערב ראש השנה איז געווען ביים
האר"י הקדוש

רל"י: כן כן הוא העביר לבנו, שיביא לר'
נחמן טולטשינער שמונה עשרה זהובים,
ככה הוא היה נוהג לתת כל השנים
לפדיון שמונה עשרה זהובים. נו, הוא לא
יכל ליסוע? הוא היה...

רל"י: יא יא, האט ער איבערג'געבן דעים
זוהן, אז מזאל געבן פאר ר' נחמן
טולטשינער אכצען זהובים, אזוי פלעגט
ער געבן אלע יארן פאר פדיון 18 זהובים
שוין ער האט נישט ג'קענט פארן? ער איז
געווען

שואל: הוא נסע למירון גם כן

שואל: ער איז אריבער גאפארן צו מירון
אוכט

רל"י: הוא היה בצפת! בוודאי שהוא
היה בצפת, כן...

רל"י: ער איז געווען אין צפת! א וודאי ער
איז געוועהן אין צפת יא...

אם היה החיוב של ראש השנה כמו
מרוסיה, הוא לא יכל ליסוע?!

אויב סאיז דער חיוב פון ראש השנה איז
אזוי וואו פון רוסלאנד, האט ער נישט
ג'קענט פאר'ן?!

וכלם.. מה מדברים, מר' נפתלי כהן...
אם אכן היה החיוב של ראש השנה כמו
שהיה מרוסיה הוא לא יכל היה ליסוע?
הוא לא היה יכול ליסוע? ככה היה
מקובל!

די אלעס וואס מרעדט פון ר' נפתלי כהן...
אוב ס'וואלט געהוון דער חיוב פון ראש
השנה אזוי ווי סאיז פון רוסלאנד וואלטן
ער געווען געקענט פארן וואלט ער נישט
גווען געקנט געפורן? אזוי אי געווען
מקובל.

מתוך הקלטה מספר 7

רל"י: אם אכן היתה אפשרות שנוכל ליסוע מפה עם מטוס, זה לא רחוק מפה, ש...

רל"י: זה... [מנסה להמשיך לדבר]

שואל: רק רגע, אני רוצה לשאול על איזה עניין אחר,

רל"י: אה

שואל: שנוכל לנסוע בערב ראש השנה לציון רבה"ק ולחזור להיות פה בראש השנה.

רל"י: מה?

שואל: יכולים לנסוע אל ציון רבינו ערב ראש השנה זה לוקח לא הרבה זמן, עם מטוס, היום יש מטוס שיכול לעשות את זה תוך שעה, 'קונקורד' מטוס חדש,

שואל: שעה לאומן ובחזרה

רל"י: אני לא יודע

שואל: על כל פנים זה כן מחויבים כי ההשטתחות על ציון רבה"ק בערב ראש השנה זה הרי לכאורה 'אין למעלה מזה' או אולי...?

רל"י: אתה שואל אותי על מציאות שכזו...

שואל: מה יש?, זה יכול... זה בקרוב יהיה, אי"ה.

תלמיד: טאמער ס' וואלט גוועהן א מעגלאכקייט אז מקען פאהרון מיט א ערפלאן סאיז דאך נישט ווייט פון דו,

רל"י: די [מנסה להמשיך לדבר]

איין מיניט איך וויל אויף עפעס א אנדרע זאך פרעגן

רל"י: אה

מזאל קענען פארן ערב ראש השנה צום רבינ'ס ציון אין קימען צוריק (?). זיין דא ראש השנה.

רל"י: וואס?

קענען פארן רעבינס ציון ערב ר"ה, עס דויערט נישט לאנג, מיט א ערפלאן היינט איז דא ערפלאן וואס מאכן דאס מיט א שעה א קונקורד א נייע ערפלאן, ..

א שעה צייט קיין אומן און זיין צוריק,

רל"י: איך וויס נישט.

על כל פנים דאס איז מען יא מחויב ווייל השטתחות אופן רבינ'ס ציון ערב ראש השנה איז דאך, איז לכאורה אין למעלה מזה אדער?

רל"י: די פרעגט מיך און אזא מן מציאות

וואס איז, עס קען, עס באלד זיין, אי"ה

הכנסנו מכל הקלטה קטעים נחוצים אותם הגהנו כראוי.

¹ עוד לא תמה מלאכת הכתיבה בדקדוק מילה במילה כבהקלטות הקודמות. אך מפני השעה

רל"י: קען זיין....

רל"י: יכול להיות...

די ערפלאן איז שוין דא.

שואל: המטוס כבר פה.

שוין וואס וויסטו, וואס, אז דאס איז דאס, מען דריי אהין דריי אהער, ר' אברהם ב"ר נחמן איז געווען א קדוש ממש א בעל רוח הקודש אמיתי איז ארויסג'גאנגן מפיו הקדוש די ווערטער, פון ארץ ישראל איז נישט קיין חיוב צו פאהרן... מער נישט

טוב, מה אתה יודע, מה, שזהו זה. תסובב לכאן ותסובב לשם, ר' אברהם ב"ר נחמן היה קדוש, בעל רוח הקודש אמיתי ממש. מפיו הקדוש יצאו אלו המילים – 'מארץ ישראל זה לא חיוב ליסוע' לא יותר.

ער האט נישט געזעגט אז מטאר נישט פארן,

הוא לא אמר שאסור לנסוע

סאיז נישט דא חיוב צו פארן דער חיוב וואס איז ג'עוועזען פון רוסלאנד, אפילו פון נענטער פון רוסלאנד..

אין חיוב לנסוע, החיוב שהיה מרוסיא, אפילו ממקומות יותר רחוקים מרוסיא

. אפילו פון (??) מהא געקומען אויף ראש השנה.??

אפילו מ (??) הגיעו על ראש השנה (...?)

קאווקאז איז אסאך וויטער... (...?)

קווקאז זה הרבה יותר רחוק... (...?)

איז מען געקומען אויף ראש השנה....

והגיעו לראש השנה

אסאך ווייטער איז מען גקומען אויף ראש השנה אבער פון דאנט האט מען נישט געקומען פון דאנט איז קיינער נישט געקומען

מהרבה יותר רחוק הגיעו לראש השנה, אבל מפה לא הגיעו. מפה אף אחד לא הגיע.

ווא איז מיט אלע גרוייסקייטן וואס די רבי האט גרעדט אוף ראש השנה?

מה עם כל ההפלגות שהרבי דיבר על ר"ה?

רל"י: פון דאנט איז מען נישט געקומען

מפה לא הגיעו.

פלעגט אזוי רעדן ר' אברהם ב"ר נחמן, אזוי איך געהערט

ככה היה מדבר ר' אברהם ב"ר נחמן, ככה שמעתי.

שהחיוב הזה, מארץ ישראל אין חיוב. ^ה

אז.. די חיוב, פון ארץ ישראל איז נישטו
קיינ חיוב

מתוך הקלטה מספר 9

שואל: וכל התיקונים של ר"ה נעשים
כאן?

רל"י: בוודאי!! עוד שואל אותי אחרי
הכל...

און די אלע תיקונים פון ראש השנה
ווערן געטהון דו?

א וודאי! פרעג מיך, פרעג מיך נאך די
אלע מעשה'ס...

ארץ ישראל היא הרי קדושה כ"כ,

- 'מארץ ישראל אין חיוב לנסוע לר"ה'

ארץ ישראל איז דאך אזא הייליג,

'פון ארץ ישראל איז נישט קיין חיוב צו
פארן אויף ר"ה'

'למה אני נוסע? לא מפני ר"ה רק מפני
תורה דרבים'

'פאר וואס פאר איך, נישט צוליב ראש
השנה, נאר צוליב תורה דרבים.'

הרבה פעמים אמר כך!!

א סאך מאל אזוי געזאגט!!

שואל: ככה אמר ר' אברהם ב"ר נחמן?
געזאגט?

שואל: אזוי האט רבי אברהם ב"ר נחמן
געזאגט?

רל"י: כן, הרבה פעמים, הוא היה בר
סמכא!

רל"י: יא, א סאך מאל, ער געווען א בר
סמכא!

¹ עוד לא תמה מלאכת הכתיבה בדקדוק מילה
במילה כבהקלטות הקודמות. אך מפני השעה
הכנסנו קטע נחוץ אותו הגהנו כראוי.

^ה מכאן ואילך מדבר על עוד מתלמידי רבה"ק
שדרו בארה"ק לאורך הדורות ולא נסעו לאומן.

מתוך הקלטה מספר 11

שואל: אפשר להאמין שכל התיקונים של ר"ה נעשים פה, כשמגיעים לפה [ירושלים] ביחד?

רל"י: כן כן. כן כן. הגדולה של ... טוב.

מגיעים על שם רבינו...

ככה אחזו כל אנ"ש מכאן...

...

שואל ב': ר' שלמה וועקסלער כותב שבתרס"ה התייסד הקיבוץ פה בירושלים, תרס"ה.

טוב, ממאי נפשך,

זה היה בחייו של ר' אברהם ב"ר נחמן.

בוודאי!

שואל: קען מען גלויבן אז די אלע תיקונים פון ראש השנה וערן געטהאן וען מע קומט דו צוזאמען?

רל"י: יא יא יא יא. יא יא יא. די גרויסקייט פון... שוין,

שואל: מקימט אוף רבינס נומען...

רל"י: אזוי האט געהאלטן אלע אונזערע לייט פאן דאנט...

...

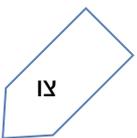
שואל ב': ר' שלמה וועקסלער שרייבט תרס"ה נתייסד געווארן דא און ירושלים די קיבוץ... תרס"ה.

רל"י: שוין. ממאי נפשך..

דאס געווען בחייו פון ר' אברהם ב"ר נחמן.

א וודאי!

¹ עוד לא תמה מלאכת הכתיבה בדקדוק מילה במילה כבהקלטות הקודמות. אך מפני השעה הכנסנו קטע נחוץ זה אותו הגהנו כראוי.

אומן
בירושלים
כך נפרצה
הדרך...

מבוא לתולדות הקיבוץ בירושלים

*'זשם בחינת מקומו של עולם בחינת האבן שחיה
שממנו הושחת הכל ושם יכולים לעשות ראש השנה'
(זמרת האבן להרה"ק מטשהעריץ על תורה א' תצ"א)*

אם אמנם היינו חפצים לתאר את קורות הימים, דברי ימי עולם שהקדימו וסובבו את יסוד הקיבוץ הקדוש בירושלים, הרי שהיינו צריכים להתחיל את כתיבתנו כבר מיום עשות ה' א-לקים ארץ ושמים ועוד קודם לכן.

היה עלינו להתחיל ולעורר את שורש פנימיות נשמותינו, בו עוד חקוק זכרון קודש מעת האציל הבורא ברחמיו את נשמת הצדיק הכלול מנשמות ישראל, הזמן בו צפה והכין מקדם את מקום גניזתו הנעלם, אבן השתיה, אדמת קודש ממנה הושחת העולם ובה עתיד לעמוד לנצח בנין הדעת.

היה עלינו לצייר ולעלות על ליבנו, את זכרון געגועינו העתיקים הטבועים בנפשנו אל בית ה', הבית שעתיד לגלות השראת השכינה בתוך כל אחד ואחד מישראל. היה עלינו לקשר ולכלול עצמינו בכל מילה שנכתוב, עם כלל נשמות ישראל, צ'דיקים ב'ינונים ר'שעים, השבים אל בוראם בכל לבכם ובכל נפשם ואף מארץ אויביהם, מתפללים אליו דרך ארצם ובית תפילתם. עם כלל המכוונים את ליבם אל מקום הקודש תל תלפיות, העיר בה בחר ה', לבנות לו בית לכבודו יתברך שמו.

אך כיוון שלא נוכל לעצור את מילנו בכמה פרקים בודדים, אלא נצטרך לשבור כמה וכמה קולמוסים כדי להתחיל לבוא בסודות הבריאה, סודו של צדיק האמת שקדם לבריאה וסודו של ראש השנה ושל אדמת קודש אבן השתיה, אמרנו לשים לפינו מחסום, ולהתנהג וללמוד מדרכי בוראנו, מה הוא צמצם את אורו הפשוט, אף אנו נצמצם ונקצר לדברינו.

בחרנו להתחיל את סדר המאורעות מפסיעותיו הראשונות של הנעלם מכל חי על אדמת הקודש.

יסודו של קיבוץ תלמידי רבינו הקדוש בימי ראש השנה תולדותיו במשך הדורות קביעותו במקומו הנצחי בירושלים עיר הקודש הנסיעות לאומן והחזרה לירושלים

חדר א' – חיפה – מדוועדקע - אומן

היסטורי ששינה את פני תבל, נגמלה
ההחלטה בלבו הטהור של הצדיק
האמת, וגמר בדעתו לקבוע 'מאז
והלאה לכל אנשיו, את יום אסיפתם
אליו בראש השנה'.²

תק"ע קיץ, אומן
שבאוקריינא. – ההכרזה וההכנה על
ראש השנה האחרון לחיי רבינו
הקדוש בזה העולם.

כל הקיץ ממתין רבינו הקדוש
בכיליון עיניים על הקיבוץ הקדוש
שעתיד להתקבץ אליו בראש השנה
הקרוב. 'הראש השנה שלי עולה על
הכל', הוא מתפאר באוזני תלמידיו
ומתפלא – 'מאחר שהמקרבים שלי
מאמינים לי, ולמה לא יזהרו כל
האנשים המקרובים אלי שיהיו כלם
על ראש השנה, איש לא יעדר. כי כל
ענין שלי הוא רק ראש השנה'.

בדרכו לארץ ישראל

על הספינה בדרכו לארה"ק – 'ונסע
רבנו זכרונו לברכה, גם-כן על ספינה
זו לארץ הקדש. ודבר רבנו זכרונו
לברכה עם החכם מירושלים הנ"ל
שיקח אותו לירושלים, כי אמר
שאינו רוצה להיות לא בצפת ולא
בטבריה. וכן המתיקו סוד ביניהם"

תקצ"ח כ"ט אלול, עיר חיפה
תוכב"א, ערב ראש השנה. – רבינו
הקדוש והנורא אדונינו מורנו ורבינו
רבי נחמן בן שמחה, נכד אור שבעת
הימים מרן הבעל שם טוב הקדוש,
נשמת משה משיח, מהלך ברגליו
הקדושות על אדמת הקודש.

באותם הרגעים הנעלים 'בבואו אל
המקום אשר נכסף והשתוקק אליו
בהשתוקקות וכסופים וגעגועים
גדולים מאד מאד'³, אז באותו זמן

חדר ב' - מאומן לירושלים

² חכמה ותבונה (הראב"ן זיע"א) סימן י'
אות ו'.

³ שבחי הר"ן ח"ב ט"ו.

תקע"א ליל ח"י תשרי – הלילה האחרון לחיי רבינו הקדוש בזה העולם.

ג"ע מוהרנ"ת יושב לבדו אצל רבו הנערץ, עיניהם בקדושות מביטות זו בזו ממושכות^א. באותו הלילה הנורא, הלילה האחרון של רבינו הקדוש בזה העולם, כבר עלה בדעתו של מוהרנ"ת סודו של הגעת הצדיק אל מקום הקודש והמקדש, מיד עם הסתלקותו^ב.

י"ט תשרי - היום שאחרי.

רבינו הקדוש אמנם סתם את דבריו ולא הורה מאומה בדבר ראש השנה לאחר הסתלקותו, אך בלב מוהרנ"ת, התנוצצה ההבנה הברורה מיד לאחר שראה את רבו הקדוש נלקח מאיתו – על ראש השנה של רבינו להמשך גם כעת, 'כמו בחיים חיותו'^ג, ביתר שאת ויתר עז^ד.

ואולם, באותו זמן, הוא אף גומר בדעתו לקבוע את דירתו יחד עם משפחתו בארה"ק, ללא שום רמז לסתירה בין הדברים. לבסוף הוא מכריע כי לעת עתה עוד טרם הגיע הזמן לכך, בשל ענייני 'תורה דרבים'

שעסק בהם בחו"ל, שכללו את עסק הכתיבה, ההדפסה וההפצה, של תורת רביז"ל^ה.

תקע"ב א' תשרי, ראש השנה. - בית הכנסת 'שומרים לבוקר', אומן שבאוקריינא.

מתוך כאלף איש שהשתתפו בתפילות ראש השנה האחרון בחייו של רבינו הקדוש, משתכנעים כשישים איש בלבד, מדבוריו הכנים של התלמיד הנצחי מוהרנ"ת, ובאים להתקבץ יחד בעיר אומן. בין המתאספים, גדולים וחסובים מתלמידי רבינו הקדוש שהסכימו עם מוהרנ"ת, כי אכן כיוון לדעת רבינו הקדוש, והבין נכונה את רמזי ידיו. מוהרנ"ת ששמח גם במתי המעט שהגיעו, רואה בכך הצלחה גדולה, בה פעל לדורות, את ייסוד הקיבוץ הקדוש. הקיבוץ שעתיד להחזיק הלאה את תיקון העולם, שעתיד להחזיק את האש שתוקד עד ביאת משיח.

כך הנחיל מוהרנ"ת לדורות עולם, כיצד יקבלו את תיקוני ראש השנה, ע"י שני ההנהגות שקבע -

^א ימי מוהרנ"ת
^ב ע"פ ביאור הליקוטים קנ"ה
^ג ימי מוהרנ"ת אות ס"ז
^ד ראה ליקוטי הלכות יו"ד הל' ריבית ה' אות ח', חו"מ גבית חוב מהלקוחות ואפותיקי
^ה ימי"מ ח"ב, אות ג.

**לְהַשְׁתַּטַּח עַל קַבְרוֹ הַקָּדוֹשׁ
בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלְהַתְּפַלֵּל
עִמָּנוּ יַחַד בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה.¹**

שני הנהגות אלו, מוסברות על ידו בהרחבה בספריו הקדושים, שם הוא מראה כיצד מתבאר מתוך דברי רבה"ק, כי דווקא על ידי הנהגות אלו, יכולים להמשיך את קדושת הצדיק ולקבל את תיקוניו, כמו בחיים חיותו, ואף יותר מכך.

**תַּקְפָּ"ג – נְסִיעַת גִּיעַ מוֹהֲרַנְיִת
זִיעִ"א לֵאֲרַה"ק.**

"ראש השנה הוא בחינת קדושת ארץ ישראל כו'. ועל כן מצינו כי גם מוהרנ"ת ז"ל בשנת תקפ"ב בקיץ נסע לארץ ישראל על מנת לחזור אף על פי שעל ידי זה לא היה בראש השנה תקפ"ג באומין.²

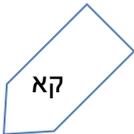
"ומוהרנ"ת ז"ל בעצמו, לא היה בראש השנה, בעת שנסע לארץ

ישראל בקיץ תקפ"ב שנשתתה הנסיעה נ"ב ימים ואחר כך חזר לחו"ל אחר שהיה שם בארץ ישראל כחמשה שבועות. כמובא בספר ימי מוהרנ"ת חלק ב'. וכתב שם אות קג"ם וקד"ם (קנ"ח קנ"ט), שהיה לו לשמחה מה שנתעכב כשמנה ימים בחיפה, שבא רבינו ז"ל שם תחלה כו'. וכתב שם אות זק"ן (קע"ד), שהיה אז בראש השנה תקפ"ג בספינה ורקד ביום שני דראש השנה הרבה בשמחה רבה ובאו ערב יום כיפור לקושטנדינה ובא ביום ה' פרשת וישלח לביתו בשלום ובשמחה"³

**תַּקְפָּ"ד, רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֹמֵן. - רֹאשׁ
הַשָּׁנָה הַרְאֲשׁוֹן בְּבֵית הַמְדַרְשׁ הַחֹדֶשׁ
עִ"ש רְבִינ׳ו הַקָּדוֹשׁ מוֹהֲרַ"ן בְּאֹמֵן.**

¹ הערת מוריני הרש"י זיע"א על חיי"מ אות רכ"ה וראה לקמן (בעז"ה) 'מייסד הקיבוץ' פ"ו עמוד ??
² הערת מוריני הרש"י זיע"א על עלים לתרופה מכתב ת"ל. וראה במקום אחר שהארכנו בעניין זה.

¹ ימי מוהרנ"ת ח"א אות פ"א וז"ל ' הַיְהִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַרְאֲשׁוֹן שְׁאֲחֵר הַסְּתֵלְקוֹתוֹ וּבְעֵצֶם נִפְלְאוֹתָיו עֲזָרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁנַתְּקַבְּצֵנוּ יַחַד לְאֹמִין עַל רֹאשׁ- הַשָּׁנָה וּמֵאֵז וְעַד הַנְּהַ נְתוּסָף בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה כְּמָה נִפְשׁוֹת שְׂבָחָרוּ בְּחַיִּים וּבְאוּ גַם כֵּן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְהַשְׁתַּטַּח עַל קַבְרוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלְהַתְּפַלֵּל עִמָּנוּ יַחַד בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה."¹

וּמִשֵּׁם קִשְׁרָתִי עֲצָמִי בְּזִכּוֹתוֹ
הַקְּדוֹשׁ לְהַקְּבוּץ שְׁלָנוּ. (מכתב ז')

'פֶּה יוֹסֵף ה' חֲסִדוֹ עִמָּנוּ אֲשֶׁר
יִגְדֵל הַקְּבוּץ הַקְּדוֹשׁ שְׁלָנוּ, וְאַתֶּם
תִּזְכּוּ לְהִיּוֹת כָּל יְמֵיכֶם בֵּין הַקְּבוּץ
הַקְּדוֹשׁ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשָׁם,
וְאַנְכִי אֶהְיֶה נִמְנָה בֵּינֵיכֶם בְּנִפְשִׁי
רוּחַ נְשָׁמָה שְׁלִי מְפֹה, בְּזִכּוֹת
הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר בְּאַרְץ הַמָּה'.
(מכתב ח')

תְּרַכ"ל – ר' מאיר מטעפליק תלמיד
מוהרנ"ת מחליט לראשונה ליסע
מארה"ק אל הקיבוץ הגדול בחו"ל

'כְּבוֹד יְדִידֵינוּ הַיְקָר הָרַב מֵאִיר
נִרוּ יָאִיר נִתְעוֹרֵר מְזֵה, וְאַזֵּר
כְּגִבּוֹר חֲלָצִיו וְשֵׁם נִפְשׁוֹ בְּכַפְּיוֹ
לְבוֹא לְאוֹמָאן לְזִכּוֹת לְהִיּוֹת
נִמְנָה בֵּין הַקְּבוּץ שְׁלָנוּ
הַמִּתְאַסְּפִים לְשֵׁם עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
הַקְּדוֹשׁ הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה,
לְהַסְתוֹפֵף בְּצֵל כְּבוֹד הַנַּחַל נוֹבֵעַ
מְקוֹר חֲכָמָה זָכַר צִדִּיק וְקְדוֹשׁ

עֲזָרוֹנוּ רַחֲמָיו וְנִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר לֹא יֵאֱמָנוּ כִּי
יִסְפָּר, בְּרוּךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר עֲזָרוֹנוּ עַד כֹּה.
וְעִדּוֹן לֹא נִגְמַר אֲזַי גִּמְרַת הַבֵּית הַדְּיָרָה
שְׁצָרִיכִין לְבָנוֹת סְמוּךְ לְהַבֵּית הַמְדֻרָשׁ...
רָאָה דְּבָרֵי מוֹרֵינוּ הַרַה"ק רֵשׁ שְׁלֵמָה
וּוִעַקְסֵלֶר זִיע"א יִשְׁבַע הַעֲרוֹת בְּשׁוּלֵי
הַהַגְלִיּוֹן

וְעֵינַי בִּימֵי מוֹהֲרַנ"ת, שָׁנָה
הַרְּאִשׁוֹנָה שֶׁהַתְּפִלָּה אֲנִשִּׁי
שְׁלוֹמֵינוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תַּקְצ"ד^ט

תְּרַכ"ה " טבת – הסתלקות
ג"ע מוהרנ"ת זיע"א.

מִיד אַחַר הַסְּתַלְקוֹתוֹ שֶׁל רַבִּים הַנְּעֲרָץ
מַחֲלִיטִים כִּמְהָ מִתְּלִמִּידוֹ בְּנֵי
הַנְּעוּרִים, לִילֵךְ בַּעֲקֹבוֹת הַדִּיבּוּרִים
הַנְּלֵהֲבִים שֶׁשָּׁמְעוּ מִפִּיו, וְעוֹלִים לְדוֹר
בְּאַרְץ הַקְּדוֹשׁ כִּפִּי רְצוֹנוֹ הַקְּדוֹשׁ.

תְּרַכ"ח קיז - ר' יצחק בן
מוהרנ"ת עושה את דרכו לארץ
הקודש, וקובע את מושבו בעיר
הקודש צפת.

תְּרַכ"ט ערב ראש השנה – ר'
יצחק בן מוהרנ"ת –

וְאַנְכִי נִתְקַשְׁרָתִי עֲצָמִי מְפֹה
לְהַקְּבוּץ הַקְּדוֹשׁ שְׁלָנוּ בְּנִפְשִׁי
וְרוּחִי וְנִשְׁמָתִי, וּבְכִרְט בְּעֵת
שְׁהֵייתִי עַל צִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ שֶׁל
הָאָרֶץ ז"ל בְּעֶרְבֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה
נִפְתַּח לְבָבִי מְאֹד בְּעֵנִין זֶה,

^ט שם חלק אי את ק"י – "...וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
בְּרַב נִפְלְאוֹתָיו גִּבּוֹר חֲסִדוֹ עָלֵינוּ עַד שֶׁנִּגְמַרְנוּ
הַבְּנִיין שֶׁל הַבֵּית הַמְדֻרָשׁ בְּעֵצְמוֹ בְּאוֹתָהּ
הַשָּׁנָה, וְזָכִינוּ לְהַתְּפַלֵּל בְּתוֹכָהּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
שְׁנַת תַּקְצ"ד, וְהוּא הַפְּעַם הָרִאשׁוֹן שֶׁזָּכִינוּ
לְהַתְּפַלֵּל בְּבֵית הַמְדֻרָשׁ שְׁלָנוּ מִיִּמְלַל גְּבוּרוֹת
הִ' מִי יִסְפָּר עֲצָם נִפְלְאוֹתָיו בְּזֶה עַד הַנָּה

לְבַרְכָּהּ, זְכוּתוֹ יִגַן עָלֵינוּ הַשׁוֹכֵן
בְּשָׁם.

תַּרְל"ג – המכתב ששלח מוהר"ן
מטולטשין זיע"א שלוש שנים
לאחמ"כ ליושבי ארה"ק –

'בֵּן יְדִידֵי פְּאֵלֵג מִיָּף [שְׁמַע אֲלֵי] פְּאֵשֶׁר חֲזָקָתִי לְכְבוֹדוֹ אֲשֶׁר יִקְיָם
בְּדָבָר יְשִׁיבַת אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ כְּעֵין
שְׁמֵבֶאֱר בְּאֲבוֹת עַל לְמוֹד הַתּוֹרָה
הַקְּדוּשָׁה הַפְּנִי בָּהּ וְכוּ' וְסִיב
וּבְלָה בָּהּ וּמִנְּהָ לֹא תִזְוַע וְכוּ', בֵּן
תִּקְיָמוּ'

תַּרְח"ם – 'דָּעַר פְּרוּמְעַר בְּחוּר',
הרה"ק מוהר"ש וועקסלער זיע"א,
מגיע לארה"ק.

תַּרְצ"ד בנו ותלמידו של גדול
תלמידי מוהרנ"ת מוהר"ן
מטולטשין זיע"א, הרה"ק הגאון
הא-לוקי רבי אברהם ב"ר נחמן
זיע"א, קובע דירתו בארה"ק.

מכאן ואז נסיעתו האחרונה בז' אב
תרע"ד הוא נוסע בכל שנה לאומן
דרך מקומות שונים בהם התגוררו
אנ"ש ומסביר לתלמידיו – 'אני לא
נוסע מפני ראש השנה, רק מפני
תורה דרבים'

תַּר"ס – מגיע לארה"ק הרה"ח ר'
ישראל גדליה ברגר זצ"ל תלמיד
מובהק לראב"ן.

בהוראת רבו הראב"ן לא נוסע יותר
לראש השנה באומן עד סוף ימיו.

תַּרְס"ג

כסליו, ירושלים. מגיע לארה"ק ר'
נפתלי כהן חותנו של הראב"ן –
'פרשת מקץ [תרס"ג] בא ידידינו ר'
נפתלי מברדיטשוב ירושלימה, ה'
יתברך יעזרנו לעשות בית המדרש
מיוחד ע"ש רבה"ק בירושלים'^א

ר' נפתלי לא נסע מאז לראש השנה
באומן, כפי דעת חתנו הראב"ן^ב
אומן, בניית הקלויז מחדש, בנין
אבן. - תסג"ר –

'כְּשֶׁסָּפְרוּ אַנְ"שׁ לְרַבֵּי אַבְרָהָם בְּהִיּוֹתוֹ
בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל מִסְתִּירָתוֹ וּבְנִיתוֹ
מִחֲדָשׁ אֶת הַקְּלוּיז בְּשָׁנַת תַּרְס"ג, לֹא
מָצָא הַדְּבָר חֵן בְּעֵינָיו, וְאָמַר שְׁלֹא
הָיָה נִצְרָף לְסוֹתְרוֹ וְלִבְנוֹתוֹ מִחֲדָשׁ, כִּי
הָיָה בְּנֵין חֲזָק שְׁבָנָאֵהוּ רַבִּי סַעֲנַדְעַר
טְרַהֲוּיֶצְעַר בְּשָׁנַת תַּרְכ"ו, וְהָיָה יָכוֹל
לְעַמֵּד עוֹד יָמִים הַרְבֵּה. אוֹלָם
כְּשֶׁסָּפְרוּ לוֹ גַּם מִגְדַּל הַשְּׂמִמָּה
וְהַרְקוּדִין שֶׁהָיָה בֵּין אַנְ"שׁ בְּעֵת הַנִּחַת
אֲבָן הַפְּנֵה, כִּי הָיְתָה בְּל"ג בְּעֶמֶר
וְהִתְקַבְּצוּ שָׁם כָּל אַנְ"שׁ מְכַל הָעִירוֹת

^א ר' לוי יצחק בנדר, הקלטה 6

^ב תולדות שמואל עמוד פ"ב

תרס"ה – ראש השנה, ירושלים
עיר הקודש.

**יסוד הקיבוץ הקדוש
והנצחי של רבינו הקדוש
במקומו באמיתו והנצחי
בארצו ובעירו, במקום
גניזתו הקדוש.**

"ובראש השנה תרס"ה ס'ת'ר'ה' היה
ראש השנה הראשון שהתפללנו שם,
ומאז ברוך השם בכל שבת ויום טוב
התפללנו שם, וכן כמה פעמים
בחול. וה' יעזרנו עד כי יבא שילה,
שלא יתבטל המניין והתמיד מבית
המדרש שלנו לנצח, אמן כן יהי
רצון... כי גנוזה ונתקרבה נשמתו
במקום מקדשנו כסא כבוד מרום
מראשון מקום מקדשנו שיבנה
בזכותו במהרה בימינו אמן כן יהי
רצון."^ט

תרע"א אלול. מאה שנה
להסתלקות רבינו הקדוש – הרחבת
מקום הקיבוץ בירושלים.

'היינו שם שבע שנים. עד אלול
תרע"א בימי סליחות, סובב השם
יתברך בנפלאותיו אז, מאה שנים
אחר שנת הסתלקות רבינו זכרונו

ועשו סעודה גדולה פנהוג, הפטיר
ואמר: אם כן הרי שהיה כדאי. ואמר
בְּרָמֶז: "תרס"ג" אותיות "תפגור",
היא כבר "תפגור" ז"י וועט שוין
ווערן פארמאכט". וכן הנה,
כמפרסם, שפגרו וחתמו השלטונות
את הקלוז בשנים האחרונות ולא
יכולים עוד אנ"ש להמשיך ולהתפלל
שם.^י

תרס"ד - ראש השנה אומן
באוקריינא –

'על ראש השנה תסד"ר נגמר
בנין בית הכנסת הגדול של
אנ"ש באומן יכוננם בצדק עד
ביאת גואל צדק במהרה בימינו
אמן' (...)^י

תרס"ד, קיץ, אומן בירושלים.
שב"ק פרשת בלק י"ב תמוז, - 'מה
טובו אהליך יעקב' –

'...התחילו אנשי שלומינו
להתפלל בבית המדרש שיסדנו
על שם רבינו זכרונו לברכה
בירושלים ת"ו שהוא עיקר ארץ
ישראל.^{יט}

^ט שם

^ט שם

^י שיש"ק ג'

^י הערת מוריני הרש"י על חיי"מ אות י"ב

יתברך יושיענו תמיד אמן כן יהי
רצון.^י

לברכה, שניתן לנו מראשי כולל
ווארשא הי"ו, בית המדרש שלהם,
שעמד ריקם ופנוי, במתנה להתפלל
שם לפחות שלשה שנים. והשם

חדר ג' סגירת שערי רוסיא והתקבצות אנ"ש אל ארה"ק

בית המדרש ותקנו אותה ושם
היה בית הקיבוץ^א

תש"ב – ההחלטה

חשובי תלמידי רבה"ק בארה"ק
מתאספים ומוציאים החלטה
חתומה, כי חובה קדושה להתאסף
דווקא אל ירושלים בראש השנה וכי
אסור לקבוע את מקום הקיבוץ
למקום אחר.^ב

תש"ז – מכתבו של מורנו הרה"ח
רל"י בנדר זצ"ל ובו פסק הלכה מן
מחנות העקורים

"ובל יעדר נפש אחד- להמקום
המסוגל יותר אך ורק בעיר
הקודש ירושלים ת"ו. כתקנת
זקני אנ"ש חסידי ברסלב
הקודמים והראשונים מארץ
ישראל שהתאספו תמיד על כל
ראש השנה לעיה"ק ירושלים...

תש"ד ז' אב – נסיעתו
האחרונה של הראב"ן מארה"ק

סגירת הגבולות שערי רוסיא
ננעלים בפני יושבי ארה"ק.

תש"ח נר שני דחנוכה –
הסתלקות רבי אברהם ב"ר נחמן
זיע"א

תש"א – הקיבוץ הקדוש
מתקיים בבית המדרש 'העגונה'
בעיר העתיקה

תש"ח – הקיבוץ עובר לחצר
בית המדרש.

"וגם אז באמצע הקיץ היה
ה'רעש' ו'רעדת הארץ' ושנפלה
כתלי בית המדרש שלנו... ובעזר
השם יתברך לקחנו בהחצר של

^במופיע בכתב לשנת תשי"ב. האיטור הוא
כמובן רק כל עוד הדרך לאומן סגורה, כפי
שמצויין בכתב ההחלטה. שכן באומן תמיד
התקיים קיבוץ נוסף

^י שם

^א ימי שמואל קמא אות ל"ה, הוצאת
'בחינות'.

יחד עם כל יושבי העיר העתיקה מגורשים חסידי ברסלב מן העיר העתיקה. הדרך אל הכותל הפכה למסוכנת ונחשבת לבלתי אפשרית

תש"ט – הקיבוץ הקדוש מתקיים בבנין ישיבת עץ חיים – מחנה יהודה.^ג

ונעשה כל התיקונים על ידי ההתקבצות וההתאספות בהתקשרות יחד כל הקיבוץ הקדוש בעיר הקודש ירושלים ת"ו לרבינו הק' נחמן בן שמחה"

תש"ח – הגירוש מן העיר העתיקה.

חדר ד' פתיחת שערי אומן

"אשריכם שתזכו להיות על ציון הקדוש... יאמין לי ידידי אף שב"ה הייתי הרבה פעמים על ציון הקדוש כי מקום דירתי היה שם, אעפ"כ אם יהא באפשרות להיות שם הייתי מדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות לומר שם עוד הפעם " מזמורי תהילים, רק ב"ה אנו מודים להשי"ת שברחמיו יתברך נפתחו המקומות הקדושים, הכותל המערבי אשר השכינה

תשכ"ג – הנסיעה הראשונה לציון באומן

תמוז תשכ"ג - בעידודו של הרה"ח רל"י בנדר זצ"ל יוצא האברך האמרקאי ר' גדליה פליער ז"ל לנסיעה פורצת דרך לאומן מאחורי מסך הברזל הסובייטי. בעקבות הצלחתו להגיע לציון החלו בעלי פספורט אמרקאי לעשות את דרכם בנסיון לזכות להשתטח על ציון רבה"ק באומן.

תשכ"ז – לאחר כעשרים שנה - נפתחה הדרך לכותל המערבי אשר מעולם לא זזה שכינה משם

צריך לפחד" כך מצטט ר' גדליה פליער בספרו את דברי החיזוק שקיבל מרל"י לפני נסיעתו. 'אומן כך נפרצה הדרך' עמוד 88.

^ג ראה הערה בפרוץ לראש השנה תש"ט.

^א "כשאדם רוצה לעשות משהו בשביל סיבה אמיתית ובמצפון שלם, אז ה' עוזר לו, ולא

ר"ה באומן – קבוצה של כ-300 חסידי ברסלב מצליחה לראשונה להשאר באומן בימי ראש השנה הק', להתפלל במנין כראוי ולהשתטח על הציון בערב ראש השנה כתקנת מוהרנ"ת.

באותו ר"ה מכריז רל"י בבית המדרש בירושלים

'דער רבי איז דא!
'הרבי פה!'

במשך השנה מוסיף רל"י להדגיש את דברי רבו הראב"ן –

'הוא אמר שהרבי נמצא פה גם כן, הוא אמר שלא צריך לנסוע לראש השנה מארץ ישראל.'

'לא פעם אחת, אלא הרבה פעמים שמעתי ממנו שחיוב הנסיעה לאומן איננו מארה"ק.'

האסיפות בבית רל"י:

הכוונה וייעוץ למחדשי הקיבוץ באומן-

מארגני הנסיעה הגדולה לאומן מתאספים בבית רל"י בעקבות ההצלחה של השנה הקודמת, ודנים

הק' לא זזה משם וקבר רחל וחברון..."²

תשכ"ז - ניסיון כושל לקבלת אשרת כניסה לרוסיה הסובייטית ליושבי ארה"ק.

תשל"ג – קבוצה מיושבי ארץ הקודש מצליחה להגיע להשתטח על הציון הקדוש באומן שבחו"ל

תשל"ח – מתחדשים הניסיונות להגיע אל הציון באומן מארה"ק.

הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל חוזר באוזני שמעי לקחו על דברי הראב"ן על הנסיעה לאומן לראש השנה - 'מארץ ישראל לא צריך ליסוע'

תשמ"ח – נפתחה הדרך לרווחה לכל החפצים לבוא ולהשתטח על הציון באומן דחו"ל

תשמ"ט – לראשונה מתחדש הקיבוץ באומן ע"י יושבי ארה"ק

² מכתבו של רל"י בנדר לתלמידו מארה"ב ר' צ.י. ווסליסקי ז"ל. תמימי דרך מכתב קל"ה, קיץ תשכ"ז.

הוא מדגיש בפני תלמידיו את צוואתו האחרונה.

כ"ב תמוז – הסתלקות עמוד התווך של הקיבוץ הנצחי בירושלים מורנו ר' לוי יצחק בן אברהם נח זצ"ל.

תש"ך – תלמידיו הקרובים של הרה"ח רל"י בנדר נשארים לחזק את הקיבוץ בירושלים למרות הנסיעות ההמוניות לאומן.

תשנ"א – תשע"ח – מספר הנוסעים לאומן הולך וגדל משנה לשנה.

איתו על סדרי הקיבוץ באומן לשנה הבאה.

הצוואה האחרונה:

קבוצת תלמידיו הקרובים של רל"י מתכנסת בביתו והוא מזהיר אותם לקחת אחריות על הקיבוץ בירושלים כדי שימשך לנצח.

רל"י מטיל על כל אחד מהתלמידים לדאוג על פרט אחר בהתארגנות הקיבוץ, שמעטה ימשיך להתנהל על ידי תלמידיו ההולכים בדרכו.

'אני אומר לכם, הרבי רוצה שיהיה הקיבוץ שלו בירושלים'

חדר ה' התעוררות מחודשת אל דברי מעתיק השמועה בדבר הקיבוץ בירושלים

תש"ט – נחשפת הערתו של השרף רבי שלמה וועקסלער זצ"ל –

"היינו לאנשי חוץ לארץ ולא ליסע מארץ ישראל ח"ו לחוץ לארץ על ראש השנה כי שמעתי בפירוש כן מדברי אנשי שלומינו שליט"א. וכבר אמר רבינו זכרוננו לברכה כי ארץ ישראל גדלות דגדלות על כן הוא גדול מדבר הגדול שבחוצה לארץ. ואמרו חכמינו זכרונם לברכה בגמרא

תשע"ח – נחשפות ההקלטות בקולו הברור של מעתיק השמועה

"ר' אברהם ב"ר נחמן דיבר מזה הרבה פעמים שהחיוב של ראש השנה אינו מארץ ישראל!"

"הוא היה הולך לכותל, לרבי."
"הוא אמר, מדוע אני נוסע? לא מפני ראש השנה! רק מפני תורה דרבים!"

"...וענה ואמר על זה אביו מורנו
הרב רבי נחמן [מטולטשין] זכר
צדיק לברכה 'כי נתגרש מהגן'
"וגם אמר לי פעם אחת רבי
אברהם נוחו עדן, שמקנא אותי
בהמצוה, שנמנע על ידי מורנו
הרב רבי ישראל הלוי
[קארדונער] מלצאת מארץ
ישראל על ראש השנה לרבינו
זכרנו לברכה זיע"א."^א

ירושלמי (נדרים פ"ו סוף הל'
ה') שחביב לה' יתברך יותר כת
קטנה בארץ ישראל מסנהדרין
גדולה בחוץ לארץ ולכן נראה
עדיף כת קטנה."

**תשפ"ב - נחשפת הערות
נוספות של השרף רבי שלמה
וועקסלער זצ"ל**

^א שבע הערות בשולי הגליון